

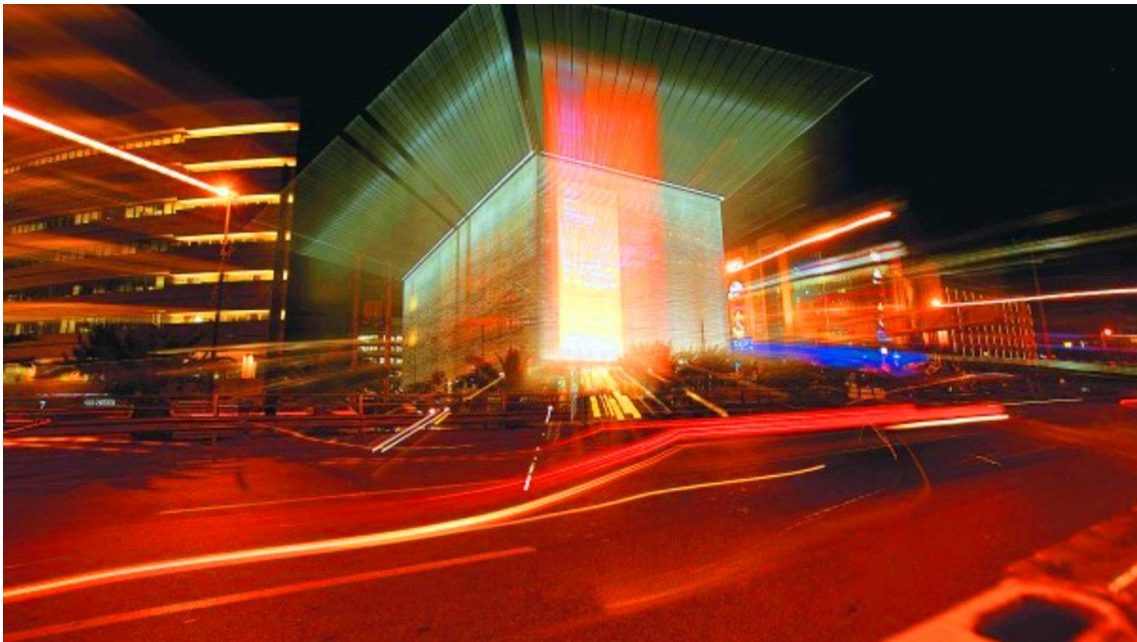
ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΑΝΤΕΙΟΝ UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF ECONOMIC & REGIONAL DEVELOPMENT

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
"Εφαρμοσμένων Οικονομικών Και Περιφερειακής Ανάπτυξης"

Κατεύθυνση: Αστικής Και Περιφερειακής Ανάπτυξης
Ειδίκευση: Περιφερειακού Και Τοπικού Αναπτυξιακού Προγραμματισμού

**Μέτρηση Περιφερειακών Ανισοτήτων στη Δημιουργική Οικονομία
στην περίοδο της οικονομικής κρίσης**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ελευθέριος Σ. Γαϊτανίδης
Α.Μ. 220680774208

Αθήνα 2016

*Εικόνα Εξώφυλλου: Η Στέγη Γραμμάτων & Τεχνών Ιδρύματος Ωνάση / Onassis Cultural Centre
(Πηγή: www.linkedin.com/company/-&-onassis-cultural-centre-athens)*

Copyright © Ελευθέριος Σ. Γαϊτανίδης, 2016.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διατριβής, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να κάνει μία αποτύπωση, καταγραφή και ανάλυση των ανισοτήτων, που υφίστανται σε περιφερειακό επίπεδο (κατηγορία NUTS 2), στα χωρικά πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης, σε σχέση με συγκεκριμένους κλάδους της Δημιουργικής Οικονομίας, βασιζόμενη σε στοιχεία Απασχόλησης και κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, μέσα στο πλαίσιο των συνθηκών που έχει δημιουργήσει η Οικονομική Κρίση.

Αρχικά, παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο τόσο περί Δημιουργικής Οικονομίας και αντίδρασής της απέναντι στην Οικονομική Κρίση όσο και περί Ποσοτικής Περιφερειακής Ανάλυσης και εν συνεχεία οι έξι Κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας: (α) των Εκτυπώσεων, (β) των Εκδόσεων, (γ) της Παραγωγής Λογισμικού, (δ) της Διαφήμισης, (ε) των Τεχνών-Διασκέδασης και (στ) των Βιβλιοθηκών-Μουσείων που επιλέχθηκαν για να μελετηθούν. Αξιοποιώντας στοιχεία Απασχόλησης και κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., (κ.κ. Α.Ε.Π.), για ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα Ευρωπαϊκών Περιφερειών σε σχέση με τους ανωτέρω κλάδους και χρονικά σημεία αναφοράς τα έτη 2008 και 2012, ώστε να καταστεί φανερή η επίδραση της οικονομικής κρίσης, επιχειρήθηκε η μέτρηση των αντίστοιχων ανισοτήτων με χρήση ως κύριου δείκτη του Συντελεστή Συμμετοχής LQ, αλλά και άλλων μέτρων όπως η Ποσοστιαία Μεταβολή, οι Αριθμητικοί Μέσοι και ο Συντελεστής Συσχέτισης του Pearson.

Με την ολοκλήρωση της επεξεργασίας των στατιστικών δεδομένων, η έρευνα οδηγείται σε ορισμένα χρήσιμα αποτελέσματα και συμπεράσματα, όπως η επιβεβαίωση του Ευρωπαϊκού δυισμού και σε επίπεδο Δημιουργικής Οικονομίας με βάση στοιχεία απασχόλησης και κ.κ. Α.Ε.Π., η εμφάνιση μεγαλύτερων ποσοστών απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία αλλά και υψηλότερου βαθμού ανθεκτικότητας απέναντι στην κρίση για τον Ευρωπαϊκό Βορρά σε σχέση με το Νότο, η επιβεβαίωση της τάσης συγκέντρωσης των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Βιομηχανιών ιδιαίτερα στις περιφέρειες που περιλαμβάνουν μεγάλα αστικά κέντρα και δη Ευρωπαϊκές Πρωτεύουσες εντός των ορίων τους, οι οποίες και ανταποκρίνονται διαφορετικά από τις σχετικά αποκεντρωμένες περιφέρειες απέναντι στην οικονομική κρίση.

Επιπλέον, καθίσταται ευδιάκριτη μια διαφορετική πορεία και αντίδραση απέναντι στην οικονομική κρίση μεταξύ Δημιουργικής και Συνολικής Οικονομίας, ενώ αποτυπώνεται και ο αναπτυξιακός χαρακτήρας για κάθε περιφέρεια κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα.

Περίληψη στα Αγγλικά - Abstract

This paper attempts to depict, to record and analyze the regional disparities (NUTS 2 category) within the European Union territory, with regard to the specific sectors of Creative Economy, based on Employment and G.D.P. per capita data under the conditions created by the Financial Crisis.

The paper first presents the theoretical background both with regard to the Creative Employment and its reaction to the Financial Crisis and the Quantitative Regional Analysis; subsequently, the six sectors of the Culture and Creativity Economy are presented: (a) Printing, (b) Publication, (c) Software Production, (d) Advertising, (e) Arts-Entertainment and (f) Libraries-Museums that have been chosen to be studied. Using employment and G.D.P. per capita,(G.D.P. p.c.), data for a representative sample of European Regions regarding the abovementioned sectors and having the years 2008 and 2012 as reference points in order to demonstrate the impact from the financial crisis, it was attempted to measure the respective disparities using primarily the Location Quotient LQ and other measures such as Percentage Change, Arithmetic Means and Pearson Correlation Coefficient.

Upon completion of statistical data processing, some useful results and conclusions can be drawn, such as the European Dualism confirmation; at the level of Creative Economy, based on employment and G.D.P. p.c. data, higher employment rates emerged in Creative Economy and a higher rate of resilience to the crisis for the European North compared to the South. This was also confirm that Cultural and Creative Industries tend to accumulate particularly in the regions that include big urban centers and European Capitals within their boundaries; such regions respond differently to the financial crisis compared to the relatively decentralized regions.

Moreover, it becomes clear that Creative and the overall European Economy progresses and reacts differently to the financial crisis, while each region's development is illustrated for the period under investigation.

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Περίληψη στα Αγγλικά - Abstract.....	5
Περιεχόμενα Εικόνων	7
Περιεχόμενα Χαρτών	8
Περιεχόμενα Διαγραμμάτων.....	8
Περιεχόμενα Πινάκων.....	9
Παράρτημα.....	9
Εισαγωγή.....	10
Ευχαριστίες	13
Κεφάλαιο 1 ^ο : Δημιουργική Οικονομία	14
1.1. Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες.....	14
1.2. Θεωρητικό Υπόβαθρο	16
1.3. Μεθοδολογία-Ταξινομήσεις	20
1.4. Δημόσιες Πολιτικές για τη Δημιουργική Οικονομία	23
Κεφάλαιο 2 ^ο : Δημιουργική Οικονομία και Κρίση	27
2.1. Η επίδραση της Κρίσης στη Δημιουργική Οικονομία	27
2.2. Η περίπτωση της Αμερικής.....	28
2.3. Η περίπτωση της Ευρώπης	31
2.4. Συμπεράσματα	33
Κεφάλαιο 3 ^ο : Μέτρηση Περιφερειακών Ανισοτήτων	36
3.1. Συγκεντρώσεις-Ανισότητες	36
3.2. Βασικές Αρχές Ποσοτικής Περιφερειακής Ανάλυσης.....	37
3.3. Ποσοστά-Λόγοι-Ποσοστιαίες Μεταβολές	38
3.4. Περιφερειακές Ανισότητες: Έννοια και κριτήρια προσδιορισμού.....	40
3.5. Μέτρηση Περιφερειακών Ανισοτήτων	43
3.5.1. Μέτρα Διασποράς των Άκρων Τιμών	43
3.5.2. Μέτρα συνολικής Διασποράς.....	44
3.5.3. Μέτρα Συγκέντρωσης.....	46
3.6. Περιφερειακή Ειδίκευση.....	47
3.6.1. Κριτική στο Συντελεστή Συμμετοχής	48
3.6.2. Συντελεστής Εγκατάστασης.....	49
3.6.3. Συντελεστής Ειδίκευσης	49
3.7. Συγκεντρώσεις και Ανισότητες στη Δημιουργική Οικονομία	49
Κεφάλαιο 4 ^ο : Ερευνητικά Ερωτήματα - Μεθοδολογία.....	52

4.1. Ερευνητικά Ερωτήματα	52
4.2. Μεθοδολογία	52
Κεφάλαιο 5 ^ο : Επεξεργασία και Ανάλυση	55
5.1. Στοιχεία Απασχόλησης	55
5.1.1. Βάση Δεδομένων	55
5.1.2. Ποσοστιαία Μεταβολή της Δημιουργικής Απασχόλησης.....	55
5.1.3. Υπολογισμός Συντελεστή Συμμετοχής LQ	60
5.1.4. Διερεύνηση Γραμμικής Συσχέτισης μεταξύ Στατιστικών Μεγεθών	65
5.1.4.1. 1 ^η Συσχέτιση.....	66
5.1.4.2. 2 ^η Συσχέτιση.....	70
5.1.4.3. 3 ^η Συσχέτιση.....	74
5.2. Στοιχεία κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (κ.κ. Α.Ε.Π.)	78
5.2.1. Βάση Δεδομένων	78
5.2.2. Ποσοστιαία Μεταβολή του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (κ.κ. Α.Ε.Π.)	79
5.2.3. Διερεύνηση Γραμμικής Συσχέτισης μεταξύ Στατιστικών Μεγεθών	84
5.2.3.1. 1 ^η Συσχέτιση.....	84
5.2.3.2. 2 ^η Συσχέτιση.....	88
Συμπεράσματα.....	92
Βιβλιογραφία	95
Παράρτημα.....	99

Περιεχόμενα Εικόνων

Εικόνα 1. Πολιτιστική Δημιουργία (Πηγή: www.shutterstock.com)	11
Εικόνα 2. Ποιοτική απεικόνιση της πίτας των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Βιομηχανιών	14
Εικόνα 3. Ο Πολιτισμός κατά το «Φορντικό» Πρότυπο (Πηγή: eakypno.wordpress.com).....	15
Εικόνα 4. Δημιουργία και εύρος πολιτιστικών βιομηχανιών (Πηγή: www.hkctc.org)	16
Εικόνα 5. Τα τρία Κλειδιά της Οικονομικής Επιτυχίας κατά το Florida	18
Εικόνα 6. Η Οικονομική Σφαίρα της UNESCO με τις πέντε βασικές λειτουργίες: της Δημιουργία, της Αναπαραγωγή, της Διανομή, της Κατανάλωση και της Διατήρηση των πολιτιστικών αγαθών (Πηγή: www.unesco.org)	23

Εικόνα 7. Δημιουργικότητα = Προγραμματισμός + Σύνθεση (Πηγή: www.lseg.com)	24
Εικόνα 8. Η Δημιουργική Οικονομία ως απάντηση στην Οικονομική κρίση; (Πηγή: www.thecreativeindustries.co.uk).....	27
Εικόνα 9. Μια εικαστική δορυφορική απεικόνιση της Αμερικής (Πηγή: totravelandtoreadistolive.wordpress.com)	29
Εικόνα 10. Μια εικαστική δορυφορική απεικόνιση της Ευρώπης (Πηγή: www.athensvoice.gr).....	31
Εικόνα 11. Η Δημιουργικότητα πέρα από μονοδιάστατες θεωρήσεις (Πηγή: www.infodec.com.au)	35
Εικόνα 12. Μέτρηση Πολιτιστικών και Δημιουργικών Αγορών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Πηγή: creative-portugal-macau.net).....	37
Εικόνα 13. Η καμπύλη Kuznets.....	42

Περιεχόμενα Χαρτών

Χάρτης 1. Ποσοστιαία Μεταβολή της Απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία των ετών 2008 και 2012.....	59
Χάρτης 2. Ποσοστιαία Μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής των ετών 2008 και 2012.....	64
Χάρτης 3. Ποσοστιαίας Κατανομής της Μεταβολής της Δημιουργικής Απασχόλησης και του Συντελεστή Συμμετοχής LQ	68
Χάρτης 4. Ποσοστιαίας Μεταβολής της Δημιουργικής Απασχόλησης και της Συνολικής Απασχόλησης	72
Χάρτης 5. Κατανομής των τιμών του Συντελεστή Συμμετοχής LQ του έτους 2008 και της Μεταβολής Συντελεστή Συμμετοχής LQ.....	76
Χάρτης 6. Ποσοστιαίας Μεταβολής του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος.....	83
Χάρτης 7. Ποσοστιαίας Μεταβολής της Δημιουργικής Απασχόλησης και του κ.κ. Α.Ε.Π.	87
Χάρτης 8. Ποσοστιαίας Μεταβολής του κ.κ. Α.Ε.Π. και του Συντελεστή Συμμετοχής LQ	91

Περιεχόμενα Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1. Ποσοστιαία Κατανομή της Μεταβολής της Δημιουργικής Απασχόλησης και του Συντελεστή Συμμετοχής LQ	67
---	----

Διάγραμμα 2. Κατανομή των τιμών της Ποσοστιαίας Μεταβολής της Δημιουργικής Απασχόλησης και της Συνολικής Απασχόλησης.....	71
Διάγραμμα 3. Διάγραμμα Κατανομή των τιμών του Συντελεστή Συμμετοχής LQ του έτους 2008 και της Μεταβολής Συντελεστή Συμμετοχής LQ	75
Διάγραμμα 5. Κατανομή των τιμών της Ποσοστιαίας Μεταβολής της Δημιουργικής Απασχόλησης και του κ.κ. Α.Ε.Π.....	86
Διάγραμμα 5. Κατανομή των τιμών της Ποσοστιαίας Μεταβολής του κ.κ. Α.Ε.Π. και του Συντελεστή Συμμετοχής LQ	90

Περιεχόμενα Πινάκων

Πίνακας 1. Συνολική Ποσοστιαία Μεταβολή σε φθίνουσα ταξινόμηση	56
Πίνακας 2. Ποσοστιαία Μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής και Απασχόλησης 61	
Πίνακας 3. Η Ποσοστιαία Μεταβολή του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος.....	79

Παράρτημα

Πίνακας 1. Η Βάση Δεδομένων	100
Πίνακας 2. Η ποσοστιαία Μεταβολή της Δημιουργικής Απασχόλησης.....	105
Πίνακας 3. Ομαδοποίηση με βάση τα στοιχεία της Συνολική Απασχόλησης	108
Πίνακας 4. Περιφερειακές Ενότητες και Τεταρτημόρια.....	109
Πίνακας 5. Βάση Δεδομένων	111
Πίνακας 6. Ομαδοποίηση με βάση τα στοιχεία του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος.....	113
Πίνακας 7. Περιφερειακές Ενότητες και Τεταρτημόρια	115

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια εδραιώνεται όλο και περισσότερο η άποψη, η οποία μάλιστα λαμβάνει καθολικές διαστάσεις, που υποστηρίζει ότι η Δημιουργική Οικονομία διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για την ευρύτερη οικονομική δραστηριότητα, την οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση, την αύξηση της απασχόλησης, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και συνεπώς την κοινωνική ευημερία, υπό το πρίσμα πάντα και τους κανόνες της κεφαλαιοκρατικής αγοράς.

Παρά το γεγονός ότι υφίσταται ισχυρός αντίλογος σχετικά με διάφορα ζητήματα όπως ο ορισμός της δημιουργικής οικονομίας, η διαφορά μεταξύ πολιτιστικής και δημιουργικής παραγωγής, τα βασικά γνωρίσματα για το χαρακτηρισμό μιας οικονομικής δραστηριότητας ως Κλάδου Πολιτισμού και Δημιουργικότητας, οι κλάδοι που αποτελούν και συνθέτουν τη δημιουργική οικονομία και η φύση των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ τους, είναι αδιαμφισβήτητο το γεγονός ότι οι Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες διεκδικούν όλο και μεγαλύτερο κομμάτι της οικονομικής «πίτας», ενώ διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο τόσο για τους Εθνικούς όσο και για τους Περιφερειακούς Λογαριασμούς.

Με την παραδοχή λοιπόν της σπουδαιότητας και του αυξανόμενου ρόλου που αποδίδεται στη Δημιουργική Οικονομία (Creative Economy) και στις Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες (Cultural and Creative Industries), ως αναπόσπαστο κομμάτι και δυναμικά αναπτυσσόμενο τμήμα της σύγχρονης οικονομικής δραστηριότητας, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό να μετρηθούν, αποτυπωθούν και μελετηθούν οι περιφερειακές ανισότητες που υφίστανται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως υπερεθνικό πλαίσιο, στο οποίο ανήκει και λειτουργεί η Ελλάδα. Το εγχείρημα αυτό αποκτά μάλιστα περισσότερο ενδιαφέρον εξαιτίας της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, η οποία φαίνεται πως επηρεάζει τη δημιουργική οικονομία και τείνει να οξύνει τις περιφερειακές ανισότητες, αλλά και να αποκρυσταλλώνει ορισμένες καταστάσεις.

Αν και η μέτρηση των περιφερειακών ανισοτήτων, όπως συνήθως διεξάγεται, δηλαδή με χρήση του συντελεστή συμμετοχής LQ ως μέτρο ειδίκευσης παρέχει τη δυνατότητα για μια στατική και όχι δυναμική ανάλυσή τους, ωστόσο είναι πολύ χρήσιμος ο υπολογισμός τους στα πλαίσια της ποσοτικής περιφερειακής ανάλυσης για την αποτύπωση μιας αντιπροσωπευτικής εικόνας και την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων.

Σκοπός της διπλωματικής αυτής εργασίας είναι, με βάση κυρίως τη χρήση του συντελεστή συμμετοχής LQ, η μέτρηση ανισοτήτων με αξιοποίηση στοιχείων απασχόλησης και κ.κ. Α.Ε.Π. σε ένα σύνολο κλάδων της δημιουργικής οικονομίας σε επίπεδο Ευρωπαϊκών περιφερειών και η ανάδειξή τους, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα

μελλοντικής αξιοποίησής των αποτελεσμάτων που θα προκύψουν, κατά τη διαδικασία εφαρμογής αντίστοιχων εξισορροπητικών παρεμβατικών πολιτικών.

Εικόνα 1. Πολιτιστική Δημιουργία (Πηγή: www.shutterstock.com)

Πιο αναλυτικά, στο πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνεται η διερεύνηση και ανάλυση της έννοιας της δημιουργικής οικονομίας και των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών κύριο γνώρισμα των οποίων αποτελεί η παραγωγή συμβόλων καθώς και η προστασία των συμβόλων αυτών από κανόνες σχετικούς με την πνευματική ιδιοκτησία. Βασικά σημεία του κεφαλαίου αποτελούν η επισκόπηση των κυρίαρχων εννοιών της δημιουργικής οικονομίας, οι διαφορετικές προσεγγίσεις και οι κυριότερες ταξινομήσεις, που απαντώνται στη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με το ποιοι και πόσοι κλάδοι συμπεριλαμβάνονται και συνθέτουν τις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, καθώς και οι δημόσιες πολιτικές, που δύνανται να ασκηθούν στο πλαίσιο της κρατικής παρέμβασης και μιας εν γένει οργανωμένης και στοχευμένης δημόσιας πολιτιστικής πολιτικής.

Το δεύτερο κεφάλαιο αρθρώνεται γύρω από το ζήτημα της συμπεριφοράς και του τρόπου ανταπόκρισης των κλάδων πολιτισμού και δημιουργικότητας (ΚΠΔ) και της δημιουργικής οικονομίας ως σύνολο απέναντι στην οικονομική κρίση, που ξεκίνησε

στην Αμερική ήδη από το 2008 και στην Ευρώπη από το 2009 για τους συγκεκριμένους κλάδους. Παρατίθενται και αναλύονται δύο ξεχωριστές περιπτώσεις και συγκεκριμένα αυτή της Αμερικής καθώς και η περίπτωση της Ευρώπης, με βάση τις έρευνες και τις προσεγγίσεις διαφόρων μελετητών, που ασχολούνται με το συγκεκριμένο ζήτημα. Σκοπός είναι η σύγκριση των δύο παραδειγμάτων και η εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων.

Στο τρίτο κεφάλαιο επιχειρείται μία ανασκόπηση του ρόλου και της σημασίας της περιφερειακής ποσοτικής ανάλυσης, ενώ παράλληλα παρατίθενται οι κυριότερες μέθοδοι καθώς και τα βασικότερα στατιστικά μέτρα και δείκτες, με ιδιαίτερη έμφαση σε εκείνα που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση των περιφερειακών ανισοτήτων.

Στη συνέχεια παρατίθενται τα ερευνητικά ερωτήματα και η εφαρμοζόμενη μεθοδολογία, που στηρίζεται κυρίως σε μέτρα όπως η ποσοστιαία μεταβολή και ο συντελεστής συμμετοχής LQ, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται παράλληλα στη χαρτογραφική απεικόνιση των εκάστοτε αποτελεσμάτων μέσω του πληροφοριακού συστήματος G.I.S., και στη συσχέτιση βασικών στατιστικών ευρημάτων με τη βοήθεια του συντελεστή Pearson και των διαγραμμάτων διασποράς.

Ακολουθεί το τμήμα της ανάλυσης, στο οποίο παρατίθενται οι σχετικοί πίνακες, τα διαγράμματα και οι χάρτες, που συντάσσονται με βάση τα εξεταζόμενα μεγέθη παράλληλα με την ανάλυση και επεξήγηση των αποτελεσμάτων και των αντίστοιχων σχέσεων.

Τέλος, παρατίθενται τα βασικά συμπεράσματα από την προηγηθείσα έρευνα με σκοπό την αποκρυστάλλωση της εικόνας των περιφερειακών ανισοτήτων στη δημιουργική οικονομία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και την κατανόηση των αιτιών και βασικών παραμέτρων του προβλήματος.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, η σημασία μιας μελέτης σχετικής με τα συγκεκριμένα ζητήματα, όπως η εν λόγω διπλωματική έρευνα, έγκειται στο γεγονός ότι δύναται να αποτελέσει πρόπλασμα και πεδίο άντλησης δεδομένων για τη δημιουργία πολιτικών μείωσης και εξομάλυνσης των ανισοτήτων σε ένα τόσο σημαντικό κλάδο της οικονομίας τόσο σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, ακόμη και αν πολλοί έχουν εγκαταλείψει το δόγμα της ισότητας και της αναδιανομής, όσο και σε εθνικό και φυσικά περιφερειακό επίπεδο. Έτσι λοιπόν, στοιχεία όπως η σημασία και δυναμικότητα του κλάδου των δημιουργικών οικονομικών, η επικαιρότητα του ζητήματος της οικονομικής κρίσης, το διαχρονικά κρίσιμο ζήτημα των περιφερειακών ανισοτήτων, το ιδιαίτερα δυναμικό και διαρκώς εξελισσόμενο Ευρωπαϊκό σκηνικό, το γεγονός ότι δεν έχει εκπονηθεί άλλη παρόμοια έρευνα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα καθώς και η δυνατότητα για χρήση των αποτελεσμάτων κατά τις διαδικασίες άσκησης πολιτικής, προσδίδουν μια ιδιαίτερη αξία στην παρούσα έρευνα.

Σε προσωπικό επίπεδο, η έρευνα αυτή είναι πολύ σημαντική εξαιτίας του ενδιαφέροντος μου για την πολιτιστική και δημιουργική παραγωγή και για τον τρόπο και τις μορφές σύνδεσης και λειτουργίας αυτής στα υφιστάμενα πλαίσια της καπιταλιστικής αγοράς. Επιπλέον, το γεγονός καταγωγής από μια Περιφέρεια (Ηπειρος) που υστερεί σε ανάπτυξη και αποτελεί μια από τις πιο προβληματικές περιφέρειες τόσο σε επίπεδο Ελλάδας όσο και σε επίπεδο Ευρώπης, αποτέλεσε παράγοντα ώθησης προς τη μελέτη της θεωρίας των περιφερειακών ανισοτήτων και την προσπάθεια αποτύπωσής τους.

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας αυτής, επιθυμώ να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου, την βαθιά εκτίμηση και τις θερμές ευχαριστίες μου, σε όλους εκείνους που συνέβαλαν ποικιλοτρόπως στην πραγματοποίησή της και ιδιαίτερα:

Τον επιβλέποντα της διπλωματικής εργασίας, Λέκτορα Αудίκο Βασίλειο, του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, για την ανάθεση του παρόντος θέματος καθώς και για την συνεχή ενθάρρυνση και καθοδήγηση σε όλα τα στάδια της έρευνας. Οι ουσιαστικές υποδείξεις, οι πολύτιμες συμβουλές, τόσο στο επιστημονικό όσο και στο οργανωτικό κομμάτι, η κριτική θεώρηση του κειμένου και τέλος η εμπιστοσύνη που μου έδειξε, αποτέλεσαν τους σημαντικότερους παράγοντες για την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Τους Καθηγητές Παπαδασκαλόπουλο Αθανάσιο και Ψυχάρη Ιωάννη του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου, για τα πολύτιμα εφόδια που αποκόμισα από τα μαθήματά τους, καθώς επίσης και για τη συμμετοχή τους στην Τριμελή Εξεταστική Επιτροπή.

Τον Υποψήφιο Διδάκτορα της Σχολής Μηχανικών Μεταλλείων - Μεταλλουργών του ΕΜΠ, Ντόκο Δημήτριο, για τη βοήθεια στη σύνταξη χαρτών απεικόνισης ανισοτήτων με χρήση Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών - G.I.S.

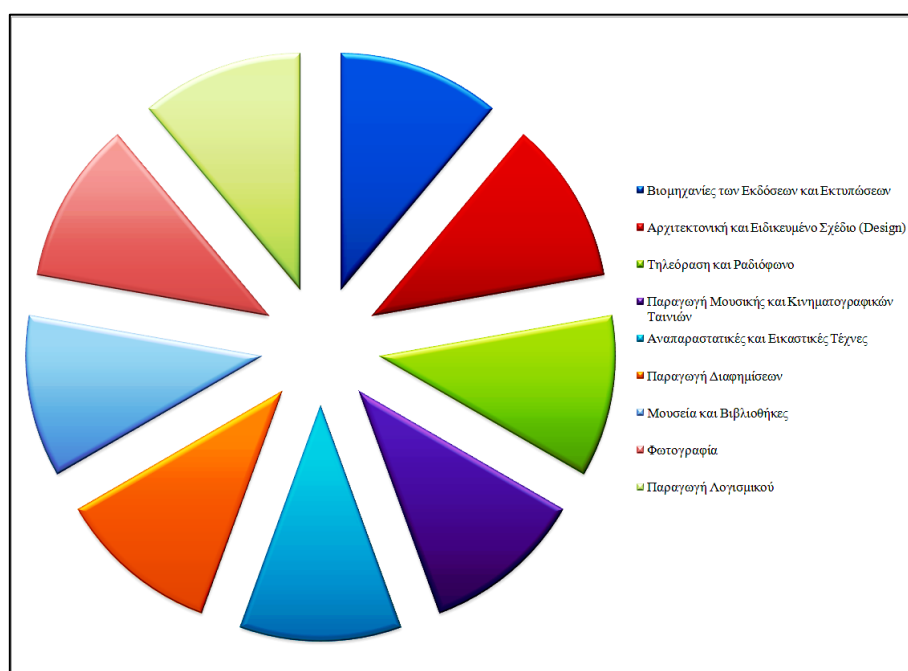
Την Αγρονόμο Τοπογράφο Μηχανικό του ΕΜΠ και μεταπτυχιακή συμφοιτήτρια του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου, Κατωπόδη Ελισσάβη, για το συνεχές ενδιαφέρον, τις χρήσιμες συμβουλές κατά τη διάρκεια της έρευνας και τη βοήθεια που μου προσέφερε στη συλλογή πληροφοριών και στατιστικών δεδομένων.

Και βέβαια, την οικογένειά μου για την ηθική υποστήριξη και συμπαράσταση που μου προσφέρουν διαρκώς.

Κεφάλαιο 1^ο: Δημιουργική Οικονομία

1.1. Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες

Ο όρος πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες ή κλάδοι πολιτισμού και δημιουργικότητας, συνήθως περιλαμβάνει τις βιομηχανίες των εκδόσεων και εκτυπώσεων, την αρχιτεκτονική και το ειδικευμένο σχέδιο (design), την τηλεόραση και το ραδιόφωνο, την παραγωγή μουσικής και κινηματογραφικών ταινιών, τις αναπαραστατικές και εικαστικές τέχνες, την παραγωγή διαφημίσεων, τα μουσεία και τις βιβλιοθήκες, τη φωτογραφία και την παραγωγή λογισμικού. Δύναται δηλαδή να συμπεριλάβει τόσο αμιγώς πολιτιστικά αγαθά, αλλά ταυτόχρονα και αγαθά τα οποία προέρχονται από μία ευρύτερη δημιουργική παραγωγική διαδικασία (Αυδίκος, 2014).

Εικόνα 2. Ποιοτική απεικόνιση της πύτας των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Βιομηχανιών

Το κύριο γνώρισμα των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, το οποίο τις διαφοροποιεί από τις υπόλοιπες βιομηχανίες της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας είναι, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, η εμφάνιση δύο κύριων χαρακτηριστικών. Πρώτον, τα αγαθά και οι υπηρεσίες που παράγονται από τις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες αποτελούν σύμβολα και δεύτερον τα σύμβολα αυτά, προστατεύονται από νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Τα εν λόγω αγαθά και υπηρεσίες διαθέτουν μία άμεση οικονομική αξία η οποία αντικατοπτρίζεται μέσω

της τιμής τους στην αγορά, ενώ παράλληλα παράγουν και διάφορες έμμεσες αξίες, οι οποίες στις περισσότερες των περιπτώσεων είναι πολύ δύσκολο να υπολογισθούν μέσω συμβατικών οικονομικών μεθόδων και όρων. Συνήθως οι παραγόμενες έμμεσες αξίες αποτελούν συνιστώσες ,που οδηγούν στην ανάπτυξη και την πρόοδο σε ένα ευρύτερο πεδίο είτε αυτό εξαντλείται στο επίπεδο μιας πόλης, μίας περιφέρειας ή ακόμη στο εθνικό ή διεθνές επίπεδο.

Βέβαια, στο σημείο αυτό εγείρεται πλήθος αντιρρήσεων και αντιδράσεων, που έχουν ως κοινό τόπο την αντίληψη ότι ο πολιτισμός δεν αποτελεί εμπόρευμα. Είναι αναγκαίο όμως να επικρατήσει η επίγνωση και συνεπώς αποδοχή του πλαισίου μέσα στο οποίο κινείται και λειτουργεί η πολιτιστική παραγωγή, καθώς η τελευταία υπόκειται στους νόμους και επηρεάζεται από τις ατέλειες της κεφαλαιοκρατικής αγοράς. Το κρίσιμο ερώτημα, που ανακύπτει, είναι κατά πόσο η πολιτιστική παραγωγή πρέπει να αφεθεί να λειτουργήσει ελεύθερα στα πλαίσια του καπιταλιστικού συστήματος ή διαφορετικά να καθορίζεται από μία προγραμματισμένη δημόσια πολιτική με απώτερο στόχο την προστασία της αυθεντικότητας της καλλιτεχνικής δημιουργίας από τις δυνάμεις της αγοράς, καθώς και τη διόρθωση των ατελειών της πολιτιστικής παραγωγής (Αυδίκος, 2014).

Εικόνα 3. Ο Πολιτισμός κατά το «Φορντικό» Πρότυπο (Πηγή: eakyppo.wordpress.com)

Οι συζητήσεις για τις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες ήρθαν στο προσκήνιο τα τελευταία χρόνια, τόσο από την ανάγκη σύνδεσής αυτών με την αστική και περιφερειακή ανάπτυξη όσο και εξαιτίας της αλματώδους ανάπτυξης της τεχνολογίας, η οποία αναδιοργάνωσε τις αγορές συμβολικών αγαθών. Επιπλέον η ανάδυση

των δημιουργικών βιομηχανιών οφείλεται στην υποχώρηση της πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής έναντι της τριτογενούς παραγωγής, που είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός υψηλά μορφωμένου και οικονομικά αυτόνομου εργατικού δυναμικού, το οποίο επιζητούσε διαρκώς μεγαλύτερη κατανάλωση πολιτιστικών αγαθών.

1.2. Θεωρητικό Υπόβαθρο

Οι θεωρίες περί δημιουργικότητας, που έχουν καταστεί ένα από τα πλέον διαδεδομένα θέματα των τελευταίων ετών, ειδικά στους τομείς των αστικών και περιφερειακών σπουδών, ως κεντρική δύναμη για την οικονομική ανάπτυξη, έχουν τις ρίζες τους στη σπερματική ιδέα του Schumpeter (1942) περί δημιουργικής καταστροφής (creative destruction). Ως θεωρητικοί πυλώνες της δημιουργικής οικονομίας μπορούν να ορισθούν οι έρευνες του Nicholas Garnham στο Ηνωμένο Βασίλειο για τις πολιτιστικές βιομηχανίες και των Landry and Bianchini (1995) περί δημιουργικής πόλης, ενώ σημείο καμπής θεωρείται η εισαγωγή από τον Richard Florida (2002a) του όρου δημιουργική τάξη. Το έργο των Theodor Adorno και Max Horkheimer (1947) «Η διαλεκτική του Διαφωτισμού», κάνει τις πρώτες νύξεις για την πολιτιστική βιομηχανία, αναλύοντας την εξέλιξη της πολιτιστικής βιομηχανοποίησης στο πλαίσιο της καπιταλιστικής μονοπωλιακής μάλιστα ανάπτυξης, όπου υποστηρίζεται ότι η μαζική κουλτούρα χρησιμοποιείται ως εργαλείο εκ μέρους της αστικής τάξης για τον πλήρη έλεγχο του σύγχρονου ανθρώπου της «φορντικής» εποχής, δίνοντας μάλιστα ιδιαίτερη σημασία στην τεχνολογική πρόοδο ως παράγοντα επαναπροσδιορισμού της ιδιοκτησίας ενός καλλιτεχνικού έργου και αύξησης της κερδοφορίας.

Εικόνα 4. Δημιουργία και έρος πολιτιστικών βιομηχανιών (Πηγή: www.hkctc.org)

Το θέμα της επιρροής της καλλιτεχνικής πρακτικής από τις τεχνολογικές καινοτομίες αναδεικνύει ο γάλλος κοινωνιολόγος Bernard Mieg (1989), ο οποίος προχωρώντας περαιτέρω τη σκέψη του θεωρεί ότι ο όρος πολιτιστική βιομηχανία είναι λανθασμένος, από τη στιγμή που ορισμένοι κλάδοι της όπως η τηλεόραση και το ραδιό-

φωνο εμφανίζουν ορισμένα χαρακτηριστικά των αμιγώς δημοσίων αγαθών, όπως η αδιαιρετότητα. Συνεπώς δομούνται διαφορετικές αγορές με διαφορετικά χαρακτηριστικά.

Κατά τη δεκαετία του 1990, έννοιες όπως «δημιουργική πόλη» και «δημιουργικές συσπειρώσεις» κερδίζουν διαρκώς έδαφος, ειδικά στην Αγγλία, όπου έγινε μία προσπάθεια να συνδεθεί η δημιουργικότητα με τη νέα οικονομία της γνώσης, της τεχνολογίας και της καινοτομίας, εκφράζοντας το νέο τρόπο ανάπτυξης του παγκόσμιου καπιταλισμού.

Ο Nicholas Garnham (2000), ως εκφραστής της σχολής της πολιτικής οικονομίας του πολιτισμού θεωρεί πως οι πολιτιστικές βιομηχανίες διαθέτουν ορισμένα ιδιαίτερα κοινά χαρακτηριστικά όπως ότι παρουσιάζουν υψηλά κόστη παραγωγής αλλά αντιθέτως πολύ χαμηλά οριακά κόστη αναπαραγωγής με αποτέλεσμα τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για την ανάπτυξη οικονομιών κλίμακας. Επιπλέον τα πολιτιστικά προϊόντα χαρακτηρίζονται από «αβέβαιη ζήτηση» γεγονός το οποίο επιτείνει το ρίσκο στις πολιτιστικές επενδύσεις, ευνοώντας παράλληλα τις πολύ μεγάλες επιχειρήσεις, που έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν εσωτερικές οικονομίες κλίμακας.

Ο Cunningham (2001), υποστηρίζει ότι η διάκριση μεταξύ πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών στηρίζεται στο ότι οι πρώτες προέκυψαν από τις μεγάλες βιομηχανικές εξελίξεις των αρχών του 20ου αιώνα, ενώ οι δεύτερες προήλθαν αντίστοιχα από την επανάσταση και συνακόλουθα τη γενικευμένη χρήση του διαδικτύου στις αρχές του 21ου αιώνα. Στο σημείο μάλιστα αυτό εγείρεται το σπουδαίο θέμα της πνευματικής ιδιοκτησίας, που επέτρεψε στα πολιτιστικά έργα να νοούνται ως εμπορεύματα καθώς επίσης και σε βιομηχανίες που παράγουν πρωτότυπα προϊόντα να συμπεριλαμβάνονται στις δημιουργικές βιομηχανίες.

Επιπλέον δίνεται έμφαση στη δημιουργία πολιτιστικών συσπειρώσεων με σκοπό την προσέλκυση δημιουργικών βιομηχανιών και εργαζομένων, ενθαρρύνοντας έτσι τη δημιουργική απασχόληση.

Ενώ όμως η έννοια της δημιουργικότητας έχει γίνει ευρέως γνωστή και έχει εμπειροδοθεί από την επιστημονική και επαγγελματική κοινότητα, η δημιουργικότητα ως επίκεντρο του διαλόγου περί οικονομικής ανάπτυξης έχει γίνει περισσότερο σαφής μέσω της έννοιας της δημιουργικής τάξεως, «creative class», του Richard Florida (2002b), που έχει αναπτυχθεί στο κέντρο της νέας οικονομίας της γνώσης. Η τάξη αυτή περιλαμβάνει πληθώρα ειδικοτήτων όπως μηχανικούς, αρχιτέκτονες, ερευνητές και καλλιτέχνες μέχρι δικηγόρους και διασκεδαστές. Ο Florida υποστηρίζει ότι η αστική ανάπτυξη θα πρέπει να βασίζεται περισσότερο στην προσέλκυση και διατήρηση της δημιουργικής τάξης παρά στην προσέλκυση δημιουργικών εταιρειών. Για να το επιτύχει αυτό μία πόλη θα πρέπει, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, να συνδυάζει τα τρία «Τ», δηλαδή -Technology, Tolerance, Talent-, (τεχνολογία, ανεκτικότητα, ταλέντο), με την έννοια της συγκέντρωσης πλήθους εταιρειών υψηλής τεχνολο-

γίας, της ύπαρξης ποικιλομορφίας και πλουραλισμού και υψηλού μορφωτικού επιπέδου αντίστοιχα. Παράλληλα, το υπόδειγμα της δημιουργικής πόλης ή τάξης συνδέεται άμεσα με το φαινόμενο του αστικού πολιτιστικού εξευγενισμού, που οδηγεί μακροπρόθεσμα στην ανάπτυξη ενός τοπικού συλλογικού συμβολικού κεφαλαίου. Για το Florida η δημιουργική τάξη αποτελείται από μία ομάδα ξεχωριστών ανθρώπων, οι οποίοι δημιουργούν αξιοσημείωτες νέες «φόρμες» και «μοτίβα» στην καθημερινή εργασιακή τους πραγματικότητα. Το επιχείρημα του Florida εδράζεται τόσο στη θεωρητική όσο και στην εμπειρική ανάλυση του ρόλου της δημιουργικής τάξεως στο να παράγει οικονομική ζωτικότητα καθώς και να φιλοξενεί πλήθος αναπτυξιακών παραγόντων και συνιστωσών (Florida, 2002a; 2002b; Mellander and Florida, 2006).

Εικόνα 5. Τα τρία Κλειδιά της Οικονομικής Επιτυχίας κατά το Florida

Ο Mommaas (2004), υποστηρίζει ότι οι πολιτικές για τη δημιουργία πολιτιστικών συσπειρώσεων συνδέονται άμεσα με τις αστικές αναπλάσεις, ενδυναμώνοντας με τον τρόπο αυτόν τις απαραίτητες συνθήκες για την ανάπτυξη διαφόρων οικονομικών κλίμακας, χωρίς βέβαια να απουσιάζουν οι επικρίσεις περί δημιουργικής πόλης και δημιουργικών συσπειρώσεων.

Επιπλέον, οι Mellander και Florida (Mellander and Florida, 2006) απέδειξαν ότι η δημιουργική τάξη εξηγεί πιο άρτια και με πιο συνεπή τρόπο την οικονομική ανάπτυξη σε σχέση με το ανθρώπινο κεφάλαιο.

Σε μία έρευνα 450 Ευρωπαϊκών περιοχών οι Boschma και Fritsch (2009), αναφέρουν ότι η δημιουργική τάξη συσχετίζεται θετικά με την αύξηση τόσο της επιχειρηματικότητας όσο και της απασχόλησης και ότι αποτελεί έναν καλύτερο δείκτη ανάπτυ-

ξης από ότι το υψηλά εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, γεγονός που ο Stollarick επιβεβαιώνει.

Η δημιουργική τάξη συνδέεται στενά με καλλιτέχνες (Wojan et al., 2007) και επιχειρηματίες (Stollarick, 2011) γεγονός που καταδεικνύει μία αιτιώδη συνάφεια μεταξύ δημιουργικής τάξης και περιφερειακής ανάπτυξης.

Εξετάζοντας, τέλος, την παρουσία της δημιουργικής τάξης στις αγροτικές οικονομίες, οι McGranahan and Wojan (2007) βρίσκουν μια θετική συσχέτιση μεταξύ δημιουργικής τάξεως και επιπέδων απασχόλησης, ενώ παράλληλα διακρίνουν ότι η επίδραση της δημιουργικής τάξης είναι σημαντική όσον αφορά τόσο τις μητροπολιτικές όσο και τις αγροτικές περιοχές, ενώ οι Clark (2004) και Glaeser et al. (2001), όπως και οι Molotch (1996) και Currid-Halkett (2007, 2009) ξεκινώντας από μία όχι διαμετρικά αντίθετη θέση ως προς τη δημιουργική τάξη και επικεντρώνοντας την προσοχή τους στις δημιουργικές βιομηχανίες ως σημαντικά παραγωγικά συστήματα, τονίζουν τη σημασία των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών για την αστική οικονομική ανάπτυξη καθώς και το ρόλο των πολιτιστικών αγαθών ως πολιτιστικές παροχές που στηρίζουν την ανάπτυξη μέσω της προσέλκυσης νέων κατοίκων και της προσφοράς μίας μεγάλης ποικιλίας προτιμήσεων.

Από την άλλη πλευρά, παρά τις εμπειρικές έρευνες που συνδέουν τη δημιουργική τάξη με την ανάπτυξη, η θεωρία βρίθει από ένα πλήθος κριτικών, που αμφισβητούν ολόκληρη την υπόθεση πάνω στην οποία η δημιουργική τάξη εδράζεται (Hansen and Niedomysl, 2009; Malanga, 2004; Peck, 2005).

Οι Storper και Scott (2009) αμφισβητούν την άποψη ότι η δημιουργική τάξη αποτελεί καλύτερο δείκτη από το ανθρώπινο κεφάλαιο, όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη, υποστηρίζοντας ότι η εργασία δεν ακολουθεί απλά τα δημιουργικά άτομα και ότι η εκπαίδευση εξακολουθεί να αποτελεί την ισχυρότερη ερμηνευτική μεταβλητή της οικονομικής ανάπτυξης.

Ο Gabe (2006) βρίσκει ότι η δημιουργική τάξη δεν αποτελεί παράγοντα που να εξηγεί με συνέπεια την οικονομική ανάπτυξη στις μητροπολιτικές περιοχές, ενώ ταυτόχρονα δεν αποτελεί κριτήριο μελλοντικής ανάπτυξης.

Συνεχίζοντας, οι Peck (2005) και Markusen (2006) υποστηρίζουν ότι οι επαγγελματικές ομάδες, που θεμελιώνουν και συνθέτουν τη δημιουργική τάξη σχηματίζουν μία πολύ ευρεία κατηγορία, ώστε να καταστεί δυνατή η μέτρηση της πραγματικής της σχέσης με την ανάπτυξη. Η Markusen, για παράδειγμα, υποστηρίζει ότι η έννοια της δημιουργικής τάξης συγκεντρώνει πάρα πολλά επαγγέλματα και συγκεκριμένα ότι οι καλλιτέχνες και οι ιδεολογίες, τις οποίες πρεσβεύουν δε θα πρέπει να «συγχέονται με τα νεοφιλελεύθερα καθεστώτα αστικής πολιτικής», ενώ ο Peck, από μία άλλη οπτική, αμφισβητεί κατηγορηματικά την ουσία της έννοιας της δημιουργικής τάξεως ως ομάδα, θεωρώντας την «ελιτιστική».

Ο Kotkin (2006) υποστηρίζει ότι εισάγοντας τη δημιουργική τάξη στα αίτια της οικονομικής ανάπτυξης, τόσο οι πόλεις όσο και οι φορείς άσκησης πολιτικής ειδικότερα, ουσιαστικά παραιτούνται από τις θεμελιώδεις ανάγκες των κατοίκων, κυρίως της μεσαίας τάξης, όπως βασικές υποδομές και υπηρεσίες, μέσα μαζικής μεταφοράς, καταπολέμηση ανεργίας προς όφελος, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, «των γελοιοτήτων των διασημοτήτων».

Τέλος, μία ομάδα ερευνητών αμφισβητούν την ιδέα της δημιουργικής τάξης ως ανίκανη να συλλάβει την ουσία της δημιουργικής εργασίας.

Οι Scott (2000, 2009) και Pratt (2008) υποστηρίζουν ότι η δημιουργικότητα αποτελεί περισσότερο μία λειτουργία της πολιτιστικής και δημιουργικής οικονομίας, παρά μία ευρεία «ομπρέλα» χαλαρά συνδεδεμένων μεταξύ τους επαγγελμάτων. Η επιχειρηματολογία του Pratt σχετικά με τις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες και η «Γνωσιακή Πολιτιστική Οικονομία» του Scott (2009) υπογραμμίζουν το ρόλο των πολιτιστικών βιομηχανιών ως κεντρικών δυνάμεων μέσα στο πλαίσιο των δημιουργικών πόλεων και της πολιτικής του αστικού διαλόγου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, δεν υπάρχουν στη σχετική βιβλιογραφία αναλύσεις και έρευνες, οι οποίες να ασχολούνται με τη μελέτη του φαινομένου των περιφερειακών ανισοτήτων στη δημιουργική οικονομία και τη μέτρηση αυτών. Στο σημείο αυτό, η παρούσα διπλωματική εργασία φιλοδοξεί να καλύψει το αντίστοιχο κενό σε επίπεδο Ευρώπης, προσφέροντας μια αντιπροσωπευτική εικόνα της υφιστάμενης κατάστασης, που επικρατεί στο συγκεκριμένο ζήτημα καθώς επίσης και μια βάση για περαιτέρω σκέψη και έρευνα.

1.3. Μεθοδολογία-Ταξινομήσεις

Ένα ζήτημα το οποίο ανακύπτει από τη μελέτη των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών και αφορά κυρίως την οικονομική τους πλευρά, είναι αυτό της προσπάθειας υπολογισμού της άμεσης αξίας των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, η οποία αποτελεί μία σύνθετη διαδικασία και εξαρτάται από παράγοντες όπως οι ορισμοί που αποδίδονται στη δημιουργική οικονομία και τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία (Αυδίκος, 2014).

Σε ό,τι αφορά την άμεση οικονομική αξία των κλάδων πολιτισμού και δημιουργικότητας (ΚΠΔ), αυτή μπορεί να υπολογισθεί είτε μέσα από την αξία των πολιτιστικών αγαθών, τα οποία διοχετεύονται στην εσωτερική αγορά ή εξάγονται σε ξένες χώρες χρησιμοποιώντας το συνολικό τζίρο ή την προστιθέμενη αξία, είτε μέσα από την κατανάλωση, ερευνώντας τα ποσά, τα οποία ξοδεύονται από τα νοικοκυριά για την κατανάλωση πολιτιστικών αγαθών, υπολογίζοντας ουσιαστικά το μερίδιο του οικογενειακού προϋπολογισμού που κατευθύνεται στους ΚΠΔ. Ένας τρίτος τρόπος υπολο-

γισμού της αξίας των κλάδων πολιτισμού και δημιουργικότητας προέρχεται από τη διερεύνηση των εισοδημάτων, τα οποία δημιουργούνται στα πλαίσια των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών (Αυδίκος, 2014).

Έχουν αναπτυχθεί διάφορες μεθοδολογίες για τη μέτρηση της οικονομικής συνεισφοράς των ΚΠΔ, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, είτε από διεθνείς οργανισμούς είτε από διάφορους ερευνητές, ως συνέπεια του πλήθους των ορισμών που έχουν δοθεί για τις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες και κατ' επέκταση των κλάδων που συμπεριλαμβάνονται στους εκάστοτε ορισμούς. Πιο αναλυτικά, το σημείο τριβής έγκειται στο ποιοι κλάδοι θα χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση βασικών μεγεθών, όπως για παράδειγμα, ο κύκλος εργασιών, ο αριθμός των επιχειρήσεων και ο αριθμός των εργαζομένων ή ο όγκος των εξαγωγών.

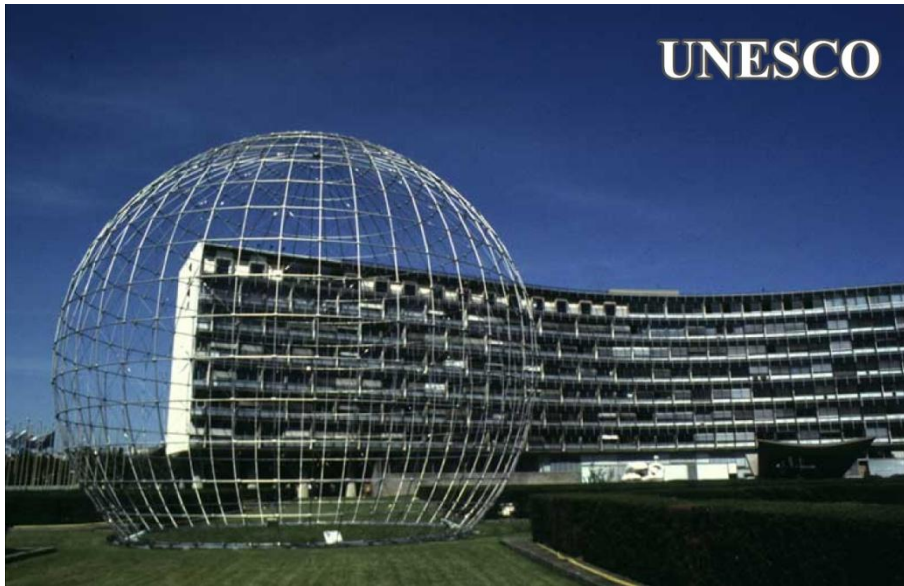
Οι συνηθέστερες ταξινομήσεις, που χρησιμοποιούνται τουλάχιστον σε Ευρωπαϊκό επίπεδο για τη δημιουργία των ως άνω βασικών μεγεθών έχουν ως βάση το σύστημα κωδικοποίησης NACE. Η κωδικοποίηση NACE, που χρησιμοποιείται από το 1980 και όπως αυτή έχει αναθεωρηθεί από το 2008 με την προσθήκη νέων κωδικών (Αυδίκος, 2014), στηρίζεται στην ανάπτυξη είτε διψήφιων είτε τετραψήφιων κωδικών με σκοπό να περιγραφεί η εξειδίκευση των κλάδων. Είναι προφανές ότι, όταν χρησιμοποιούνται στοιχεία τετραψήφιων κωδικών η εξειδίκευση είναι μεγαλύτερη με αποτέλεσμα να παρέχεται περισσότερη πληροφορία και ως εκ τούτου να παράγονται εγκυρότερα αποτελέσματα για την έρευνα.

Επιπροσθέτως, μία ακόμη διάκριση σχετικά με την επιλογή των ΚΠΔ συνίσταται στην επιλογή ανάμεσα στις συγκριτικές μεθοδολογίες και τις μεθοδολογίες με βάση εννοιολογικούς ορισμούς. Οι πρώτες χρησιμοποιούν κυρίως κλάδους με διψήφια συνήθως διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία (NACE), με σκοπό τη συγκριτική ανάλυση των ΚΠΔ διαφόρων χωρών. Αντιθέτως, οι δεύτερες χρησιμοποιούν περισσότερο εξειδικευμένα στατιστικά στοιχεία, δηλαδή τετραψήφια NACE, βασισμένες σε διαφορετικές εννοιολογικές βάσεις. Το πρόβλημα, που παρουσιάζεται με τα τετραψήφια NACE είναι ότι δυστυχώς για πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, δεν είναι άμεσα διαθέσιμα.

Επιγραμματικά, οι έξι κύριες και πιο διαδεδομένες μεθοδολογίες επιλογής κλάδων πολιτισμού και δημιουργικότητας είναι οι εξής:

- Αρχικά, ίσως η πλέον διαδεδομένη μέθοδος είναι αυτή του Υπουργείου Πολιτισμού, Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και Αθλητισμού του Ηνωμένου Βασιλείου (DCMS) (2001), η οποία υπολογίζει την προστιθέμενη αξία κάθε κλάδου. Σύμφωνα με τη μέθοδο DCMS χρησιμοποιούνται κλάδοι, που χαρακτηρίζονται από δημιουργικότητα και ταλέντο και εκμεταλλεύονται την πνευματική ιδιοκτησία για την παραγωγή πλούτου και θέσεων εργασίας.

- Μία δεύτερη μεθοδολογία, είναι αυτή του Hesmondhalgh (2002), η οποία στηρίζεται στη διάκριση αφ' ενός πυρηνικών πολιτιστικών βιομηχανιών, που παράγουν συμβολικά νοήματα μέσω της χρήσης βιομηχανικών μέσων παραγωγής, όπως η διαφήμιση, η τηλεόραση και το ραδιόφωνο, οι εκδόσεις ή η μουσική παραγωγή και αφ' ετέρου περιφερειακών πολιτιστικών βιομηχανιών, που δεν χρησιμοποιούν για την παραγωγή τους βιομηχανικές μεθόδους με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις εικαστικές τέχνες.
- Μία διαδεδομένη επίσης μεθοδολογία είναι αυτή των ομόκεντρων κύκλων του Throsby (2008). Σύμφωνα με τον τελευταίο, οι δημιουργικές βιομηχανίες παράγουν δύο ειδών αξίες, τις πολιτιστικές και τις εμπορικές-οικονομικές. Οι σχέσεις μεταξύ των δύο ομάδων αξιών μορφοποιούνται ως ομόκεντροι κύκλοι. Στο κέντρο βρίσκονται οι βιομηχανίες με μεγαλύτερη πολιτιστική αξία, ενώ κινούμενοι από το κέντρο προς την περιφέρεια των κύκλων, οι πολιτιστικές αξίες δίνουν τη θέση τους στις εμπορικές και συνεπώς τους κλάδους από τους οποίους παράγονται. Το βασικό μοντέλο περιλαμβάνει τέσσερις ομόκεντρους κύκλους, όπου και ομαδοποιούνται οι χρησιμοποιούμενοι ΚΠΔ.
- Με βάση το μοντέλο της WIPO (2003) των πνευματικών δικαιωμάτων, οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες διακρίνονται σε τρεις κύριες ομάδες με βάση το βαθμό της πνευματικής τους ιδιοκτησίας τόσο στο στάδιο της δημιουργίας όσο και στα στάδια της αναπαραγωγής, της διανομής, της εμπορίας και της προώθησης.
- Το μοντέλο που προκρίνει η UNESCO βασίζεται σε έναν οικονομικό κύκλο με πέντε βασικές λειτουργίες όπως τη δημιουργία, την αναπαραγωγή, τη διανομή, την κατανάλωση και τη διατήρηση των πολιτιστικών αγαθών και περιλαμβάνει ίσως τους περισσότερους κλάδους σε σχέση με τα υπόλοιπα μοντέλα, ως αποτέλεσμα του ορισμού που αποδίδεται στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες από την UNESCO (2009). Μάλιστα τα πολιτιστικά αγαθά μπορεί να είναι είτε τελικά είτε ενδιάμεσα.
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση από την πλευρά της (ΚΕΑ 2006), ορίζει τις πολιτιστικές δραστηριότητες ως εκείνες που σχετίζονται με την έννοια της πολιτιστικής έκφρασης, δημιουργούν και επικοινωνούν σύμβολα και συνδέονται ως επί το πλείστον με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Έτσι το μοντέλο, που προκρίνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση διακρίνει τον πολιτιστικό τομέα, που απαρτίζεται από τις παραδοσιακές τέχνες και τις βιομηχανίες που παράγουν αμιγώς πολιτιστικά αγαθά από το δημιουργικό τομέα, που περιλαμβάνει τους κλάδους, που παράγουν μη πολιτιστικά αγαθά, αλλά χρησιμοποιούν τον πολιτισμό ως προστιθέμενη αξία (Αυδίκος, 2014).

Εικόνα 6. Η Οικονομική Σφαίρα της UNESCO με τις πέντε βασικές λειτουργίες: της Δημιουργία, της Αναπαραγωγή, της Διανομή, της Κατανάλωση και της Διατήρηση των πολιτιστικών αγαθών (Πηγή: www.unesco.org)

Καθίσταται σαφές από τα παραπάνω, ότι δεν υπάρχει μία κοινώς αποδεκτή μεθοδολογία σχετικά με την επιλογή των ΚΠΔ στα πλαίσια της μελέτης της οικονομικής αξίας των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών. Όπως προαναφέρθηκε, η εκάστοτε εφαρμοζόμενη μεθοδολογία σχετίζεται με τον υιοθετούμενο ορισμό των ΚΠΔ, τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία καθώς και το χωρικό επίπεδο της έρευνας. Στη συγκεκριμένη εργασία η μεθοδολογία προσομοιάζει με αυτήν της Ε.Ε. Εξάλλου η έρευνα διεξάγεται στα χωρικά πλαίσια της ενωμένης Ευρώπης. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν ταυτίζεται πλήρως με κανένα από τα προαναφερθέντα μοντέλα.

1.4. Δημόσιες Πολιτικές για τη Δημιουργική Οικονομία

Η έρευνα για τη δημιουργική οικονομία θα ήταν ελλιπής, εάν δε γίνονταν αναφορά στις πολιτικές, που ασκούνται από τα κράτη, αλλά και από διάφορους οργανισμούς για τη στήριξη και την ενίσχυση των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών.

Η εισαγωγή στη διεθνή βιβλιογραφία της θεωρίας περί δημιουργικής οικονομίας σε συνδυασμό με τη δημόσια συζήτηση γύρω από όρους όπως, δημιουργικοί εργαζόμενοι, δημιουργική τάξη και δημιουργική πόλη είχε ως αποτέλεσμα πολλές, αναπτυγμένες κυρίως, χώρες αλλά και διεθνείς οργανισμοί όπως η UNESCO ή ο ΟΟΣΑ, να προσπαθήσουν να συνθέσουν και να υλοποιήσουν πολιτικές με σκοπό τη στήριξη των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, δεδομένης της αυξανόμενης σημασίας των ΚΠΔ στο ευρύτερο οικονομικό γίγνεσθαι. Η στοχοθεσία των πολιτικών αυτών, η οποία σε μεγάλο βαθμό είναι κοινή, επικεντρώνεται στη μεγέθυνση της οι-

οικονομικής συνεισφοράς των ΚΠΔ στις εθνικές και περιφερειακές οικονομίες, στην αύξηση των εξαγωγών των συμβολικών αγαθών, στη διάχυση καινοτομιών στους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας, στην αύξηση της κινητικότητας των εργαζομένων και των καλλιτεχνών, στην ευκολότερη πρόσβαση του κοινού στα πολιτιστικά αγαθά και κατ' επέκταση στην κοινωνική ενσωμάτωση των ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων.

Βασικό γνώρισμα των δημοσίων πολιτικών, που αποσκοπούν στην ανάπτυξη της δημιουργικής οικονομίας αποτελούν αφ' ενός οι επενδύσεις και αφ' ετέρου η εισαγωγή ενός νέου μοντέλου χρηματοδότησης, που προωθεί τον ανταγωνισμό μεταξύ των πολιτιστικών ιδρυμάτων στην πορεία αναζήτησης κρατικής χρηματοδότησης, με απώτερο στόχο τη δημιουργία ανεξάρτητων χρηματοοικονομικά ιδρυμάτων, ενισχύοντας από τη μία πλευρά τον αγοραίο ανταγωνισμό και χαρακτήρα των ιδρυμάτων και μειώνοντας από την άλλη την επιβάρυνση του κράτους εξαιτίας της χρηματοδότησης (Αυδίκος, 2014).

Χαρακτηριστικό της σημασίας, η οποία αποδίδεται στους κλάδους πολιτισμού και δημιουργικότητας και ταυτόχρονα ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο για τους επιφορτισμένους με τη λήψη αποφάσεων (decision makers), αποτελεί το πρότυπο, το οποίο έχει δημιουργηθεί από εμπειρογνώμονες της δημιουργικής οικονομίας διαφόρων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αφορά μία ολοκληρωμένη στρατηγική σχεδιασμού πολιτικών για την ανάπτυξη των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών. Σύμφωνα λοιπόν με το πρότυπο αυτό, η στρατηγική περιλαμβάνει τρία βασικά στάδια: (α) τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για ένα λειτουργικό περιβάλλον για τις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, (β) την ενδυνάμωση και ανάπτυξη των δημιουργικών και πολιτιστικών βιομηχανιών και (γ) τη διάχυση της δυναμικής τους στην υπόλοιπη οικονομία και κοινωνία.

Εικόνα 7. Δημιουργικότητα = Προγραμματισμός + Σύνθεση (Πηγή: www.lseg.com)

Στη συνέχεια τα τρία αυτά βασικά στάδια εξειδικεύονται σε περαιτέρω δράσεις. Οι δράσεις-άξονες στους οποίους εξειδικεύεται το πρώτο στάδιο της δημιουργίας των κατάλληλων συνθηκών είναι: (α) η χαρτογράφηση των οικονομικών και επιχειρηματικών χαρακτηριστικών των ΚΠΔ σε εθνικό, περιφερειακό αλλά και τοπικό επίπεδο, (β) η θεμελίωση θεσμικών πλαισίων και στρατηγικών συνεργασιών, (γ) η ευαισθητοποίηση του κοινού για τη σημασία των ΚΠΔ και (δ) η χάραξη και διαμόρφωση πολιτικών.

Ο πρώτος άξονας, αυτός της χαρτογράφησης, περιλαμβάνει την καταγραφή των επιχειρήσεων, του μεγέθους της απασχόλησης καθώς και του μεγέθους των εξαγωγών και εισαγωγών πολιτιστικών αγαθών και στηρίζεται κυρίως σε αναλύσεις SWOT του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος μίας επιχείρησης ή ενός κλάδου.

Η δεύτερη συνιστώσα, αυτή των στρατηγικών συνεργασιών, συνίσταται στη δημιουργία άτυπων δικτύων ή μονίμων διασυνδέσεων, με τη συμμετοχή ιδιωτών ή θεσμικών φορέων, στοχεύοντας στη δικτύωση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων και στην προώθηση των συμφερόντων τους.

Ο τρίτος άξονας στοχεύει στην ευαισθητοποίηση του κοινού και ιδιαίτερα των πολιτικών δρώντων, των ομάδων πίεσης και των θεσμών, που χαράσσουν οικονομικές πολιτικές και στρατηγικές, κυρίως μέσα από την κατανόηση της σημασίας των ΚΠΔ. Αυτό επιτυγχάνεται συνήθως μέσω της ορθής ενημέρωσης είτε σε forum, είτε σε συνέδρια και σεμινάρια καθώς και μέσα από την προώθηση βέλτιστων πρακτικών (best practices).

Αφού προηγηθούν τα παραπάνω βήματα, ακολουθεί το στάδιο της χάραξης πολιτικών, είτε με τη μορφή μεμονωμένων πολιτικών, που απευθύνονται αποκλειστικά στους ΚΠΔ, είτε με τη μορφή σχεδίων, που εντάσσονται σε ευρύτερες πολιτικές για την τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο τρόπος με τον οποίο λειτούργησαν οι κοινοτικές ενισχύσεις της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 σε αρκετές χώρες, που προσπάθησαν να εντάξουν δράσεις για τις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στους άξονες του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ), χωρίς όμως επιτυχία καθώς δεν είχαν υλοποιηθεί τα προηγούμενα στάδια και ειδικά αυτό της χαρτογράφησης (Αυδίκος, 2014).

Το δεύτερο βασικό στάδιο της ολοκληρωμένης στρατηγικής για τους ΚΠΔ, που αφορά την ενδυνάμωση των τελευταίων εξειδικεύεται περαιτέρω στις εξής παραμέτρους: α) στην ενίσχυση των ικανοτήτων των δημιουργικών εργαζομένων, β) στην ενίσχυση των υποδομών των δημιουργικών επιχειρήσεων μέσα από τη δημιουργία είτε θερμοκοιτίδων (incubators) δημιουργικών επιχειρήσεων είτε δημιουργικών συσπειρώσεων (clusters), γ) στη δικτύωση και δ) στην ευκολότερη πρόσβαση στο δανεισμό.

Το πρώτο βήμα του δεύτερου σταδίου αναφέρεται κυρίως στον εμπλουτισμό των δυνατοτήτων των εργαζομένων στους ΚΠΔ πάνω στις νέες τεχνολογίες και ιδιαίτερα στη χρήση του διαδικτύου αλλά και στη διαχείριση των προκλήσεων και κινδύνων του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από σεμινάρια κατάρτισης, παροχής συμβουλών, αλλά και μέσω δημιουργίας δικτύων.

Ο δεύτερος άξονας συνίσταται στην ενίσχυση των υποδομών για τους ΚΠΔ στοχεύοντας στη δημιουργία ενός συνεργατικού και δημιουργικού περιβάλλοντος κυρίως μέσα από την ανάπλαση παλαιών κτιρίων ή τη δημιουργία συστάδων καθώς και μέσω της χρήσης θερμοκοιτιδών, οι οποίες λειτουργούν συνήθως σε κτίρια με προσαρμοσμένους χώρους, επιδιώκοντας την προσέλκυση των πλέον καινοτόμων και δυναμικών επιχειρήσεων, ενώ συνήθως διοικούνται από Πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, ιδιωτικές εταιρείες ή θεσμικούς φορείς.

Το επόμενο βήμα είναι η ανάπτυξη δικτύων, με απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία τους την ποικιλία των επιχειρήσεων από τις οποίες αποτελούνται και ταυτόχρονα εξυπηρετούν, ώστε να καθίσταται δυνατή η διαρκής ανταλλαγή γνώσεων, εμπειριών και προβληματισμών σχετικά με τη δημιουργική οικονομία.

Στη συνέχεια ακολουθούν οι προσπάθειες για τον ευκολότερο δανεισμό των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, αφού συνήθως οι τελευταίες αναλαμβάνουν μεγάλο επιχειρηματικό ρίσκο, το οποίο εντείνεται λόγω της έλλειψης μεγάλων κεφαλαίων. Σημαντικός είναι εδώ ο ρόλος του κράτους μέσω της παροχής εγγυοδοτικών μηχανισμών ή venture capitals σε συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς, που θα ξεκλειδώσει τη χρηματοδότηση.

Τέλος, το τρίτο βασικό στάδιο της ολοκληρωμένης στρατηγικής, που αφορά τη διάχυση και τις εξωτερικότητες ή έμμεσες συνέπειες (spill-over effects) της λειτουργίας των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών στην κοινωνία συνίσταται: (α) στη διάχυση των καινοτομιών, ως θετικές εξωτερικές οικονομίες, στις υπόλοιπες επιχειρήσεις με αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγικότητας, (β) στην τόνωση των τοπικών οικονομιών μέσω του αστικού τουρισμού εξαιτίας της λειτουργίας δημιουργικών βιομηχανιών και της διαμόρφωσης του προσώπου μιας πόλης (city branding) μέσω έργων ναυαρχίδων, (γ) στην ανάπτυξη της ποιότητας ζωής των κατοίκων των πόλεων μέσω των έργων αναπλάσεων και της προσφοράς ποικίλων πολιτιστικών αγαθών και εμπειριών και (δ) συνακόλουθα στην προστασία του περιβάλλοντος, που συνδέεται άμεσα με την ποιότητα ζωής μέσω μάλιστα της δημιουργίας νέων πολιτιστικών τοπίων (cultural landscapes). Παράλληλα ασκούνται και διάφορα άλλα μέσα πολιτικής, τα οποία μάλιστα λόγω της ευκολίας εφαρμογής του είναι και πιο ευρέως διαδεδομένα. Τέτοια μέσα στήριξης των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών είναι οι επιδοτήσεις και επιχορηγήσεις, που αποτελούν ίσως την πιο συνηθισμένη πρακτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και οι φοροελαφρύνσεις ιδιαίτερα των ΚΠΔ, που έχουν εξαγωγικό χαρακτήρα (Αυδίκος, 2014).

Κεφάλαιο 2^ο: Δημιουργική Οικονομία και Κρίση

2.1. Η επίδραση της Κρίσης στη Δημιουργική Οικονομία

Μία ιδιαίτερα σημαντική πτυχή της συγκεκριμένης εργασίας είναι η διερεύνηση της συμπεριφοράς και της πορείας των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, από τη στιγμή μάλιστα, που η τελευταία ήταν τόσο έντονη, που επίδρασε καταλυτικά σε επίπεδο παγκόσμιου οικονομικού συστήματος.

Η οικονομική κρίση του 2008, όπως αυτή ξεκίνησε από την αγορά ακινήτων στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, αποτέλεσε στην πραγματικότητα μία κρίσιμη καμπή στην ιστορία του καπιταλισμού και οι επιπτώσεις αυτής είναι όχι μόνο άνισες, αλλά και ιδιαίτερα δύσκολο να κατανοηθούν (French et al., 2009; Garretsen et al., 2009).

*Εικόνα 8. Η Δημιουργική Οικονομία ως απάντηση στην Οικονομική κρίση;
(Πηγή: www.thecreativeindustries.co.uk)*

Έχει πολύ μεγάλη σημασία να διερευνηθούν οι επιπτώσεις αυτής της οικονομικής κρίσης στη δημιουργική οικονομία εν γένει, αλλά και στη δημιουργική τάξη και τους δημιουργικούς εργαζόμενους ειδικότερα. Από τη στιγμή, που η οικονομία διανύει ακόμη μία εκτεταμένη περίοδο άνισης και αδύναμης ανάκαμψης, ο αντίκτυπος στη δημιουργική οικονομία εξακολουθεί να εξελίσσεται.

Ορισμένες πρόσφατες έρευνες υποστηρίζουν ότι συνολικά, ο δημιουργικός τομέας είχε πολύ καλύτερη πορεία και εξέλιξη από άλλους κλάδους της οικονομίας (European Commission, 2011; UNCTAD, 2010).

Ωστόσο, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή κατά την ερμηνεία των αποτελεσμάτων, διότι οι περισσότερες από τις εκθέσεις αυτές βασίζουν την ανάλυσή τους σε στοιχεία του 2008-2009, τα οποία ως επί το πλείστον αντανακλούν την οικονομική δραστηριότητα όπως ίσχυε πριν από την παρατεταμένη περίοδο της μεγάλης οικονομικής επιβράδυνσης.

2.2. Η περίπτωση της Αμερικής

Ο Richard Florida και οι συνάδελφοί του έχουν πρόσφατα επανεξετάσει την έννοια, που αποδίδουν στον όρο δημιουργική τάξη, από την οικονομική κατάρρευση και έπειτα, διερωτώμενοι εάν τα μέλη της δημιουργικής τάξεως έχουν λιγότερες πιθανότητες να μεταβούν σε κατάσταση ανεργίας απ' ότι οι εργαζόμενοι σε άλλες επαγγελματικές ομάδες.

Αντλώντας στοιχεία από μοντέλα παλινδρόμησης χρησιμοποιώντας δεδομένα από το 2006-2011 με βάση τις έρευνες του υφιστάμενου πληθυσμού των Η.Π.Α. (US Current Population Surveys), ο Mellander διαπίστωσε πως, ενώ αρχικά σημειώθηκε κατακόρυφη άνοδος της ανεργίας στην Αμερική, τόσο στον κλάδο της μεταποίησης όσο και στον κλάδο των υπηρεσιών, τα μέλη της δημιουργικής τάξεως παρουσίαζαν μικρότερη συνολικά πιθανότητα να χάσουν την εργασία τους. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει για το Mellander μία διαρθρωτική αλλαγή, η οποία ευνοεί τις δημιουργικές βιομηχανίες, που είναι προσανατολισμένες και βασίζονται στη γνώση και την καινοτομία.

Σε μία προσπάθεια να αντικρούσει την κριτική ότι το πλαίσιο στο οποίο κινείται η δημιουργική τάξη συγκεντρώνει υπερβολικά πολλά επαγγέλματα σε μία ενιαία κατηγορία (Markusen, 2006; Peck, 2005), οι Currid-Halkett και Stolarick (2013) προσπαθούν να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο διάφορες επαγγελματικές υποομάδες εντός της δημιουργικής τάξεως έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη και στην αποκατάσταση μετά την κρίση. Εξετάζουν τη διακύμανση στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των πόλεων και των περιφερειών κατά τη διάρκεια της περιόδου 2007-2011, συγκρίνοντας την απόδοση αυτή σε σχέση με την αρχική τιμή της ανεργίας το έτος 2005. Η ανάλυσή τους απομονώνει υποομάδες στο πλαίσιο της δημιουργικής τάξης, έτσι ώστε να γίνει διάκριση των αποτελεσμάτων των παρακάτω επαγγελματικών κατηγοριών: management, επιχειρήσεις και χρηματοοικονομικά, παραγωγή λογισμικού, αρχιτεκτονική και μηχανική, φυσικές επιστήμες, νομικά, εκπαίδευση, τέχνες, σχέδιο, μέσα ενημέρωσης και επαγγέλματα υγείας. Ενδιαφέρονται μάλιστα για τον

τρόπο με τον οποίο αυτές οι υποομάδες της δημιουργικής τάξης έχουν εξελιχθεί μέσα σε μητροπολιτικές περιοχές διαφόρων μεγεθών. Διαπίστωσαν ότι, με εξαίρεση τα νομικά επαγγέλματα, όλες οι δημιουργικές υποομάδες, που χρησιμοποίησαν συνδέθηκαν με χαμηλότερη ανεργία.

Ωστόσο, η ανάλυσή τους αποκαλύπτει επίσης ότι το μέγεθος των σχετικών περιοχών παίζει σημαντικό ρόλο. Οι μικρότερες πόλεις υπολογίστηκε πως έχουν επωφεληθεί ιδιαίτερα από τη συγκέντρωση της απασχόλησής τους σε υποτομείς όπως οι φυσικές επιστήμες και η αρχιτεκτονική, υπογραμμίζοντας έτσι την ακαταλληλότητα μίας προσέγγισης, η οποία στηρίζεται στην ενιαία εφαρμογή μίας πολιτικής απέναντι σε διαφορετικές καταστάσεις, ιδιαίτερα στο χώρο της περιφερειακής αναπτυξιακής οικονομικής πολιτικής. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι οι μεγαλύτερες και πιο διαφοροποιημένες πόλεις υπολογίστηκε πως είναι λιγότερο ευάλωτες απέναντι στις διακυμάνσεις των επιμέρους υποομάδων της δημιουργικής τάξης. Τα αποτελέσματα αυτά παρέχουν κάποια υποστήριξη στην προσέγγιση της έννοιας της δημιουργικής τάξης, ως ένα χρήσιμο «κατασκευάσμα» στην προσπάθεια να εξαχθεί ένα συμπέρασμα από την τρέχουσα αστική και περιφερειακή αλλαγή, αλλά την ίδια στιγμή να επαναφέρει στη συζήτηση την ανάγκη αποστασιοποίησης από γενικόλογους ορισμούς και γενικευμένες εφαρμογές.

*Εικόνα 9. Μια εικαστική δορυφορική απεικόνιση της Αμερικής
(Πηγή: totravelandtoreadistolive.wordpress.com)*

Από την άλλη πλευρά, οι Sands και Reese (2013), επί του ίδιου θέματος, αναφορικά δηλαδή με το μέγεθος των πόλεων εξέτασαν το πώς μεσαίου μεγέθους πόλεις των

Η.Π.Α. με πληθυσμό μεταξύ 250.000 και 750.000 κατοίκων, συμπεριφέρθηκαν κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Υποστηρίζουν ότι οι μεσαίου μεγέθους πόλεις των Η.Π.Α. με υψηλό ποσοστό απασχόλησης στη δημιουργική οικονομία ήταν το ίδιο πιθανό να υποστούν καθίζηση με τις πόλεις εκείνες με χαμηλότερα ποσοστά δημιουργικών εργαζομένων. Επίσης κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι, σε αντίθεση με μία από τις βασικές θέσεις του Florida περί δημιουργικής τάξης, η παρουσία ενός σχετικά μεγάλου πληθυσμού πρόσφατων μεταναστών συνδέεται αρνητικά με την οικονομική ανάπτυξη. Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα αυτά, η ανάλυσή τους εγείρει περαιτέρω ερωτήματα και αμφιβολίες σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής μιας θεωρίας, που αναπτύχθηκε για να εξηγήσει την οικονομική ανάπτυξη σε μεγάλες μητροπολιτικές περιοχές πάνω σε μεσαίες και μικρές πόλεις και περιφέρειες (Bradford, 2003; Donald and Lewis, 2010).

Ακόμη και πριν από την οικονομική κρίση του 2008, η βιβλιογραφία σχετικά με τη δημιουργική οικονομία έδινε έμφαση στο γεγονός ότι η απόδοση της δημιουργικής εργασίας, στην ουσία δεν παρείχε ανοσία και προστασία από τη θεμελιώδη εγγενή επικινδυνότητα σε πολλά δημιουργικά επαγγέλματα και βιομηχανίες (Reimer, 2009). Στην πραγματικότητα ο κίνδυνος και η επισφάλεια αποτελούν κυρίαρχα στοιχεία για πολλές μορφές δημιουργικής εργασίας. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει έντονα από μία σειρά πρόσφατων ερευνών, οι οποίες εξετάζουν τη θέση ότι το κραχ του 2008 επέτεινε στην ουσία την οικονομική ευπάθεια τουλάχιστον ορισμένων κατηγοριών δημιουργικών εργαζομένων, έχοντας διαφορετικό αντίκτυπο στους επιμέρους ΚΠΔ.

Οι Bain και McLean (2013), επικεντρώνονται ίσως στην πιο επικίνδυνη μορφή δημιουργικής εργασίας, τις εικαστικές τέχνες, εξετάζοντας τις στρατηγικές, που έχουν αναπτύξει οι καλλιτέχνες προκειμένου να διαχειριστούν την επισφάλεια και ανασφάλεια στην καθημερινή τους ζωή, με επίκεντρο την περίοδο από το 2008 και μετά.

Πιο αναλυτικά, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως με τη μορφή μάλιστα ενός παράγοντα για την ενδυνάμωση των ΚΠΔ στα πλαίσια μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής πρότασης για την ανάπτυξη των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, οι καλλιτέχνες τείνουν να δημιουργούν είτε μόνιμες είτε προσωρινές συσπειρώσεις, οι οποίες στηρίζουν και ενισχύουν την πειραματικότητα, την ανταλλαγή και τη συνεργασία. Οι εναλλακτικοί αυτοί χώροι χαρακτηρίζονται ως κολεκτιβιστικοί και μη καπιταλιστικοί, οργανωμένοι μάλιστα έξω από τους μηχανισμούς της κεφαλαιοκρατικής αγοράς. Το σημαντικό σε αυτούς τους συνεργατικούς παραγωγικούς χώρους είναι ότι παρέχουν την ευκαιρία στους καλλιτέχνες να προστατευθούν από τις αρνητικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης.

2.3. Η περίπτωση της Ευρώπης

Από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού, στην Ευρώπη, η συνειδητοποίηση του ρόλου των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών στις διαδικασίες οικονομικής μεγέθυνσης τόσο των εθνικών όσο και των περιφερειακών οικονομιών διαρκώς αυξάνεται.

Τα τελευταία χρόνια οι ΚΠΔ αναπτύσσονται με αρκετά γρήγορους ρυθμούς απασχολώντας πάνω από οκτώ εκατομμύρια εργαζομένους, με κύκλο εργασιών που φθάνει περίπου τα 650 δισ. ευρώ (Αυδίκος, 2014).

Η πρόσφατη και ως ένα βαθμό συνεχιζόμενη, ιδιαίτερα για τον Ευρωπαϊκό Νότο, οικονομική κρίση είχε ως αποτέλεσμα την αναδιαμόρφωση των συνολικών αγορών, η οποία εκφράστηκε μέσα από τη δραστική μείωση του ανθρώπινου δυναμικού των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, τη μείωση του κύκλου εργασιών τους και την ταυτόχρονη αύξηση της αυτοαπασχόλησης. Επίσης το μεγαλύτερο πλήγμα δέχθηκαν οι επιχειρήσεις των λεγόμενων παραδοσιακών δημιουργικών κλάδων όπως ο κλάδος των εκτυπώσεων και οι εκδόσεων, ενώ παράλληλα αυξήθηκαν οι επιχειρήσεις σε δυναμικούς και καινοτόμους κλάδους, όπως σε αυτούς της παραγωγής λογισμικού και ειδικευμένου σχεδίου.

Εικόνα 10. Μια εικαστική δορυφορική απεικόνιση της Ευρώπης (Πηγή: www.athensvoice.gr)

Παρά το γεγονός ότι, όπως αποδεικνύεται, οι εργαζόμενοι στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες είναι ηλικιακά νέοι, με μεγάλη εξειδίκευση και με την πλειοψηφία αυτών να έχει λάβει ανώτατη μόρφωση, δεν μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι οι δημιουργικοί εργαζόμενοι λειτουργούν σε ένα πλαίσιο εργασιακής α-

νασφάλειας, το οποίο συνίσταται από την περιστασιακή εργασία, τα ευέλικτα ωράρια, τους σχετικά χαμηλούς μισθούς και την αδήλωτη και ανασφάλιστη εργασία, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για τη δικαιολογημένη ανάπτυξη του όρου «δημιουργικό πρεκαριάτο». Προς αυτήν την κατεύθυνση έχει συμβάλλει τα μέγιστα η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ένα από τα εγγενή και βασικά χαρακτηριστικά των συμβολικών αγαθών είναι, όπως προαναφέρθηκε, η αυξημένη αβεβαιότητα σχετικά με την αναγνώριση και αποδοχή τους.

Σύμφωνα με τον Αυδίο (2014), το κυριότερο πρόβλημα φαίνεται πως είναι η άκριτη, υπό τις παρούσες μάλιστα συνθήκες οικονομικής κρίσης, αφομοίωση και αποδοχή εκ μέρους της ρητορικής περί δημιουργικής τάξεως των ανωτέρω απαράδεκτων συνθηκών εργασίας στους ΚΠΔ και η παράλληλη αναγωγή τους σε κυρίαρχο εργασιακό μοντέλο για τη δημιουργική τάξη. Οι συνθήκες αυτές οδηγούν σε ολοένα και μεγαλύτερη εξατομίκευση του κινδύνου και σε μία παράλληλα αυξανόμενη απαίτηση για διαρκή καινοτομία για την αντιμετώπιση του ανταγωνισμού.

Πιο αναλυτικά, στο επίπεδο της Ενωμένης Ευρώπης, τα πρώτα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης φάνηκαν το 2008 για τις περισσότερες χώρες με εξαίρεση την Ελλάδα, όπου η οικονομική κρίση άγγιξε πρακτικά την οικονομία της στους ΚΠΔ από το 2009 και μετά, χωρίς όμως το γεγονός αυτό να επηρεάσει την ένταση της κρίσης καθώς η τελευταία υπήρξε σαφώς μεγαλύτερη σε σχέση με το σύνολο της ελληνικής οικονομίας. Χαρακτηριστικό είναι ότι για τις πλέον αναπτυγμένες χώρες η κρίση έφθασε στην κορύφωσή της το 2009, ενώ από το 2010 φάνηκαν σημάδια ανάκαμψης κυρίως σε καινοτόμους κλάδους όπως αυτοί του ειδικευμένου σχεδίου, του λογισμικού, της παραγωγής μουσικής και κινηματογραφικών ταινιών και της τηλεόρασης. Χώρες όπως η Γαλλία και η Νορβηγία σημείωσαν αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, (ΑΠΑ), στις δημιουργικές βιομηχανίες το έτος 2010, ενώ χώρες όπως η Λιθουανία, η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ιρλανδία σημείωσαν πτώση από 15% έως και 30% της ΑΠΑ στις δημιουργικές βιομηχανίες (Αυδίκος, 2014).

Το γεγονός αυτό μάλιστα είναι αντιπροσωπευτικό των ανισοτήτων, που επικρατούν στους κλάδους της δημιουργικής οικονομίας σε επίπεδο Ευρώπης καθώς και των άνισων επιπτώσεων, που είχε η οικονομική κρίση στις επιμέρους οικονομίες των κρατών-μελών.

Βέβαια, υπάρχουν και ορισμένες δυσκολίες στην προσπάθεια μέτρησης των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στους ΚΠΔ και αφορούν την εγγυρότητα των στατιστικών στοιχείων, καθώς ένας μεγάλος αριθμός εργαζομένων στους ΚΠΔ είτε δηλώνει ως πρώτη του απασχόληση κάποιον από τους ΚΠΔ είτε εργάζεται υπό συνθήκες αδήλωτης εργασίας. Επίσης τα στατιστικά στοιχεία δε μετρούν την εθελοντική ή προσωρινή εργασία, που αποτελεί σημαντικό ποσοστό της εργασιακής δύναμης σε ορισμένους ΚΠΔ, σύμφωνα μάλιστα και με τη μελέτη του Αυστραλιανού Συμβουλίου για τις Τέχνες.

Μία επίπτωση της οικονομικής κρίσης σε ό,τι αφορά την απασχόληση στους ΚΠΔ στην Ευρώπη, αν και ο αριθμός των απασχολούμενων συνολικά παρέμεινε αμετάβλητος, είναι ότι έχουν αναδιαρθρωθεί οι εργασιακές δομές ιδιαίτερα σε συγκεκριμένους ΚΠΔ. Σύμφωνα με τη Eurostat ενώ σημειώνεται μείωση του αριθμού των εργαζομένων στη δημιουργική οικονομία σε ορισμένα Ευρωπαϊκά κράτη όπως η Ελλάδα, που κατατάσσεται στην τελευταία θέση με το μεγαλύτερο απολεσθέν εργατικό δυναμικό της τάξης του 30%, η Ολλανδία, η Ισπανία και η Δανία, παράλληλα παρατηρείται αύξηση του αριθμού των ατομικών κυρίως δημιουργικών επιχειρήσεων και του αριθμού των αυταπασχολούμενων, καταλαμβάνοντας το 73% το 2010 του συνόλου των δημιουργικών επιχειρήσεων. Αυτό σηματοδοτεί την προαναφερθείσα δομική αλλαγή, καθώς τα μικρότερα σχήματα είναι βιώσιμα κυρίως στους πλέον δυναμικούς και καινοτόμους κλάδους. Αυτό σημαίνει ότι στις συγκεκριμένες περιπτώσεις δεν υπάρχουν υψηλά αρχικά κόστη παραγωγής, ενώ οι οικονομίες κλίμακας ευνοούν πλέον τα μικρά μεγέθη (Αυδίκος, 2014). Περαιτέρω, σύμφωνα με την ανάλυση της De Propriis (2013), για το Ηνωμένο Βασίλειο, κύρια χαρακτηριστικά των Κλάδων Πολιτισμού και Δημιουργικότητας είναι ότι σε αυτούς δραστηριοποιούνται κυρίως μικρές ή πολύ μικρές επιχειρήσεις, που παρουσιάζουν αδυναμία ανταπόκρισης στις διακυμάνσεις της ζήτησης καθώς και προβλήματα ρευστότητας και δανεισμού. Επίσης οι δημιουργικές επιχειρήσεις, ως το πλέον καινοτόμο κομμάτι της παραγωγικής αλυσίδας, συνήθως πωλούν τα προϊόντα τους ως ενδιάμεσα αγαθά σε άλλες επιχειρήσεις του δημιουργικού ή μη τομέα, καθιστώντας τις ιδιαίτερα ευάλωτες στις αυξομειώσεις της ζήτησης των τελευταίων.

2.4. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, από την προσπάθεια να αξιολογηθεί η συμπεριφορά των ΚΠΔ απέναντι στην οικονομική συντριβή που ξεκίνησε από το 2008 και μετά μπορούν να εξαχθούν ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου οικονομικής άνθησης παρατηρήθηκε μία διαδεδομένη αναγνώριση της αυξανόμενης σημασίας της δημιουργικής οικονομίας και μία ευρεία εκτίμηση της οικονομικής σπουδαιότητας της δημιουργικότητας εν γένει και της δημιουργικής τάξεως ειδικότερα, από την πλευρά των θεσμών άσκησης δημόσιας πολιτικής. Μετά τις εργασίες των Howkins (2001) και Florida (2002a), οι φορείς χάραξης πολιτικής έχουν επενδύσει τεράστια ποσά τόσο σε χρόνο όσο και σε ενέργεια, προς την κατεύθυνση της έρευνας και της προώθησης της δημιουργικότητας, στο πλαίσιο οικονομικών αναπτυξιακών στρατηγικών.

Ταυτόχρονα, οι μελετητές έχουν αρχίσει να αμφισβητούν πολλά από τα εννοιολογικά και εμπειρικά θεμέλια της θεωρίας καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτή εφαρμόζεται. Προς την κατεύθυνση αυτή εγείρονται συγκεκριμένα ερωτήματα, που

αφορούν τον ορισμό της δημιουργικότητας και της δημιουργικής εργασίας, τις προσεγγίσεις για τη μέτρηση της δημιουργικότητας καθώς και την αιτιώδη σχέση μεταξύ δημιουργικών εργαζομένων και αστικής και περιφερειακής ανάπτυξης. Εξ' ίσου σημαντικά είναι τα ερωτήματα σχετικά με τον αστικό προγραμματισμό, την πολιτική οικονομικής ανάπτυξης και τον τρόπο δημιουργίας και λειτουργίας της δημιουργικής τάξης στην πράξη. Μέχρι το 2007 στον πυρήνα της συζήτησης βρισκόταν η αντίληψη ότι η απασχόληση στο δημιουργικό τομέα είχε τη ικανότητα να αναπτύσσεται σημαντικά πιο γρήγορα από τη συνολική οικονομία, αντικατοπτρίζοντας μία μακροπρόθεσμη αναδιάρθρωση στο οικονομικό οικοδόμημα. Μία ακόμη συγγενής αντίληψη υποστήριζε ότι, οι εργαζόμενοι στους ΚΠΔ είναι λιγότερο ευάλωτοι στις διακυμάνσεις τις οικονομίας και τις φάσεις από τις οποίες διέρχεται ο οικονομικός κύκλος, απ' ότι οι εργαζόμενοι σε άλλους τομείς.

Συνεπώς, δε θα μπορούσε να υπάρξει καλύτερη δοκιμασία ως προς την εγκυρότητα των απόψεων αυτών, από την οικονομική κρίση και τη συνεπαγόμενη ύφεση.

Τα μέχρι στιγμής στοιχεία είναι συγκεκριμένα. Από τη μία πλευρά ο Florida υποστηρίζει ότι συνολικά τουλάχιστον η δημιουργική εργασία αποδεικνύεται λιγότερο ευάλωτη στην ύφεση.

Το συμπέρασμα όμως αυτό αμφισβητείται από τα ευρήματα άλλων επιστημόνων. Τίθενται λοιπόν υπό αμφισβήτηση πολλές από τις πρωταρχικές παραδοχές για τη δημιουργική εργασία, ιδιαίτερα όταν χρησιμοποιείται μια πιο διαφοροποιημένη προσέγγιση, η οποία βασίζεται στη διάκριση των επαγγελματικών και τομεακών υποομάδων και στο μέγεθος των πόλεων. Πολλοί δημιουργικοί εργαζόμενοι εξακολουθούν να αγωνίζονται, ώστε να ανακτήσουν το χαμένο έδαφος από την έναρξη της μεγάλης κρίσης, ενώ ο εργασιακός τους βίος έχει καταστεί ιδιαίτερα επισφαλής. Ωστόσο είναι δύσκολο να υποστηριχθεί το αν οι δημιουργικοί εργαζόμενοι είναι περισσότερο ή λιγότερο ελαστικοί απέναντι στην κρίση από το αν είχαν ακολουθήσει διαφορετικές σταδιοδρομίες.

Ο ρόλος των εθνικών και περιφερειακών θεσμών επικεντρώνεται στην άμβλυνση των επιπτώσεων της ύφεσης ακόμη και στους δημιουργικούς τομείς, οι οποίοι παραδοσιακά χαρακτηρίζονται από επισφαλείς και ριψοκίνδυνες μορφές εργασίας. Ακόμη περισσότερο οι αποδείξεις για το πώς κινούνται οι δημιουργικοί εργαζόμενοι από τη περίοδο έναρξης της οικονομικής κρίσης σε διαφορετικά καπιταλιστικά συστήματα αμφισβητεί την ευρέως διαδεδομένη άποψη ότι οι φιλελεύθερες οικονομίες της αγοράς είναι καλύτερες στο να παρέχουν ένα ισχυρό θεσμικό πλαίσιο για την αύξηση της επιχειρηματικότητας, της καινοτομίας και της ανάληψης κινδύνων μεταξύ των δημιουργικών εργαζομένων.

Έτσι λοιπόν, η έρευνα θα πρέπει να κατευθυνθεί πέρα από ένα μονοδιάστατο ορισμό της δημιουργικής εργασίας και της δημιουργικής τάξης, αφού τα γεγονότα των τελευταίων ετών τονίζουν διαρκώς ότι οι συνθήκες, που έχουν υποστηρίξει τη δημιο-

υργική οικονομία στο παρελθόν, είναι ικανές να μεταβληθούν ταχέως. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να καταστούν περισσότερο κατανοητοί οι σχετικοί σύνδεσμοι, που ενώνουν τη δημιουργική με την ευρύτερη οικονομία, ώστε να κατανοηθεί πλήρως ο ρόλος του δημιουργικού τομέα στην οικονομική ανάπτυξη.

Προς το παρόν, η επιστημονική κοινότητα γνωρίζει πολύ λίγα για το πόσο ευαίσθητη-ελαστική είναι η δημιουργική οικονομία στις μεταβολές της συνολικής ζήτησης στην εθνική οικονομία και στη γενική ισορροπία μεταξύ κατανάλωσης και επενδυτικής δραστηριότητας. Οι ελλείψεις αυτές είναι εμφανείς και σε ότι αφορά την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι δημιουργικοί εργαζόμενοι συνδέονται και επηρεάζονται από αλλαγές στο καθεστώς της αγοράς εργασίας καθώς οι οικονομίες επεκτείνονται και συρρικνώνονται μέσα στο χρόνο. Μόνο όταν καλυφθούν τα κενά αυτά θα είναι σε θέση η επιστημονική κοινότητα να κατανοήσει και να ερμηνεύσει το πώς οι δημιουργικές βιομηχανίες και οι δημιουργικοί εργαζόμενοι συμπεριφέρονται κατά τη διάρκεια οικονομικών κρίσεων σε διαφορετικά μάλιστα εθνικά και περιφερειακά θεσμικά πλαίσια.

Εικόνα 11. Η Δημιουργικότητα πέρα από μονοδιάστατες θεωρήσεις (Πηγή: www.infodec.com.au)

Κεφάλαιο 3^ο: Μέτρηση Περιφερειακών Ανισοτήτων

3.1. Συγκεντρώσεις-Ανισότητες

Όπως καταδεικνύεται από την Οικονομική θεωρία αλλά και όπως αδιαμφισβήτητα έχει αποδείξει η οικονομική κρίση, βασική προϋπόθεση για την επίτευξη αν όχι του άριστου, ενός τουλάχιστον ικανοποιητικού επιπέδου κοινωνικής ευημερίας, με την έννοια που ο όρος αυτός λαμβάνει στην Οικονομική Επιστήμη, είναι η κατά το δυνατόν μεγαλύτερη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων σε όλες τις διαστάσεις και σε όλα τα επίπεδα που εμφανίζονται καθώς και η παροχή ενός πλαισίου ευκαιριών για ισόρροπη ανάπτυξη.

Εδώ εδράζεται και η έννοια του λεγόμενου «Περιφερειακού Προβλήματος», το οποίο φυσικά δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά οι δυνάμεις της αγοράς δρώντας αυτόνομα και ελεύθερα.

Το Περιφερειακό Πρόβλημα λοιπόν, της άνισης κατανομής πόρων και ευκαιριών αναλύεται και μελετάται υπό το πρίσμα μιας σειράς κριτηρίων. Τα κριτήρια αυτά είναι:

- Το Ειδολογικό κριτήριο, το οποίο προτάσσει τις ανισότητες στις ευκαιρίες,
- Το Χωροταξικό κριτήριο, το οποίο εστιάζει στις ανισότητες στο χώρο,
- Το Κλαδικό κριτήριο, το οποίο εισάγει την έννοια της κλαδικής σύνθεσης και της παραγωγικής δομής και
- Το Αναπτυξιακό κριτήριο, το οποίο στηρίζεται στο επίπεδο και στο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης (Παπαδασκαλόπουλος και Χριστοφάκης, 2009).

Βέβαια τα αίτια δημιουργίας του Περιφερειακού Προβλήματος εμφανίζουν μεγάλη ποικιλία και σχετίζονται με παράγοντες όπως: (α) η γεωγραφία, (β) η κλαδική διάρθρωση της εκάστοτε Περιφέρειας, (γ) η χαμηλή κινητικότητα εργασίας-κεφαλαίου, (δ) το θεσμικό πλαίσιο, (ε) η πολιτική, (στ) ο πολιτισμός, (ζ) οι εξωτερικές οικονομίες, (η) το περιβάλλον, (θ) η έλλειψη διάχυσης καινοτομικών δράσεων, (ι) ο εξωτερικός έλεγχος και (κ) η περιορισμένη επιχειρηματική πρωτοβουλία (Παπαδασκαλόπουλος και Χριστοφάκης, 2009).

Παρά το γεγονός όμως ότι έχει διατυπωθεί πλήθος θεωριών και αναλύσεων επί του θέματος, όπως αυτές των Rostow, Friedman, Hirschmann, Myrdal, Aydalot, Krugman, είναι φανερό ότι το Περιφερειακό Πρόβλημα όχι μόνο δεν εξομαλύνεται αλλά αντιθέτως βαίνει διαρκώς εντονότερο.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ενωμένη Ευρώπη, όπου ο αναπτυξιακός δυσμοσ μεταξύ αναπτυγμένου Βορρά και αναπτυσσόμενου Νότου γίνεται διαρκώς

πιο έντονος γεγονός, το οποίο καταδεικνύει τις αδυναμίες της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σε οικονομικό επίπεδο, πέρα από το νομισματικό αλλά ταυτόχρονα ενισχύει τη λογική του δόγματος ότι δεν μπορεί να υπάρξει ενότητα χωρών με έντονες περιφερειακές ανισότητες. Στο Ευρωπαϊκό επίπεδο μάλιστα η έννοια της ισότητας και της αναδιανομής έχει περάσει σε δεύτερη μοίρα όπως αποδεικνύεται μέσα από τις προτεραιότητες της νέας προγραμματικής περιόδου (Σ.Ε.Σ. 2014-2020).

*Εικόνα 12. Μέτρηση Πολιτιστικών και Δημιουργικών Αγορών στην Ευρωπαϊκή Ένωση
(Πηγή: creative-portugal-macau.net)*

Στο παραπάνω πλαίσιο εντάσσονται φυσικά και οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, ως αναπόσπαστο μέρος της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και σε επίπεδο εθνικών οικονομιών των εκάστοτε κρατών-μελών.

Συνεπώς, σπουδαίο ρόλο στα πλαίσια της συγκεκριμένης εργασίας και κατ' επέκταση στο πλαίσιο των δράσεων του Περιφερειακού Προγραμματισμού καθώς και όλων των αντίστοιχων διαδικασιών λήψης αποφάσεων, διαδραματίζει η μέτρηση και η μελέτη των ανισοτήτων στους κλάδους πολιτισμού και δημιουργικότητας, που υφίστανται σε Ευρωπαϊκό Περιφερειακό επίπεδο.

3.2. Βασικές Αρχές Ποσοτικής Περιφερειακής Ανάλυσης

Οι μέθοδοι και οι δείκτες της ποσοτικής περιφερειακής ανάλυσης, μεταξύ άλλων, αξιοποιούνται κυρίως στα ακόλουθα θέματα: (α) στον προσδιορισμό της φυσιογνωμίας των περιφερειών και τη μέτρηση των περιφερειακών ανισοτήτων με την αξιοποίηση της περιφερειακής στατιστικής και (β) στην κλαδική διερεύνηση της ειδίκευσης των περιφερειών και της χωρικής συμπεριφοράς των κλάδων με την αξιοποίηση της ομάδας των δεικτών των Συντελεστών Συμμετοχής και Ειδίκευσης (Παπαδασκαλόπουλος, 2000).

Κατά τη χρήση και αξιοποίηση των δεικτών και των μεθόδων της περιφερειακής ανάλυσης πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μια σειρά παραμέτρων, που επηρεάζουν και διαμορφώνουν τόσο τα ίδια τα αποτελέσματα όσο και την ερμηνεία αυτών, όπως (α) η φυσιογνωμία της περιφέρειας με επίκεντρο την εξέταση της γεωμορφολογίας της, (β) τα διαθέσιμα περιφερειακά δεδομένα υπό την έννοια της αντιμετώπισης των προβλημάτων, που σχετίζονται με αυτά όπως η ποιότητα, η συγκρισιμότητα και η δυσκολία πρόσβασης σε αυτά και (γ) οι παράγοντες που προσδιορίζουν το πλαίσιο της περιφερειακής ανάπτυξης όπως οι νέοι παράγοντες χωροθέτησης δραστηριοτήτων, η διεθνοποίηση του κεφαλαίου και της οικονομίας, η ανάπτυξη δικτύων καθώς και η ενίσχυση της τοπικότητας. Παράγοντες όπως αυτοί επηρεάζουν κυρίως την ερμηνεία των αποτελεσμάτων καθώς και τις τιμές των δεικτών.

Δυστυχώς, στην πραγματικότητα τις περισσότερες φορές προκρίνεται η ανάλυση, η οποία συνδέεται με το αναπτυξιακό κριτήριο, δηλαδή με τη διερεύνηση του επιπέδου και των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, με συνέπεια τον παραμερισμό του χωροταξικού και ιδιαίτερα του ειδολογικού κριτηρίου. Η πρακτική αυτή οδηγεί στη μη αξιοποίηση παραγόντων, που όμως είναι βασικοί για τη δημιουργία ανισοτήτων όπως οι ευκαιρίες για ανάπτυξη, επενδύσεις, εμπόριο, σταδιοδρομία, εκπαίδευση, περίθαλψη και άλλες.

Σύμφωνα με τον Bailly (1992), η διερεύνηση και ανάλυση των περιφερειακών δεδομένων, όπως οι ανισότητες, πρέπει να συμβαδίζει με ορισμένους βασικούς κανόνες σύμφωνα με τους οποίους: (α) οι περιφερειολόγοι ως μέλη της κοινωνίας διακατέχονται από συγκεκριμένη ιδεολογία, η οποία θα πρέπει να καθορίζεται και να εξηγείται εκ των προτέρων, (β) η περιφερειακή πραγματικότητα διαμορφώνεται μέσα στα μοντέλα που δημιουργούνται για την αναπαράσταση των περιφερειακών φαινομένων, (γ) τα χρησιμοποιούμενα μοντέλα και οι μέθοδοι αναπαριστούν και διερευνούν ένα τμήμα μόνο της πραγματικότητας σε περιφερειακό ή κλαδικό επίπεδο, (δ) τα αξιοποιούμενα μοντέλα και οι δείκτες συντελούν στη δημιουργία μίας κατάλληλης αλλά παράλληλα μερικής εικόνας της πραγματικότητας, που διαμορφώνεται από την ιδεολογία, τις βασικές αρχές και τις παραδοχές του ερευνητή με συνέπεια (ε) να υπάρχει αλληλεξάρτηση μεταξύ αναπτυξιακής διαδικασίας και θεμελιωδών αρχών από τις οποίες διαμορφώνεται και σχεδιάζεται ο αναπτυξιακός προσανατολισμός (Παπαδασκαλόπουλος, 2000).

3.3. Ποσοστά-Λόγοι-Ποσοστιαίες Μεταβολές

Τα ποσοστά και οι ποσοστιαίες κατανομές αξιοποιούνται στη διερεύνηση και ανάλυση της κλαδικής διάρθρωσης των περιφερειών, της περιφερειακής κατανομής των δραστηριοτήτων και της εξέλιξης των περιφερειακών μεγεθών, ενώ οι λόγοι αξιοποιούνται κυρίως για τη διαμόρφωση βασικών δεικτών.

Η ποσοστιαία μεταβολή δίνεται από τον τύπο:

$$Π.Μ. = \frac{X_t - X_o}{X_o} \cdot 100$$

όπου, **Π.Μ.**: η Ποσοστιαία Μεταβολή,

X_t : η τιμή του χαρακτηριστικού κατά το τελικό έτος της ερευνώμενης περιόδου και

X_o : η τιμή του χαρακτηριστικού κατά το αρχικό έτος.

Η διαφορά $X_t - X_o$ μετρά την απόλυτη μεταβολή μεταξύ των ετών 0 και t.

Οι κυριότεροι λόγοι - δείκτες, οι οποίοι χρησιμοποιούνται στην περιφερειακή ανάλυση είναι:

- Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (κ.κ.ΑΕΠ):

$$\frac{Y_r}{P_r}$$

όπου, Y : ΑΕΠ,

r : η περιφέρεια και

P : ο πληθυσμός.

- Η μέση παραγωγικότητα της εργασίας:

$$\frac{Y_r}{A_r}$$

όπου, A : η απασχόληση.

- Η πληθυσμιακή πυκνότητα:

$$\frac{P_r}{E_r}$$

όπου, E : η έκταση.

- Οι συμμετοχές των τομέων στη συνολική απασχόληση:

$$\frac{ΠT_r}{A_r}$$

όπου, $ΠT$: ο πρωτογενής τομέας.

$$\frac{ΔT_r}{A_r}$$

όπου, $ΔT$: ο δευτερογενής τομέας.

$$\frac{T_r}{A_r}$$

όπου, T : ο τριτογενής τομέας.

Οι προηγούμενοι λόγοι ασφαλώς μπορούν να εκφρασθούν και ως σχετικοί δείκτες, με το δείκτη Χώρας=100, για παράδειγμα:

$$\left[\frac{\left(\frac{Y}{P}\right)_r}{\left(\frac{Y}{P}\right)_n} \right] \cdot 100$$

όπου, n : το σύνολο της χώρας.

Το ίδιο ισχύει και για τις ποσοστιαίες μεταβολές, που μπορούν επίσης να εκφρασθούν ως σχετικές, με Π.Μ. Χώρας=100, για παράδειγμα:

$$\frac{PM_r}{PM_n} 100 \text{ ή } \frac{(X_r - X_{r_0})100 - 100}{(\Sigma X_r - \Sigma X_{r_0})100 - 100}$$

Ο ρυθμός μεταβολής ενός περιφερειακού μεγέθους μπορεί να συγκριθεί με το ρυθμό μεταβολής του ευρύτερου συνόλου στο οποίο ανήκει ή με το ρυθμό μεταβολής του πληθυσμού.

Οι λόγοι και οι ποσοστιαίες μεταβολές παρέχουν τη δυνατότητα της διερεύνησης των επιμέρους χαρακτηριστικών, των εξελίξεων και συνεπώς της σχετικής θέσης των περιφερειών. Καθίσταται λοιπόν δυνατή μία πρώτη προσέγγιση των περιφερειακών ανισοτήτων, παρά το γεγονός ότι δε χρησιμοποιείται κάποιο εξειδικευμένο μέτρο συνολικής αποτίμησης των περιφερειακών ανισοτήτων (Παπαδασκαλόπουλος, 2000).

3.4. Περιφερειακές Ανισότητες: Έννοια και κριτήρια προσδιορισμού

Ο όρος Περιφερειακές Ανισότητες χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει τις διαφορές στην ευημερία ή στην ανάπτυξη, που υφίστανται μεταξύ των περιφερειών (Παπαδασκαλόπουλος, 2000).

Οι ανισότητες μπορεί να αφορούν είτε το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης είτε τους ρυθμούς ανάπτυξης. Ενδέχεται μία χώρα να έχει υψηλό επίπεδο ανάπτυξης, όπως αυτό εκφράζεται με τη βοήθεια του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ενώ ταυτόχρονα να παρουσιάζει μεγάλο επίπεδο ανισότητας και αντίστροφα. Στην ουσία, ο βαθμός ανισότητας αποτελεί την απόκλιση του επιπέδου ανάπτυξης των περιφερειών μίας χώρας, ανάλογα πάντα και με το χωρικό επίπεδο στο οποίο διεξάγεται η έρευνα, από το μέσο επίπεδο ανάπτυξης της χώρας.

Ένας προσδιορισμός των περιφερειακών ανισοτήτων διαφορετικός από αυτόν που βασίζεται στα κριτήρια, που περιγράφηκαν προηγουμένως (ειδολογικό, χωροταξικό, αναπτυξιακό), είναι αυτός που διακρίνει τις ανισότητες που αφορούν (α) το επίπεδο

ευημερίας ή το πραγματικό εισόδημα των κατοίκων των επιμέρους περιφερειών, από τις ανισότητες, (β) στην κατανομή δραστηριοτήτων, θέσεων εργασίας και πληθυσμού (M.Polese, 1994).

Παρά το γεγονός ότι βασική επιδίωξη της περιφερειακής πολιτικής είναι η άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, που εντάσσονται κυρίως στην πρώτη κατηγορία, η μέτρηση των ανισοτήτων αφορά κυρίως τη δεύτερη ομαδοποίηση, εξαιτίας της έντονης αλληλεξάρτησης των δύο τύπων ανισοτήτων και της διαθεσιμότητας των στατιστικών στοιχείων (Παπαδασκαλόπουλος, 2000).

Σύμφωνα με το αναπτυξιακό κριτήριο και με τη βοήθεια τόσο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Y/P), ως κύριου μέτρου του επιπέδου ανάπτυξης, όσο και του ρυθμού μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ρ), οι περιφέρειες μπορούν να ταξινομηθούν στις εξής τέσσερις κατηγορίες: (α) Αναπτυγμένες περιφέρειες, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεγαλύτερο από το μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας και παράλληλα ρυθμό μεταβολής του κ.κ.ΑΕΠ της περιφέρειας μεγαλύτερο από το ρυθμό μεταβολής του κ.κ.ΑΕΠ της χώρας, (β) Φθίνουσες περιφέρειες, με κ.κ.ΑΕΠ μεγαλύτερο από το μέσο κ.κ.ΑΕΠ της χώρας, το οποίο όμως παρουσιάζει ρυθμό αύξησης μικρότερο του αντίστοιχου εθνικού μέσου ρυθμού, (γ) Αναπτυσσόμενες περιφέρειες, με χαμηλότερο κ.κ.ΑΕΠ σε σχέση με το μέσο εθνικό, αλλά ταυτόχρονα με ταχύτερο ρυθμό αύξησης συγκριτικά με τον εθνικό ρυθμό και τέλος (δ) Προβληματικές περιφέρειες, με χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το οποίο αυξάνεται με χαμηλότερο ρυθμό από ότι το αντίστοιχο μέσο εθνικό. Όλα τα παραπάνω βέβαια με την προϋπόθεση ότι ο ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι θετικός.

Η χρησιμοποίηση όμως του κατά κεφαλήν ΑΕΠ ως δείκτη του επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης των περιφερειών και ευημερίας των κατοίκων τους παρουσιάζει δύο συγκεκριμένα προβλήματα. Το πρώτο από αυτά, συνδέεται με τη χρησιμοποίηση στοιχείων Προϊόντος και όχι Εισοδήματος. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα της Βοιωτίας, όπου το ΑΕΠ του νομού Βοιωτίας στην Ελλάδα εμφανίζεται μεγαλύτερο από το ΑΕΠ του νομού Αττικής, εξαιτίας κυρίως της εξαγωγής της βιομηχανικής δραστηριότητας και παραγωγής της Αττικής στη Βοιωτία, παρέχοντας εν τέλει μία ψευδή εικόνα.

Το δεύτερο πρόβλημα με τη χρήση του κ.κ.ΑΕΠ είναι ότι μία ενδεχόμενη αύξησή του μπορεί να οφείλεται αποκλειστικά στη μείωση του παρονομαστή του κλάσματος δηλαδή στη μείωση του πληθυσμού ή ακόμη σε ορισμένες περιπτώσεις να συνοδεύεται και από μείωση του ΑΕΠ (Παπαδασκαλόπουλος, 2000).

Σύμφωνα με τον Trachen (1985), οι περιφερειακές ανισότητες παρουσιάζουν μία τάση μείωσης όταν οι χώρες σταδιακά προσεγγίσουν ένα υψηλό επίπεδο ανάπτυξης. Πιο αναλυτικά, κατά τα πρώτα στάδια της ανάπτυξης ή διασταλτικά στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες με χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, οι περιφερειακές ανισότητες παρουσιάζουν ταχεία αύξηση. Στο στάδιο αυτό υφίστανται σημαντικές μετακινήσεις

πληθυσμού από τις πλέον αδύναμες προς τις δυναμικές περιφέρειες και κατ' επέκταση προς τα μεγάλα αστικά κέντρα. Μετά από μία μεταβατική περίοδο επέρχεται άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, που έχει ως αποτέλεσμα την άνοδο του ρυθμού ανάπτυξης, μέσω έργων υποδομών και επενδύσεων και συνεπώς την ολοκλήρωση του χώρου.

Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται και η θεωρία Kuznets (inverted U), η οποία συσχετίζει τις εισοδηματικές ανισότητες και το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, κατά την πρώιμη φάση ανάπτυξης οι εισοδηματικές ανισότητες είναι μικρές και κορυφώνονται σε ένα αυθαίρετο σημείο. Καθώς συνεχίζεται η ανάπτυξη η εισοδηματική ανισότητα μειώνεται.

Σύμφωνα με το Williamson (1965), οι περιφερειακές ανισότητες ακολουθούν το ίδιο σχήμα και την ίδια πορεία με την καμπύλη Kuznets. Συνεπώς οι περιφερειακές ανισότητες κατά τα πρώιμα στάδια ανάπτυξης μιας χώρας είναι σχετικά μικρές. Όταν η χώρα αναπτύσσεται, τότε ορισμένες περιοχές αναπτύσσονται ταχύτερα από άλλες. Όσο προχωρά η ανάπτυξη τόσο αυξάνεται η ανισότητα. Μέχρι ένα σημείο, όπου κορυφώνεται σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο ανάπτυξης και στη συνέχεια αρχίζει να διαχέεται η ανάπτυξη. Όσο αυξάνεται το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, δηλαδή το επίπεδο ανάπτυξης τόσο μειώνεται η ανισότητα.

Εικόνα 13. Η καμπύλη Kuznets

Σύμφωνα με τον Polese (1994), τα αναπτυγμένα κράτη πληρούν όλες τις προϋποθέσεις για την καταπολέμηση των περιφερειακών ανισοτήτων. Οι προϋποθέσεις αυτές σχετίζονται με την ύπαρξη κοινωνικής πίεσης, αλλά ταυτόχρονα και πολιτικής βούλησης και κατάλληλων μέσων.

Οι περιφερειακές ανισότητες δεν ακολουθούν όμως πάντα την περιγραφείσα πορεία του ανωτέρω παραδείγματος. Υπάρχει η πιθανότητα ορισμένες περιμετρικές χώρες να αγγίζουν υψηλά επίπεδα κ.κ.ΑΕΠ, που να προσεγγίζουν μάλιστα το κ.κ.ΑΕΠ των αναπτυγμένων χωρών, ενώ παράλληλα να παρουσιάζουν έντονες περιφερειακές ανισότητες. Το γεγονός αυτό οφείλεται καθαρά στο έλλειμμα κατάλληλων κοινωνικοοικονομικών δομών των χωρών αυτών καθώς και στις αδυναμίες του κ.κ.ΑΕΠ ως δείκτη του επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης, που περιγράφηκαν παραπάνω (Παπαδασκαλόπουλος, 2000).

Στη δεκαετία του 1990 εμφανίστηκαν τα μοντέλα σύγκλισης-απόκλισης, που βασίζονταν στην πεποίθηση ότι η παγκοσμιοποίηση θα έχει ως αποτέλεσμα την επίτευξη μεγαλύτερου βαθμού σύγκλισης του επιπέδου ανάπτυξης και μείωση της ανταγωνιστικότητας. Σύμφωνα με τα μοντέλα αυτά υφίστανται δύο τρόποι μέτρησης: (α) σ -convergence και (β) b -convergence. Η μέθοδος σ -convergence ερευνά την ύπαρξη ή μη σύγκλισης μέσω της κλίσης της καμπύλης, που σχηματίζεται διαχρονικά από τη μεταβολή του συντελεστή μεταβλητότητας CV, που εκφράζει το βαθμό περιφερειακής ανισότητας που επικρατεί σε μία συγκεκριμένη στιγμή. Αντίστοιχα, η μέθοδος b -convergence στηρίζεται στη σχέση, όπως αυτή αποτυπώνεται μέσω μιας καμπύλης της μορφής $y=a\pm bx$, μεταξύ του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης και του επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης, όπου συγκεκριμένα για να υπάρξει σύγκλιση των περιφερειακών ανισοτήτων, η σχέση των δύο αυτών μεταβλητών θα πρέπει να είναι αντιστρόφως ανάλογη.

3.5. Μέτρηση Περιφερειακών Ανισοτήτων

Τα μέτρα, τα οποία χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση των περιφερειακών ανισοτήτων είναι τα μέτρα διασποράς και τα μέτρα συγκέντρωσης. Η διαφορά μεταξύ των δύο κατηγοριών είναι ότι τα μεν μέτρα διασποράς έχουν ως σημείο αναφοράς το μέσο περιφερειακό επίπεδο, δηλαδή τον αριθμητικό μέσο για τη μέτρηση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων, ενώ τα μέτρα συγκέντρωσης ανιχνεύουν τις ανισότητες σε σχέση με τη συνολική κατάσταση της περιφερειακής ισότητας (Παπαδασκαλόπουλος, 2000).

3.5.1. Μέτρα Διασποράς των Άκρων Τιμών

Σε περίπτωση, που δεν είναι διαθέσιμη η συνολική απαιτούμενη πληροφορία χρησιμοποιούνται τα μέτρα διασποράς των άκρων τιμών, τα οποία είναι τα εξής:

- Εύρος Μεταβολής:

$$V = X_1 - X_2$$

όπου, X_1 : η ανώτερη τιμή και
 X_2 : η κατώτερη τιμή.

- Σχέση Άκρων Τιμών:

$$R = \frac{X_1}{X_2}$$

όπου, τα X_1 και X_2 αναπαριστούν είτε την ανώτερη και κατώτερη τιμή του εξεταζόμενου χαρακτηριστικού αντίστοιχα, είτε τον αριθμητικό μέσο του ανώτερου 10% των τιμών του χαρακτηριστικού προς τον αριθμητικό μέσο του κατώτερου 10% αντίστοιχα.

- Απόκλιση από τις Άκρες Τιμές:

$$E = e_1 - e_2$$

όπου, το e_1 προκύπτει από τη σχέση:

$$e_1 = X_1 - \bar{X} \quad \text{ή} \quad e_1 = \frac{X_1}{X}$$

όπου, ο X_1 : η ανώτερη τιμή του χαρακτηριστικού
 και \bar{X} : ο αριθμητικός μέσος των τιμών του χαρακτηριστικού,
 και το e_2 από τη σχέση:

$$e_2 = X_2 - \bar{X} \quad \text{ή} \quad e_2 = \frac{X_2}{X}$$

όπου, ο X_2 : η κατώτερη τιμή του χαρακτηριστικού

3.5.2. Μέτρα συνολικής Διασποράς

Προκειμένου όμως να ξεπεραστεί ο περιορισμός της παρεχόμενης πληροφορίας εξαιτίας της χρήσης μόνο των ακραίων τιμών, χρησιμοποιούνται τα μέτρα συνολικής διασποράς, τα οποία δίνουν πληροφορίες για τις αποκλίσεις και τη διασπορά όλων των τιμών του εξεταζόμενου χαρακτηριστικού με βάση την κεντρική τιμή του. Τα μέτρα αυτά είναι:

- Μέση Απόκλιση:

$$M.A. = \frac{\sum (X_r - \bar{X})}{N}$$

όπου, X_r η τιμή του χαρακτηριστικού στην περιφέρεια r και
 \bar{X} : ο αριθμητικός μέσος των τιμών του χαρακτηριστικού.

- Μέση Απόκλιση Τετραγώνου:

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}}$$

- Διακύμανση:

$$\sigma^2 = \frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}$$

Η εξάρτηση των παραπάνω μέτρων από την τιμή του αριθμητικού μέσου με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στις συγκρίσεις οδηγεί στη χρήση ενός άλλου μέτρου, του συντελεστή μεταβλητότητας.

- Συντελεστής μεταβλητότητας:

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} 100$$

Τα μέτρα διασποράς παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την απόκλιση που παρουσιάζει, κατά μέσο όρο, κάθε περιφέρεια από την ισοκατανομή του εξεταζόμενου περιφερειακού μεγέθους. Αποκαλύπτοντας λοιπόν, τις αποκλίσεις των τιμών του εξεταζόμενου χαρακτηριστικού ως ποσοστό της κεντρικής τιμής του, επιτρέπει τη διενέργεια τόσο των διαχρονικών συγκρίσεων όσο και συγκρίσεων μεταξύ περιφερειών με διαφορετικά χαρακτηριστικά, για παράδειγμα διαφορετικούς μέσους όρους ή διαφορετικές μονάδες μέτρησης (Παπαδασκαλόπουλος, 2000).

- Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας:

$$WCV = \frac{\sqrt{\sum_r (Y_r - \bar{Y})^2 X_r}}{\bar{Y}} 100$$

όπου, Y_r : το περιφερειακό κατά κεφαλήν εισόδημα και X_r : η συμμετοχή του περιφερειακού πληθυσμού στον πληθυσμό του συνόλου των περιφερειών.

Ο σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας, μετρά τη διασπορά του κ.κ. περιφερειακού εισοδήματος από τον εθνικό μέσο όρο, σταθμισμένη με τη συμμετοχή της περιφέρειας στο συνολικό πληθυσμό.

Στην περίπτωση που η τιμή του συντελεστή μεταβλητότητας είναι ίση με το μηδέν σημαίνει ότι υπάρχει πλήρης περιφερειακή ισότητα, ενώ για τις περιπτώσεις ανισοκατανομής δεν υπάρχει συγκεκριμένο όριο.

3.5.3. Μέτρα Συγκέντρωσης

- Συντελεστής Gini-Hirschman:

$$GH = 100 \sqrt{\sum_i^n \left(\frac{A_r}{A_n} \right)^2}$$

όπου, A_r : η τιμή του χαρακτηριστικού,

A : στην περιφέρεια r ,

A_n : η τιμή του χαρακτηριστικού A στο σύνολο της χώρας και

n : ο αριθμός των περιφερειών.

Ο Συντελεστής Gini-Hirschman δίνει μία πρώτη μέτρηση του βαθμού συγκέντρωσης και η τιμή του κυμαίνεται μεταξύ 100 σε περίπτωση τέλει συγκέντρωσης και $100/\sqrt{n}$ σε περίπτωση πλήρους ανισοκατανομής.

- Συντελεστής R:

$$R = \frac{\sum_{r=1}^n |P_r - Y_r|}{2 \sum P_r}$$

όπου, P_r : η συμμετοχή της περιοχής r στον πληθυσμό και

Y_r : η συμμετοχή της περιοχής r στο εισόδημα.

Ο συντελεστής R κυμαίνεται μεταξύ 0 και 1 ($0 < R < 1$). Όταν το εισόδημα παρουσιάζει μεγάλο βαθμό ισοκατανομής ο συντελεστής R τείνει στο 0, ενώ αντιθέτως όσο μεγαλύτερη είναι η ανισοκατανομή ο συντελεστής R πλησιάζει στο 1.

- Συντελεστής Gini:

$$G = \frac{1}{2} \sum_{r=1}^n \sum_{\pi=1}^n P_r P_{\pi} \left| \frac{Y_r}{P_r} - \frac{Y_{\pi}}{P_{\pi}} \right|$$

όπου, P_r : η συμμετοχή του πληθυσμού της περιφέρειας r στο συνολικό πληθυσμό,

Y_r : η συμμετοχή του εισοδήματος της περιφέρειας r στο συνολικό εθνικό εισόδημα,

P_{π} : η συμμετοχή του πληθυσμού της περιφέρειας π στο συνολικό πληθυσμό,

Y_{π} : η συμμετοχή του εισοδήματος της περιφέρειας π στο εθνικό εισόδημα και

r, π : τυχαίο ζεύγος περιφερειών.

Η τιμή του συντελεστή Gini κυμαίνεται μεταξύ 0 και 1, που αντιπροσωπεύει τη μέγιστη ισότητα ή τη μέγιστη ανισότητα αντίστοιχα.

Οι συντελεστές συγκέντρωσης παρουσιάζουν το μειονέκτημα ότι το μέγεθός τους εξαρτάται από την εκάστοτε περιφερειακή διαίρεση. Αυτό σημαίνει ότι μικρότερος

αριθμός περιφερειών στον υπολογισμό για παράδειγμα του συντελεστή Gini έλκει προς τα κάτω την τιμή του συντελεστή.

3.6. Περιφερειακή Ειδίκευση

Για την προσέγγιση της ειδίκευσης των περιφερειών και της χωρικής εγκατάστασης και συμπεριφοράς των οικονομικών δραστηριοτήτων, παρά το γεγονός ότι η προσέγγιση στηρίζεται σε μεθόδους, που την καθιστούν στατική εξαιτίας του γεγονότος ότι βασικές μεταβλητές όπως η κλαδική διάρθρωση, οι προτιμήσεις, οι καταναλωτικές συνήθειες και η τεχνολογία θεωρούνται δεδομένες, χρησιμοποιείται μία ομάδα εξειδικευμένων δεικτών, με σημαντικότερο το Συντελεστή Συμμετοχής.

Ο συντελεστής συμμετοχής επιτρέπει συγκρίσεις μεταξύ περιφερειών και δραστηριοτήτων με αναφορά πάντα στα εθνικά μεγέθη και υπολογίζεται από τον τύπο:

$$LQ = \frac{\frac{A_{ir}}{A_r}}{\frac{A_{in}}{A_n}}$$

όπου, LQ : ο Συντελεστής Συμμετοχής,

A_{ir} : η απασχόληση του κλάδου i στην περιφέρεια r ,

A_r : η συνολική απασχόληση στην περιφέρεια r ,

A_{in} : η απασχόληση του κλάδου i στο σύνολο της χώρας και

A_n : η συνολική απασχόληση στη χώρα

Ισχύει ότι, όταν:

- $LQ=1$, η δραστηριότητα i είναι αναπτυγμένη στην περιφέρεια όσο και στο σύνολο της χώρας,
- $LQ>1$, η δραστηριότητα i είναι περισσότερο αναπτυγμένη στην περιφέρεια απ' ό,τι στο σύνολο της χώρας και
- $LQ<1$, η δραστηριότητα i είναι λιγότερο αναπτυγμένη στην περιφέρεια απ' ό,τι στη χώρα.

Σύμφωνα με τους Mayer και Pleeter (1975), ο συντελεστής συμμετοχής αποτελεί έναν ικανοποιητικό δείκτη στην προσπάθεια διερεύνησης του εξαγωγικού προσανατολισμού της συγκεκριμένης δραστηριότητας, στην οποία αναφέρεται. Έτσι, όταν:

- $LQ=1$, τότε η δραστηριότητα i θεωρείται εξισορροπημένη,
- $LQ>1$, τότε η δραστηριότητα i θεωρείται βασική εξαγωγική και
- $LQ<1$, τότε η δραστηριότητα i θεωρείται μη βασική.

Μία παραλλαγή του συντελεστή συμμετοχής είναι η εξής:

$$LQ = \frac{\frac{A_{ir}}{A_{in}}}{\frac{A_r}{A_n}}$$

Αυτό σημαίνει ότι αν:

- $LQ=1$, η περιφέρεια συμμετέχει στη δραστηριότητα i κατά το ίδιο ποσοστό που συμμετέχει στο σύνολο των δραστηριοτήτων,
- $LQ>1$, η περιφέρεια συμμετέχει στη δραστηριότητα i κατά μεγαλύτερο ποσοστό από αυτό που συμμετέχει στο σύνολο των δραστηριοτήτων και
- $LQ<1$, η περιφέρεια συμμετέχει στη δραστηριότητα i σε μικρότερο ποσοστό απ' ότι συμμετέχει στο σύνολο των δραστηριοτήτων.

3.6.1. Κριτική στο Συντελεστή Συμμετοχής

Σύμφωνα με τον Παπαδασκαλόπουλο (2000), ο συντελεστής συμμετοχής αποτελεί μία ακριβή ένδειξη για την απαρίθμηση των σχετικών καταστάσεων των περιφερειών και την ποσοτική παρουσίαση διαφόρων ενδείξεων, με αναφορά στα εθνικά μέγεθη, για τις οποίες δεν υπάρχει σαφής εικόνα.

Ο Συντελεστής Συμμετοχής χρησιμοποιείται, ως επί το πλείστον, για τον καθορισμό οικονομικών βιομηχανικών δομών και την εξειδίκευση αλλά και σύγκριση διαφόρων περιφερειών.

Η εκτίμηση των συντελεστών συμμετοχής μπορεί να γίνει με βάση την επεξεργασία δεδομένων ΑΕΠ, Επενδύσεων, Προστιθέμενης Αξίας, Αμοιβών, Παραγωγικότητας. Συνήθως όμως χρησιμοποιούνται δεδομένα απασχόλησης.

Ο Συντελεστής Συμμετοχής όμως, χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένους περιορισμούς, οι οποίοι συνοψίζονται στο ότι στην ουσία παρέχει απλά μία διαφοροποίηση και ταξινόμηση περιφερειών. Δεν παρέχει στοιχεία για το αν η ανάπτυξη είναι ικανοποιητική ή όχι, για την εγκατάσταση των δραστηριοτήτων μέσα στην περιφέρεια ή για τα προβλήματα στη λειτουργία της εξεταζόμενης δραστηριότητας στη συγκεκριμένη περιφέρεια.

Αυτό οδηγεί σε μία σιωπηρή παραδοχή, ότι δηλαδή οι υπό εξέταση περιφέρειες είναι ομοιογενείς.

Παρ' όλα αυτά, η ευκολία υπολογισμού του και η ύπαρξη των απαραίτητων στοιχείων και δεδομένων για τον υπολογισμό του, καθιστά το συντελεστή συμμετοχής ένα

ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο ειδικά για την περιφερειακή ανάλυση (Παπαδασκαλόπουλος, 2000).

3.6.2. Συντελεστής Εγκατάστασης

Ο Συντελεστής Εγκατάστασης προκύπτει από το Συντελεστή Συμμετοχής, ενώ η αναφορά γίνεται και πάλι στο εθνικό σύνολο. Παρέχει τη δυνατότητα μεγαλύτερης ανάλυσης των περιφερειακών δεδομένων σχετικά με τη θεωρία εγκατάστασης και δίνεται από τον τύπο:

$$CL = \frac{1}{2} \sum_r \left| \frac{A_{ir}}{A_{in}} - \frac{A_r}{A_n} \right|, \text{ με } 0 \leq CL \leq 1$$

Όταν,

- $CL=0$, η δραστηριότητα i είναι εγκατεστημένη στις περιφέρειες κατά ταυτόσημο τρόπο με την εγκατάσταση του συνόλου των δραστηριοτήτων και
- $CL=1$, η δραστηριότητα i είναι εγκατεστημένη στις περιφέρειες κατά τελείως διαφορετικό τρόπο από την εγκατάσταση του συνόλου των δραστηριοτήτων.

3.6.3. Συντελεστής Ειδίκευσης

Ο Συντελεστής Ειδίκευσης δίνεται από τον τύπο:

$$CS = \frac{1}{2} \sum_i \left| \frac{A_{ir}}{A_r} - \frac{A_{in}}{A_n} \right|, \text{ με } 0 \leq CS \leq 1$$

Όταν,

- $CS=0$, η περιφέρεια r δεν είναι ειδικευμένη σε σχέση με την εθνική κατανομή των δραστηριοτήτων και συνεπώς η κλαδική διάρθρωσή της είναι ταυτόσημη με την κλαδική διάρθρωση του συνόλου της χώρας και
- $CS=1$, η περιφέρεια είναι ειδικευμένη, με εντελώς διαφορετική κλαδική διάρθρωση από την αντίστοιχη εθνική.

3.7. Συγκεντρώσεις και Ανισότητες στη Δημιουργική Οικονομία

Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες εμφανίζουν την τάση να συσπειρώνονται σε συγκεκριμένες περιοχές προκειμένου να επωφεληθούν, τόσο από τις διάφορες εσωτερικές οικονομίες κλίμακας, που συνίστανται στη μείωση του μέσου

κόστους παραγωγής για μία επιχείρηση εξαιτίας της μεγαλύτερης κλίμακας παραγωγής και του αυξανόμενου όγκου των επενδύσεων σε μία συγκεκριμένη περιοχή προσδιοριζόμενες σε μεγάλο βαθμό από το μέγεθος της αγοράς και την εξειδίκευση, που αυτή επιτρέπει, όσο και από τις εξωτερικές οικονομίες κλίμακας, οι οποίες σύμφωνα με τους Πετράκο και Ψυχάρη (2004) ονομάστηκαν συλλήβδην οικονομίες συγκέντρωσης (agglomeration economies). Οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας σχετίζονται με κοστολογικά οφέλη, προερχόμενα από το εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων, ενώ εμφανίζονται είτε με τη μορφή των οικονομιών εντοπιότητας ή συσπείρωσης (localization economies), όπου η μείωση του μέσου κόστους παραγωγής μίας επιχείρησης προέρχεται από τη μεγέθυνση του κλάδου στον οποίο ανήκει και τη συγκέντρωση ομοειδών επιχειρήσεων σε μια περιοχή, είτε με τη μορφή των οικονομιών αστικοποίησης, όπου η μεγέθυνση της πόλεως στην οποία είναι ενταγμένη και το υψηλότερο επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας και διαθέσιμων υπηρεσιών στη συγκεκριμένη πόλη συντελεί στη μείωση του κατά μονάδα κόστους μίας επιχείρησης (Καραβέλη, 2009; Πετράκος & Ψυχάρης, 2004). Οφέλη επίσης αντλούνται και από τις οικονομίες φάσματος, όπου επιτυγχάνεται η μείωση του μέσου κόστους παραγωγής για μία επιχείρηση μέσω της αύξησης της κλίμακας παραγωγής δύο ή περισσότερων αγαθών.

Η «νέα οικονομία», που αποτελείται από τους κλάδους των τραπεζικών-χρηματοπιστηριακών συναλλαγών, της αγοράς ακινήτων (real estate), των νέων τεχνολογιών, της τέχνης και του πολιτισμού (πολιτιστικές βιομηχανίες) και των μεταφορών-επικοινωνιών χαρακτηρίζονται από μεγάλη χωρική συγκέντρωση. Αυτό συμβαίνει, πέραν των ανωτέρω παραγόντων, διότι οι «νέες» οικονομικές δραστηριότητες, προκειμένου να υποστηριχθούν χρειάζονται και απαιτούν το πλέον μορφωμένο ανθρώπινο δυναμικό. Αυτό συνεπάγεται μεγάλη συγκέντρωση του εκπαιδευμένου-εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στο χώρο, ενώ παράλληλα απαιτείται μία ειδική κουλτούρα αφομοίωσης του νέου τρόπου ζωής.

Συνεπώς οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες δείχνουν μεγάλη τάση συγκέντρωσης αυξάνοντας τις δυνατότητές τους ως προς την εμπορία αγαθών και ανταλλαγή πληροφοριών με μικρότερα κόστη, την επιλογή εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, την αξιοποίηση κοινών υποδομών και τη μείωση των επισφαλειών της αγοράς μέσω συνεργειών (Αυδίκος, 2014).

Όταν οι συγκεκριμένες συσπειρώσεις χαρακτηρίζονται από καλή οργάνωση και συνοχή, διευκολύνοντας τις επιχειρήσεις να ανταλλάσσουν πληροφορίες και πόρους τότε χαρακτηρίζονται ως βιομηχανικές συστάδες ή συμπλέγματα (industrial clusters/districts), ενώ όταν χαρακτηρίζονται από λιγότερο στενές σχέσεις και έλλειψη οργανωμένων συνεργειών, ονομάζονται άτυπες βιομηχανικές συσπειρώσεις (Αυδίκος, 2014).

Σύμφωνα με τον Power (2002), για την πλειοψηφία των χωρών του ΟΟΣΑ, οι ΚΠΔ τείνουν να συγκεντρώνονται στις μεγάλες πόλεις και κυρίως στις μητροπολιτικές

περιοχές, όπου καθοριστικό παράγοντα διαδραματίζει η αστική πυκνότητα, ενώ σύμφωνα με άλλους, όπως η Lazaretti (2012), καθοριστικό ρόλο για τη συσπείρωση έχουν παράγοντες όπως η παραγωγική ποικιλομορφία και το πλήθος των πολιτιστικών δρώμενων.

Βέβαια, η ένταση της συσπείρωσης των ΚΠΔ στα αστικά κέντρα διαφέρει ανά την Ευρώπη. Η διαφοροποίηση αυτή, μεταξύ άλλων, οφείλεται και σε ιστορικούς λόγους, αλλά και σε παράγοντες, που συνδέονται άμεσα με την άσκηση και εφαρμογή ή μη οργανωμένων πλαισίων πολιτικής.

Σύμφωνα με τη θεωρία της σωρευτικής αιτιότητας του Myrdal (1957), η αγορά αυξάνει τις περιφερειακές ανισότητες, διότι εκεί που υπάρχουν συγκεντρώσεις παρατηρούνται αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, ενώ παράλληλα απορρίπτει τους ισχυρισμούς περί φθίνουσας παραγωγικότητας του κεφαλαίου, ως παράγοντα αυτόματης μείωσης και εξισορρόπησης των περιφερειακών ανισοτήτων από το μηχανισμό της αγοράς. Αντιθέτως, οι οικονομίες συγκέντρωσης είναι πιο ανταγωνιστικές, εξαιτίας της σωρευτικής διαδικασίας. Ουσιαστικά, καταρρίπτει τους ισχυρισμούς των οπαδών της ελεύθερης αγοράς σχετικά με την ύπαρξη μηχανισμού αυτόματης εξίσωσης ανισοτήτων με το επιχείρημα ότι οι ανισότητες θα λειτουργούν σωρευτικά.

Με βάση τον Krugman, η ανάπτυξη μιας περιφέρειας εξαρτάται από τις κεντρομόλες και φυγόκεντρες δυνάμεις, που δημιουργεί η συγκέντρωση, ενώ κατά το Harvey (The Limits to Capital, 1982), οι περιφερειακές ανισότητες αποτελούν συστατικό στοιχείο του καπιταλιστικού μοντέλου αναπαραγωγής. Ο Harvey υποστηρίζει ότι οι πλέον αναπτυγμένες περιοχές έχουν αποδεχθεί και εφαρμόσει περισσότερο τις καπιταλιστικές θεωρίες, χωρίς να παραλείπει ωστόσο να ασκήσει κριτική και στις κρατικές παρεμβατικές πολιτικές, που ευνοούν τις καπιταλιστικές πρακτικές, προωθώντας τη συγκέντρωση.

Χαρακτηριστικά, ο Power υπολογίζοντας το συντελεστή συμμετοχής των ΚΠΔ στην Ελλάδα στο 1,12, κατατάσσει τη χώρα 17^η ανάμεσα σε 30 Ευρωπαϊκές χώρες, υποδεικνύοντας ότι στην Ελλάδα υπάρχει τάση υπερσυγκέντρωσης των ΚΠΔ. Προς αυτήν την κατεύθυνση συνηγορεί το γεγονός ότι η Αθήνα εμφανίζει μεγαλύτερη συσπείρωση ΚΠΔ από άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες όπως η Στοκχόλμη, το Όσλο ή το Λονδίνο.

Τέλος, σύμφωνα με την έρευνα της ΚΕΑ υφίστανται μεγάλες ανισότητες, μεταξύ των Ευρωπαϊκών κρατών σχετικά με τη συνεισφορά των ΚΠΔ στο ΑΕΠ κάθε χώρας, σε όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας. Αποδεικνύεται και εδώ ο Ευρωπαϊκός δυισμός καθώς οι χώρες του Ευρωπαϊκού Βορρά παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά συνεισφοράς, ενώ στις Νότιες και Βαλκανικές χώρες η συνεισφορά των ΚΠΔ στα επιμέρους εθνικά ΑΕΠ είναι πολύ μικρότερη. Συνεπώς, οι ανισότητες των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών σε επίπεδο Ευρώπης αντικατοπτρίζουν καθαρά τις κύριες διακρατικές ανισότητες, όπως τις εισοδηματικές (Αυδίκος, 2014).

Κεφάλαιο 4^ο: Ερευνητικά Ερωτήματα - Μεθοδολογία

4.1. Ερευνητικά Ερωτήματα

Με βάση τα παραπάνω, τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία αποτέλεσαν παράγοντα παρακίνησης για την ανάληψη της συγκεκριμένης εργασίας και τα οποία φιλοδοξεί να καλύψει επαρκώς η παρούσα μελέτη σχετίζονται με:

- Τη διερεύνηση της έκτασης, της δομής και του βαθμού των περιφερειακών ανισοτήτων στη Δημιουργική Οικονομία σε Ευρωπαϊκό επίπεδο,
- Το βαθμό επίδρασης της Οικονομικής Κρίσης στους Κλάδους Πολιτισμού και Δημιουργικότητας στην Ευρώπη,
- Την πορεία της απασχόλησης στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες κατά την περίοδο της κρίσης,
- Την εξέλιξη του κ.κ.Α.Ε.Π. στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες κατά την περίοδο της κρίσης και την εξέταση της συσχέτισης με την πορεία της απασχόλησης,
- Τη διερεύνηση της συσχέτισης μεταξύ δημιουργικής και συνολικής οικονομίας,
- Την εξέταση της πιθανότητας διαφοροποίησης των περιφερειών των Ευρωπαϊκών πρωτευουσών και εν γένει των μητροπολιτικών περιοχών σε σχέση με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές περιφέρειες και
- Την αποτύπωση της αναπτυξιακής φυσιογνωμίας και δυναμικής των Ευρωπαϊκών περιφερειών σχετικά με τη Δημιουργική Οικονομία.

4.2. Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία της συγκεκριμένης εργασίας δεν συμβαδίζει απόλυτα με κανένα από τα πρότυπα μεθοδολογιών, όπως αυτά παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν στο κεφάλαιο 1.3 της παρούσας εργασίας, αν και προσιδιάζει περισσότερο στο Ευρωπαϊκό Πρότυπο διάκρισης και ταξινόμησης των κλάδων Πολιτισμού και Δημιουργικότητας.

Οι κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας, οι οποίοι επιλέχθηκαν προς ανάλυση σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, με βάση τη διψήφια κωδικοποίηση NACE, είναι οι εξής:

- Εκτυπώσεις (κλάδος 18), (συνίστανται στην εκτύπωση βιβλίων, περιοδικών και εφημερίδων).

- Εκδόσεις (κλάδος 58), (συνίστανται στην έκδοση βιβλίων, περιοδικών και εφημερίδων)
- Παραγωγή Λογισμικού (κλάδος 62), (συνίσταται στον προγραμματισμό ηλεκτρονικών υπολογιστών και στην έκδοση-παραγωγή λογισμικού).
- Διαφήμιση (κλάδος 73), (συνίσταται στις δραστηριότητες των διαφημιστικών γραφείων και στις παρουσιάσεις στα μέσα επικοινωνίας).
- Τέχνες-Διασκέδαση (κλάδος 90), (συνίστανται στις τέχνες θεαμάτων, στην καλλιτεχνική δημιουργία, στην εκμετάλλευση αιθουσών θεαμάτων και στην πολιτιστική εκπαίδευση).
- Βιβλιοθήκες-Μουσεία (κλάδος 91).

Βασικό κριτήριο για την επιλογή των ως άνω κλάδων είναι αφενός το γεγονός ότι αποτελούν ιδιαίτερα αντιπροσωπευτικούς κλάδους πολιτισμού και δημιουργικότητας στα πλαίσια της θεωρίας της δημιουργικής οικονομίας και αφετέρου το ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα της επάρκειας των στατιστικών στοιχείων.

Η εργασία βασίζεται σε δευτερογενή στατιστικά στοιχεία, που αφορούν την απασχόληση και το κ.κ. Α.Ε.Π., τα οποία αντλήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat), κατόπιν σχετικού αιτήματος.

Σχετικά με το γεωγραφικό υπόβαθρο-εύρος, στο οποίο βασίζεται και αναφέρεται η εργασία, αυτό αποτελείται από τις Ευρωπαϊκές Περιφέρειες (διαμέριση NUTS2). Ωστόσο, από το σύνολο των Ευρωπαϊκών Περιφερειών επιλέχθηκαν εν τέλει για την στατιστική επεξεργασία εκείνες, οι οποίες διαθέτουν στοιχεία τουλάχιστον για τέσσερις από τους προαναφερθέντες κλάδους πολιτισμού και δημιουργικότητας με σκοπό την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αξιοπιστία και εγκυρότητα των αποτελεσμάτων, με συνέπεια ο αριθμός τους να φτάσει τελικά τις ενενήντα (90). Αυτό σημαίνει ότι δεν υπήρχαν επαρκή στατιστικά δεδομένα για το σύνολο των Ευρωπαϊκών Περιφερειών στους αντίστοιχους κλάδους, δημιουργώντας πέρα από τις άμεσες δυσκολίες μία ανάγκη επιλογής περιφερειών.

Τα στατιστικά μέτρα, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν είναι επιγραμματικά:

- Ο αριθμητικός μέσος
- Η ποσοστιαία μεταβολή και
- Ο συντελεστής συμμετοχής (LQ)

όπως αυτά παρουσιάζονται αναλυτικά στο κεφάλαιο 3 της παρούσας εργασίας, με σκοπό τον υπολογισμό της μεταβολής στην απασχόληση και στο κ.κ. Α.Ε.Π., καθώς και τον υπολογισμό των ανισοτήτων μεταξύ των Ευρωπαϊκών Περιφερειών στους συγκεκριμένους ΚΠΔ.

Όσον αφορά το χρονικό εύρος της έρευνας, χρησιμοποιούνται ως σημεία αναφοράς τα έτη 2008 και 2012, δηλαδή τα χρονικά σημεία αρχής και αντίστοιχα λήξης της

οικονομικής κρίσης, με σκοπό την άντληση συμπερασμάτων σχετικά με την πορεία και τη συμπεριφορά των συγκεκριμένων κλάδων πολιτισμού και δημιουργικότητας υπό το πρίσμα της οικονομικής επιβράδυνσης, που έπληξε σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό το σύνολο της Ευρώπης.

Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκε ο Συντελεστής του Pearson για ορισμένα από τα εξαχθέντα στατιστικά αποτελέσματα, με σκοπό τη διερεύνηση της ύπαρξης ή μη γραμμικής σχέσης και εν γένει αλληλεξάρτησης μεταξύ των εν λόγω μεγεθών, ώστε να καταστεί η έρευνα πιο ολοκληρωμένη και να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα.

Τέλος, ο τρόπος επεξεργασίας και ανάλυσης των δεδομένων της παρούσας εργασίας συμπληρώνεται από τη χαρτογραφική απεικόνιση, με χρήση του προγράμματος G.I.S. (Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών), των κυριότερων στατιστικών μέτρων και αποτελεσμάτων καθώς και των αντίστοιχων Διαγραμμάτων Διασποράς με σκοπό την αρτιότερη ανάλυση και ευκολότερη κατανόηση των αποτελεσμάτων αυτής.

Κεφάλαιο 5^ο: Επεξεργασία και Ανάλυση

5.1. Στοιχεία Απασχόλησης

5.1.1. Βάση Δεδομένων

Στον Πίνακα 1 του Παραρτήματος της παρούσας εργασίας παρουσιάζεται το σύνολο των Ευρωπαϊκών Περιφερειών ανά κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα στοιχεία που αφορούν στην απασχόληση, σε χιλιάδες εργαζομένους, στους αντίστοιχους κλάδους πολιτισμού και δημιουργικότητας, δηλαδή στους κλάδους των εκτυπώσεων (κλάδος 18), των εκδόσεων (κλάδος 58), της παραγωγής λογισμικού (κλάδος 62), της διαφήμισης (κλάδος 73), των τεχνών και διασκέδασης (κλάδος 90) και των βιβλιοθηκών-μουσείων (κλάδος 91), σύμφωνα με τη διψήφια κωδικοποίηση NACE, για τα έτη 2008 και 2012, σε κάθε Περιφέρεια.

Από το σύνολο αυτό των Ευρωπαϊκών Περιφερειών, επιλέχθηκαν προς ανάλυση οι Περιφέρειες εκείνες για τις οποίες υφίστανται στοιχεία για τουλάχιστον τέσσερις από τους συγκεκριμένους κλάδους με σκοπό την στατιστική εγκυρότητα του υπό επεξεργασία δείγματος και την αντιπροσωπευτικότητα των αποτελεσμάτων. Οι εν λόγω περιφέρειες έχουν επισημανθεί με γαλάζιο χρώμα.

Επιπλέον, ο πίνακας περιέχει στοιχεία και για τις δραστηριότητες φιλμ, βίντεο, φωτογραφία, μουσική (κλάδος 59), τηλεόραση-ραδιόφωνο (κλάδος 60) και ειδικευμένο σχέδιο (κλάδος 74), οι οποίες όμως απορρίφθηκαν λόγω έλλειψης επαρκών στατιστικών στοιχείων.

5.1.2. Ποσοστιαία Μεταβολή της Δημιουργικής Απασχόλησης

Στον Πίνακα 2 του Παραρτήματος υπολογίζεται η ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης για κάθε Περιφέρεια τόσο σε κάθε κλάδο ξεχωριστά από το έτος 2008 έως το έτος 2012, όσο και η ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης για το σύνολο των συγκεκριμένων κλάδων σε κάθε Περιφέρεια για το ίδιο και πάλι χρονικό διάστημα.

Για την ευκολότερη ανάγνωση και καλύτερη κατανόηση των αποτελεσμάτων του πίνακα (Πίνακας 2, Παράρτημα), δημιουργήθηκε ο Πίνακας 1, στον οποίο παρουσιάζεται η συνολική ποσοστιαία μεταβολή στη δημιουργική απασχόληση για τα έτη 2008 και 2012, ενώ οι Περιφέρειες έχουν ταξινομηθεί κατά φθίνουσα μάλιστα σειρά, ώστε να υποδειχθεί σε ποιες από αυτές έχει σημειωθεί η μεγαλύτερη αύξηση ή η μεγαλύτερη μείωση στη δημιουργική απασχόληση κατά το συγκεκριμένο χρονικό

διάστημα. Όπως φαίνεται, Περιφέρειες όπως η Puglia της Ιταλίας, το Λουξεμβούργο, το Bratislavský kraj στη Σλοβακία, το Surrey, East and West Sussex στην Αγγλία, η Μάλτα, η Βενετία στην Ιταλία και το Severozápad στην Τσεχία έχουν σημειώσει τη μεγαλύτερη θετική ποσοστιαία μεταβολή στη δημιουργική απασχόληση με ποσοστά 66.40%, 47.98%, 39.26%, 34,41%, 33.01%, 32.40% και 31.16% αντίστοιχα.

Αντιθέτως, ορισμένες από τις Περιφέρειες με τη μεγαλύτερη αρνητική μεταβολή στη δημιουργική οικονομία είναι η Αττική, Castilla y León στην Ισπανία, Overijssel στην Ολλανδία, Región de Murcia στην Ισπανία, Moravskoslezsko στην Τσεχία και τα Κανάρια Νησιά στην Ισπανία με ποσοστά -21.75%, -21.91%, -26.31%, -28.25%, -28.52% και -38.13% αντίστοιχα. Επίσης παρατηρούνται και μεγάλες διαφορές μεταξύ περιφερειών σε κρατικό επίπεδο, όπως στην Ιταλία, στην Αγγλία, στη Φινλανδία, στην Τσεχία κ.α.

Στο σημείο αυτό κρίθηκε σκόπιμο να δημιουργηθεί και παρατεθεί ο παρακάτω χάρτης, ο οποίος δημιουργήθηκε με τη βοήθεια του συστήματος G.I.S. (Χάρτης 1), εξαιτίας του γεγονότος ότι στο πλαίσιο των δράσεων του περιφερειακού προγραμματισμού καθώς και όλων των αντίστοιχων διαδικασιών λήψης αποφάσεων, σπουδαίο ρόλο διαδραματίζει η διαδικασία προβολικής παρουσίασης και χαρτογραφικής απεικόνισης των εκάστοτε δεδομένων και της εξελικτικής τους πορείας. Στο συγκεκριμένο λοιπόν χάρτη αναπαρίσταται η ποσοστιαία μεταβολή της συνολικής απασχόλησης στους επιλεγέντες κλάδους πολιτισμού και δημιουργικότητας των ετών 2008 και 2012. Η ταξινόμηση με βάση την οποία συντάχθηκε ο χάρτης παρουσιάζεται στο υπόμνημα αυτού.

Πίνακας 1. Συνολική Ποσοστιαία Μεταβολή σε φθίνουσα ταξινόμηση

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Συνολική Απασχόληση		Συνολική Μεταβολή (%) 2008-2012
		2008	2012	
IT	Puglia	11769	19584	66,40%
LU	Luxembourg	4516	6683	47,98%
SK	Bratislavský kraj	16071	22380	39,26%
UK	Surrey, East and West Sussex	55199	74194	34,41%
MT	0	5153	6854	33,01%
IT	Veneto	28031	37113	32,40%
CZ	Severozápad	7294	9567	31,16%
CY	0	6349	8189	28,98%
SE	Östra Mellansverige	26151	33717	28,93%
IT	Piemonte	44694	57337	28,29%
CZ	Střední Čechy	19902	24907	25,15%
EE	0	21093	26379	25,06%
IT	Liguria	13090	15832	20,95%
PT	Lisboa	31833	38234	20,11%
PL	Śląskie	31162	36960	18,61%
SE	Sydsverige	26772	31726	18,50%
CZ	Jihovýchod	24222	28632	18,21%
DE	Berlin	68325	79985	17,07%

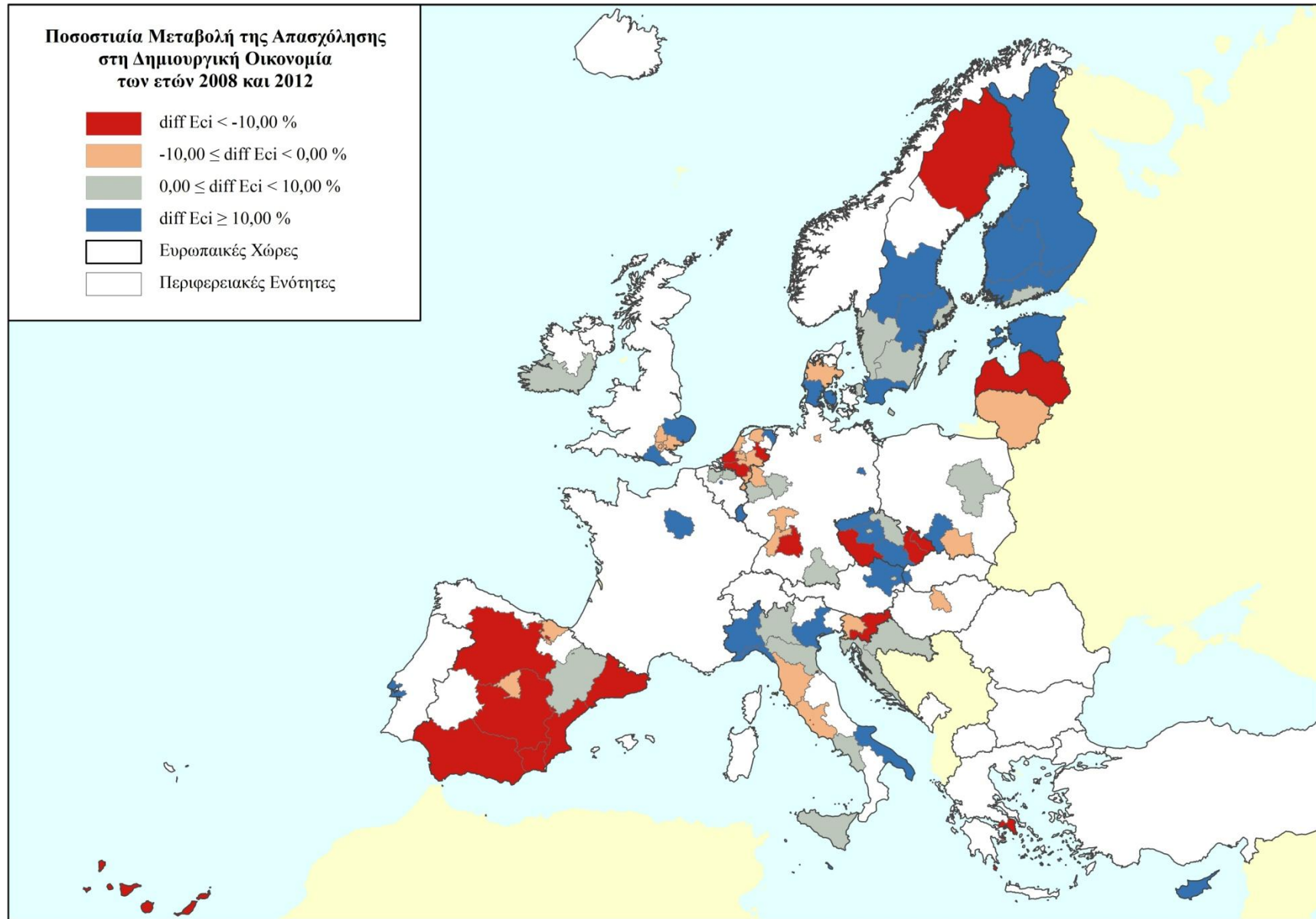
Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Συνολική Απασχόληση		Συνολική Μεταβολή (%) 2008-2012
		2008	2012	
FI	Länsi-Suomi	20260	23632	16,64%
DK	Syddanmark	12148	14080	15,90%
AT	Niederösterreich	19275	22306	15,73%
SE	Norra Mellansverige	9704	11193	15,34%
BE	Région de Bruxelles-Capitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest	18368	21161	15,21%
FI	Etelä-Suomi	15823	18005	13,79%
UK	East Anglia	35837	40474	12,94%
FI	Pohjois- ja Itä-Suomi	13443	15029	11,80%
NL	Groningen	9329	10404	11,52%
FR	Île de France	287451	318483	10,80%
DE	Arnsberg	40126	43965	9,57%
PL	Mazowieckie	91730	99997	9,01%
AT	Wien	46516	50531	8,63%
IT	Emilia-Romagna	48927	52759	7,83%
DE	Oberbayern	117426	126093	7,38%
BE	Prov. Oost-Vlaanderen	18724	20079	7,24%
HR	Kontinentalna Hrvatska	24332	25893	6,42%
CZ	Praha	54251	57701	6,36%
SE	Småland med öarna	9798	10371	5,85%
IT	Lombardia	163834	172316	5,18%
SE	Västsverige	34337	35868	4,46%
FI	Helsinki-Uusimaa	54969	57127	3,93%
IT	Sicilia	13718	14191	3,45%
BE	Prov. Antwerpen	25545	26300	2,96%
DE	Köln	74596	76500	2,55%
DK	Hovedstaden	56916	58076	2,04%
HR	Jadranska Hrvatska	8415	8566	1,79%
SE	Stockholm	89896	91502	1,79%
IE	Southern and Eastern	57942	58750	1,39%
CZ	Severovýchod	15682	15829	0,94%
ES	Aragón	9375	9459	0,90%
IT	Campania	23334	23527	0,83%
IT	Toscana	37810	37462	-0,92%
NL	Limburg (NL)	16180	16030	-0,93%
LT	Lietuva	34417	34097	-0,93%
UK	Bedfordshire and Hertfordshire	44319	43756	-1,27%
NL	Gelderland	46324	45572	-1,62%
IT	Lazio	86019	84573	-1,68%
DE	Karlsruhe	66708	65360	-2,02%
PL	Małopolskie	37635	36794	-2,23%
DE	Darmstadt	86455	84494	-2,27%
NL	Utrecht	40204	39287	-2,28%
NL	Friesland (NL)	9171	8869	-3,29%
DE	Hamburg	50001	47926	-4,15%
SI	Zahodna Slovenija	20991	20088	-4,30%
DK	Midtjylland	22053	20999	-4,78%
HU	Közép-Magyarország	77134	71407	-7,42%
ES	Comunidad de Madrid	175613	162361	-7,55%
DE	Düsseldorf	79512	73346	-7,75%
UK	Outer London	149500	137626	-7,94%
UK	Essex	32286	29535	-8,52%
UK	Inner London	158054	143235	-9,38%
ES	País Vasco	27038	24383	-9,82%
NL	Noord-Holland	97179	87545	-9,91%
DE	Stuttgart	91876	82664	-10,03%
NL	Noord-Brabant	48045	42918	-10,67%

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Συνολική Απασχόληση		Συνολική Μεταβολή (%) 2008-2012
		2008	2012	
NL	Zuid-Holland	86781	77428	-10,78%
CZ	Jihozápad	15417	13618	-11,67%
ES	Castilla-La Mancha	12063	10425	-13,58%
ES	Cataluña	115389	98709	-14,46%
SE	Övre Norrland	6718	5681	-15,44%
ES	Andalucía	49976	42075	-15,81%
CZ	Střední Morava	14623	12211	-16,49%
ES	Comunidad Valenciana	46904	37006	-21,10%
SI	Vzhodna Slovenija	12342	9719	-21,25%
GR	Attiki	64306	50319	-21,75%
ES	Castilla y León	19774	15441	-21,91%
LV	Latvija	35116	26916	-23,35%
NL	Overijssel	27888	20551	-26,31%
ES	Región de Murcia	7055	5062	-28,25%
CZ	Moravskoslezsko	14439	10321	-28,52%
ES	Canarias	8880	5494	-38,13%

Γίνεται επίσης φανερό ότι οι Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες (capital regions), ως επί το πλείστον σημειώνουν αύξηση της απασχόλησης στους συγκεκριμένους κλάδους της δημιουργικής οικονομίας από το έτος 2008 στο έτος 2012, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, που να εμφανίζουν μείωση της δημιουργικής απασχόλησης στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Μάλιστα, οι πρωτεύουσες με θετική ποσοστιαία μεταβολή της δημιουργικής απασχόλησης είναι κυρίως πρωτεύουσες του Ευρωπαϊκού Βορρά όπως Bratislavský kraj, Berlin, Région de Bruxelles-Capitale, Wien, Praha, Helsinki-Uusimaa, Stockholm, ενώ οι περισσότερες πρωτεύουσες του Ευρωπαϊκού Νότου εκτός της Λισσαβόνας παρουσιάζουν αρνητική ποσοστιαία μεταβολή της δημιουργικής απασχόλησης όπως Lazio, Comunidad de Madrid και Αττική.

Τα παραπάνω αποτελέσματα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο Ευρωπαϊκός Δυισμός μεταξύ ανεπτυγμένου Βορρά και αναπτυσσόμενου Νότου επιβεβαιώνεται και σε όρους απασχόλησης στο επίπεδο της δημιουργικής οικονομίας, τουλάχιστον για τους συγκεκριμένους υπό μελέτη κλάδους πολιτισμού και δημιουργικότητας. Επιπλέον, φαίνεται πως ο Ευρωπαϊκός Βορράς αποδείχθηκε πιο ανθεκτικός απέναντι στην οικονομική κρίση σε αντίθεση με τον Ευρωπαϊκό Νότο, ο οποίος αποδείχθηκε πιο ευάλωτος, όχι μόνο σε επίπεδο Ευρωπαϊκών πρωτευουσών αλλά και στο σύνολο των περιφερειών.

Από τον υπολογισμό του μέσου όρου, σε χιλιάδες εργαζομένους, της συνολικής απασχόλησης στη δημιουργική οικονομία για το σύνολο των περιφερειών για το έτος 2008 (Πίνακα 3, Παράρτημα), προέκυψε ότι ανέρχεται σε 44843 εργαζομένους. Στον Πίνακα αυτό ταυτόχρονα παρουσιάζονται οι περιφέρειες που βρίσκονται κάτω από το μέσο όρο (κόκκινο χρώμα) και οι περιφέρειες που βρίσκονται πάνω από

Χάρτης 1. Ποσοστιαία Μεταβολή της Απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία των ετών 2008 και 2012

αυτόν (μαύρο χρώμα) καθώς και οι διαφορές της κάθε περιφέρειας από το μέσο όρο σε απόλυτους αριθμούς.

Παράλληλα, η ίδια διαδικασία ακολουθείται και για το μέσο όρο του 2012, που ισούται με 45219 εργαζομένους.

Αρχικά, μπορεί να παρατηρηθεί μία αύξηση, έστω και οριακή, του μέσου όρου των εργαζομένων στους εξεταζόμενους κλάδους της δημιουργικής οικονομίας από το έτος 2008 στο έτος 2012.

Επίσης παρατηρείται ότι η συντριπτική πλειοψηφία των περιφερειών, που βρίσκονταν πάνω από το μέσο όρο του 2008 εξακολουθούν να βρίσκονται πάνω από το μέσο όρο των εργαζομένων και κατά το έτος 2012, γεγονός που σημαίνει ότι οι περιφέρειες αυτές δεν έχασαν τη δυναμικότητά τους παρά την οικονομική επιβράδυνση.

Το ίδιο ισχύει και για τις περιφέρειες, οι οποίες βρίσκονταν κάτω από το μέσο όρο του 2008 και εξακολουθούν να βρίσκονται κάτω από το μέσο όρο του 2012, που σημαίνει ότι αν και πολλές από αυτές κατάφεραν να αυξήσουν την απασχόλησή τους στη δημιουργική οικονομία ανάμεσα στα δύο έτη, η οικονομική κρίση δεν επέτρεψε να πραγματοποιήσουν ένα μεγάλο άλμα σε ότι αφορά την απασχολισιμότητα στη δημιουργική οικονομία.

5.1.3. Υπολογισμός Συντελεστή Συμμετοχής LQ

Στο συγκεκριμένο τμήμα της έρευνας υπολογίζεται ο Συντελεστής Συμμετοχής LQ για κάθε ένα από τα έτη αναφοράς, ήτοι 2008 και 2012, τόσο για κάθε έναν από τους κλάδους πολιτισμού και δημιουργικότητας ξεχωριστά, όσο και για το σύνολο της δημιουργικής οικονομίας για κάθε μία από τις Περιφέρειες του δείγματος, ενώ παράλληλα υπολογίστηκε και η ποσοστιαία μεταβολή, όχι μόνο της δημιουργικής, αλλά της συνολικής απασχόλησης ανά Περιφέρεια, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, για το χρονικό διάστημα 2008-2012.

Για την καλύτερη κατανόηση της παραπάνω διαδικασίας - επεξεργασίας, παρουσιάζεται ο Πίνακας 2, στον οποίο έχει υπολογισθεί και παρατίθεται σε αύξουσα ταξινόμηση η ποσοστιαία μεταβολή του συντελεστή συμμετοχής LQ, για τα έτη 2008 και 2012. Επίσης παρουσιάζονται οι συντελεστές συμμετοχής για κάθε ένα από τα έτη αναφοράς καθώς επίσης και η ποσοστιαία μεταβολή στη δημιουργική αλλά και στη συνολική οικονομία για το συγκεκριμένο διάστημα.

Ενώ για να γίνει καλύτερα αντιληπτό κατασκευαστηκε ανάλογος χάρτης με το σύστημα G.I.S., ο οποίος απεικονίζει την ποσοστιαία μεταβολή του συντελεστή συμμετοχής των ετών 2008 και 2012 σε επίπεδο Ευρωπαϊκών περιφερειών.

Πίνακας 2. Ποσοστιαία Μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής και Απασχόλησης

Χώ- ρα	Περιφερειακές Ενότητες	LQ 2008	LQ 2012	diff LQ	Μεταβολή (%) 2008-2012 στη Δημιουργική Οικονομία	Μεταβολή(%) 2008-2012 στη Συνολική Οικο- νομία
ES	Canarias	0,43	0,29	-33,0%	-38,13%	-11,6%
IE	Southern and Eastern	1,15	0,85	-26,6%	1,39%	15,2%
SE	Övre Norrland	0,69	0,56	-18,7%	-15,44%	-2,2%
ES	Región de Murcia	0,46	0,37	-18,4%	-28,25%	-15,7%
CZ	Střední Morava	0,76	0,63	-17,4%	-16,49%	-4,1%
HR	Jadranska Hrvatska	0,83	0,69	-17,3%	1,79%	-9,6%
NL	Overijssel	0,94	0,79	-16,0%	-26,31%	-5,2%
ES	Castilla y León	0,69	0,58	-15,7%	-21,91%	-11,2%
UK	Inner London	2,36	2,01	-15,1%	-9,38%	5,1%
IT	Lazio	1,63	1,39	-15,0%	-1,68%	1,3%
CZ	Moravskoslezsko	0,87	0,74	-14,5%	-28,52%	-4,9%
CZ	Jihozápad	0,78	0,68	-13,1%	-11,67%	-3,6%
UK	Essex	1,16	1,02	-12,1%	-8,52%	0,2%
UK	Outer London	1,65	1,46	-12,0%	-7,94%	2,6%
IT	Toscana	1,01	0,89	-12,0%	-0,92%	-1,4%
SI	Vzhodna Slovenija	0,71	0,63	-11,0%	-21,25%	-8,4%
HR	Kontinentalna Hrvatska	1,11	0,99	-10,9%	6,42%	-12,3%
ES	Comunidad Valenciana	0,76	0,71	-7,7%	-21,10%	-18,7%
SE	Stockholm	1,76	1,63	-7,3%	1,79%	4,9%
DE	Stuttgart	1,39	1,29	-7,2%	-10,03%	-1,3%
DE	Düsseldorf	1,03	0,96	-6,9%	-7,75%	0,8%
UK	Bedfordshire and Hertfordshire	1,52	1,42	-6,6%	-1,27%	1,9%
IT	Lombardia	1,59	1,50	-5,9%	5,18%	-2,1%
AT	Wien	1,93	1,82	-5,6%	8,63%	3,3%
PL	Małopolskie	1,49	1,42	-4,9%	-2,23%	-2,1%
ES	Andalucía	0,53	0,51	-4,7%	-15,81%	-15,9%
FI	Helsinki-Uusimaa	1,65	1,57	-4,7%	3,93%	-0,9%
HU	Közép-Magyarország	2,03	1,94	-4,4%	-7,42%	-0,4%
BE	Prov. Antwerpen	1,16	1,12	-3,7%	2,96%	0,6%
DE	Darmstadt	1,44	1,39	-3,6%	-2,27%	3,2%
ES	País Vasco	1,08	1,04	-3,4%	-9,82%	-10,6%
LT	Lietuva	1,02	0,99	-2,9%	-0,93%	-10,9%
ES	Cataluña	1,21	1,18	-2,7%	-14,46%	-15,7%
DE	Hamburg	1,75	1,70	-2,7%	-4,15%	0,2%
SE	Västsvrige	0,89	0,87	-2,4%	4,46%	1,3%
ES	Castilla-La Mancha	0,53	0,52	-1,9%	-13,58%	-15,5%
ES	Comunidad de Madrid	2,11	2,08	-1,2%	-7,55%	-10,3%
DK	Midtjylland	0,90	0,89	-1,0%	-4,78%	-6,8%
CZ	Severovýchod	0,67	0,66	-0,6%	0,94%	-3,7%
DE	Karlsruhe	1,50	1,50	-0,3%	-2,02%	0,0%
NL	Zuid-Holland	0,96	0,96	-0,2%	-10,78%	-3,4%
NL	Noord-Holland	1,36	1,36	0,0%	-9,91%	-2,7%
BE	Prov. Oost-Vlaanderen	0,98	0,99	0,8%	7,24%	0,2%
DK	Hovedstaden	1,68	1,70	1,1%	2,04%	-4,5%
CZ	Praha	2,58	2,61	1,2%	6,36%	-0,3%
NL	Noord-Brabant	0,88	0,89	1,6%	-10,67%	-3,6%
LU	Luxembourg	0,96	0,98	2,3%	47,98%	15,8%
AT	Niederösterreich	0,95	0,97	2,5%	15,73%	1,5%
BE	Région de Bruxelles-Capitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1,57	1,62	3,0%	15,21%	5,4%
FR	Île de France	2,03	2,10	3,2%	10,80%	-1,2%
SE	Småland med öarna	0,64	0,67	3,4%	5,85%	-4,7%
DE	Köln	1,13	1,17	4,0%	2,55%	0,4%
DE	Oberbayern	1,62	1,69	4,0%	7,38%	5,1%

Χώ- ρα	Περιφερειακές Ενότητες	LQ 2008	LQ 2012	diff LQ	Μεταβολή (%) 2008-2012 στη Δημιουργική Οικονομία	Μεταβολή(%) 2008-2012 στη Συνολική Οικο- νομία
SI	Zahodna Slovenija	1,34	1,41	5,0%	-4,30%	-5,6%
IT	Campania	0,58	0,61	5,2%	0,83%	-5,1%
FI	Pohjois- ja Itä-Suomi	0,68	0,73	6,0%	11,80%	-3,1%
IT	Sicilia	0,45	0,48	6,2%	3,45%	-5,4%
IT	Emilia-Romagna	1,05	1,13	7,8%	7,83%	-1,0%
FI	Etelä-Suomi	0,71	0,77	8,0%	13,79%	-4,2%
NL	Utrecht	1,45	1,57	8,2%	-2,28%	-0,9%
PL	Śląskie	0,88	0,96	8,3%	18,61%	4,2%
PL	Mazowieckie	1,67	1,81	8,7%	9,01%	-1,4%
UK	East Anglia	0,91	0,99	8,9%	12,94%	-0,1%
GR	Attiki	1,79	1,95	9,3%	-21,75%	-22,3%
FI	Länsi-Suomi	0,78	0,86	9,4%	16,64%	-3,1%
NL	Friesland (NL)	0,66	0,72	9,5%	-3,29%	-5,7%
ES	Aragón	0,61	0,67	10,8%	0,90%	-12,8%
SE	Norra Mellansverige	0,55	0,60	10,9%	15,34%	-1,5%
NL	Gelderland	0,89	0,99	11,0%	-1,62%	-4,2%
SK	Bratislavský kraj	2,96	3,29	11,3%	39,26%	-4,4%
DE	Arnsberg	0,74	0,83	12,3%	9,57%	-0,7%
SE	Sydsverige	0,97	1,09	12,8%	18,50%	-0,6%
CZ	Jihovýchod	0,94	1,07	14,5%	18,21%	-2,1%
CZ	Střední Čechy	1,00	1,15	14,6%	25,15%	3,6%
DE	Berlin	1,36	1,56	14,6%	17,07%	3,9%
IT	Piemonte	1,00	1,15	15,3%	28,29%	-2,6%
NL	Groningen	0,84	0,98	16,9%	11,52%	-3,9%
IT	Veneto	0,54	0,64	18,4%	32,40%	-2,1%
IT	Liguria	1,02	1,24	21,2%	20,95%	-3,0%
DK	Syddanmark	0,54	0,65	21,8%	15,90%	-7,8%
SE	Östra Mellansverige	0,72	0,89	24,1%	28,93%	-0,8%
NL	Limburg (NL)	0,67	0,84	24,6%	-0,93%	-4,7%
UK	Surrey, East and West Sussex	1,20	1,57	31,1%	34,41%	-1,2%
CZ	Severozápad	0,42	0,56	31,6%	31,16%	-5,5%
PT	Lisboa	1,58	2,16	36,6%	20,11%	-11,8%
IT	Puglia	0,41	0,62	52,5%	66,40%	-3,7%

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι Περιφέρειες με τη μεγαλύτερη αρνητική ποσοστιαία μεταβολή του συντελεστή συμμετοχής LQ (diff LQ), είναι οι: Canarias (-33.0%), Southern and Eastern (-26.6%), Övre Norrland (-18.7%), Región de Murcia (-18.4%) κ.α., αντικατοπτρίζοντας μια μείωση ή στασιμότητα του ρυθμού ανάπτυξης και συγκέντρωσης των κλάδων πολιτισμού και δημιουργικότητας εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Αντίστοιχα, οι Περιφέρειες με τη μεγαλύτερη θετική ποσοστιαία μεταβολή του συντελεστή συμμετοχής LQ (diff LQ), είναι οι: Puglia (52.5%), Lisboa (36.6%), Severozápad (31.6%), Surrey, East and West Sussex (31.1%) κ.α., αντικατοπτρίζοντας μια αύξηση της ανάπτυξης και συγκέντρωσης των συγκεκριμένων κλάδων.

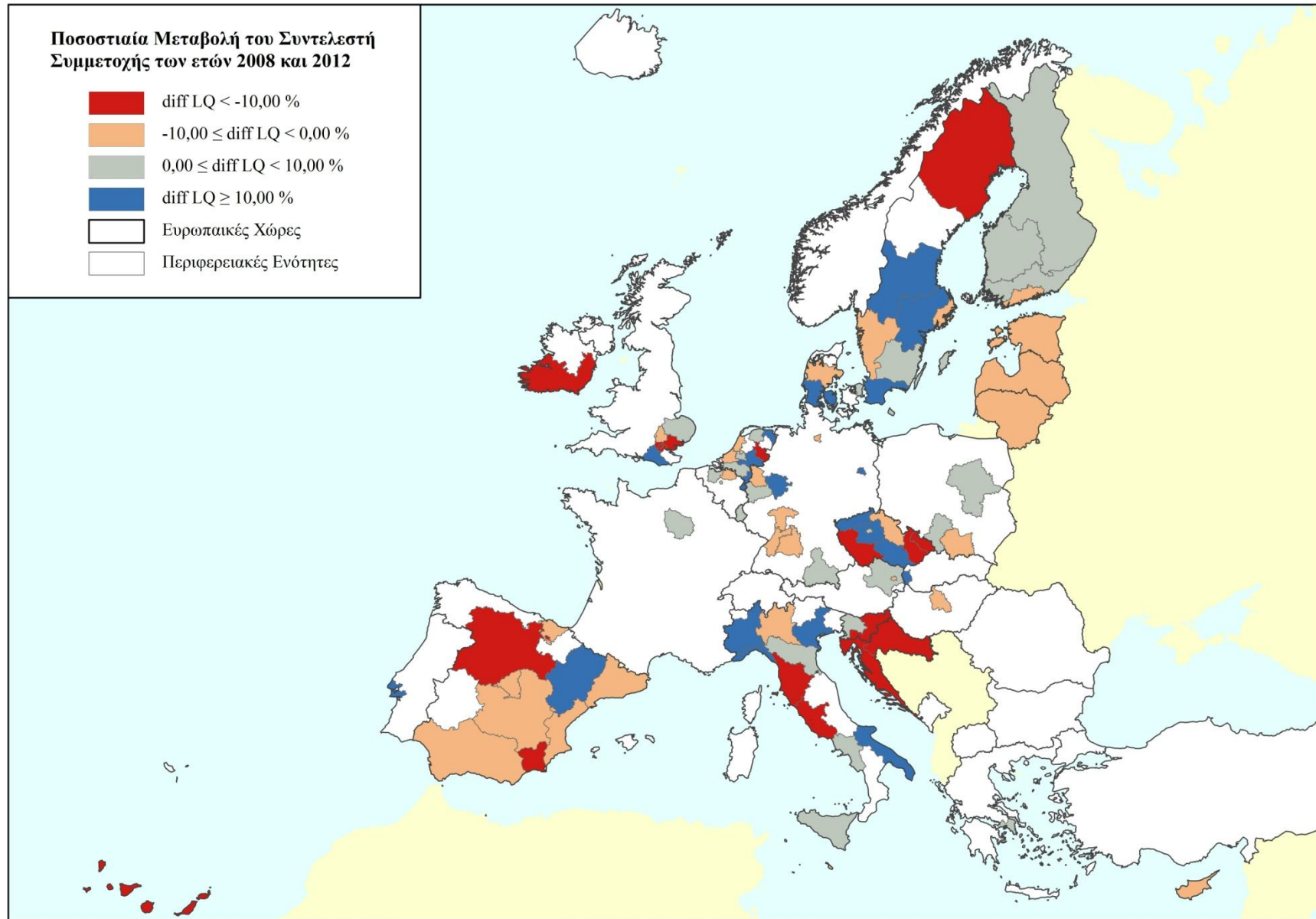
Σε ότι αφορά λοιπόν την ποσοστιαία μεταβολή του συντελεστή συμμετοχής LQ (diff LQ) από το έτος 2008 στο έτος 2012, μπορεί επίσης να παρατηρηθεί ότι οι Ευρωπαϊκές μητροπολιτικές περιοχές δεν παρουσιάζουν κάποια διακριτή ομαδοποίηση, κα-

θώς εμφανίζονται σχεδόν ισόποσα κατανεμημένες και στις δύο κατηγορίες, δηλαδή τόσο στις περιοχές που παρουσιάζουν αρνητική μεταβολή του συντελεστή συμμετοχής, όπως οι: Southern and Eastern, Inner London, Lazio, Outer London, Stockholm, Wien, Helsinki-Uusimaa, Cataluna και Comunidad de Madrid, όσο και στις περιοχές που παρουσιάζουν θετική μεταβολή του συντελεστή συμμετοχής, όπως οι: Praha, Luxemburg, Region de Bruxelles-Capitale, ile de France, Attiki, Bratislavsky Kraj, Berlin και Lisboa. Αυτό σημαίνει ότι από το σύνολο των Ευρωπαϊκών πρωτευουσών του εξεταζόμενου δείγματος ορισμένες έχουν επηρεαστεί πιο έντονα από την οικονομική κρίση, σημειώνοντας αρνητική ποσοστιαία μεταβολή του συντελεστή συμμετοχής, ενώ άλλες αποδεικνύονται πιο ανθεκτικές αυξάνοντας τη συγκέντρωση πολιτιστικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων στην επικράτειά τους.

Επιπλέον, όπως φαίνεται από τον πίνακα και σε ότι αφορά στην τιμή του συντελεστή συμμετοχής LQ, υπάρχει πλήθος Περιφερειών για το έτος 2008 που εμφανίζουν συντελεστή συμμετοχής LQ μεγαλύτερο της μονάδας, όπως ενδεικτικά οι: Southern and Eastern (1.15), Inner London (2.36), Lazio (1.63), Outer London (1.65), Stockholm (1.76), Wien (1.93), Helsinki-Uusimaa (1.65), Comunidad de Madrid (2.11), Praha (2.58), Région de Bruxelles-Capitale (1.57), Île de France (2.03), Attiki (1.79), Bratislavský kraj (2.96), Berlin (1.36), Lisboa (1.58). Για τις Περιφέρειες αυτές ισχύει ότι η δημιουργική οικονομία ως δραστηριότητα είναι περισσότερο ανεπτυγμένη στις εν λόγω Περιφέρειες απ' ότι στο σύνολο της χώρας.

Προχωρώντας την ανάλυση περαιτέρω, διαπιστώνεται πως το σύνολο των παραπάνω Περιφερειών αποτελεί τις Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες-μητροπολιτικές περιοχές, γεγονός που ενισχύει τη θέση ότι οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες τείνουν να συσπειρώνονται στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου απολαμβάνουν οικονομίες κλίμακας, με αποτέλεσμα να υπάρχει υπερσυγκέντρωση δημιουργικών δραστηριοτήτων στις Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, εντείνοντας ακόμη περισσότερο τις διαπεριφερειακές ανισότητες. Το γεγονός αυτό τείνει να ομαδοποιεί-διαφοροποιεί τις Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και να τις καθιστά ίσως ξεχωριστό αντικείμενο μελέτης από τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές Περιφέρειες.

Από την άλλη πλευρά, οι Περιφέρειες που εμφανίζουν για το 2008 συντελεστή συμμετοχής LQ μικρότερο της μονάδας ενδεικτικά είναι οι: Canarias (0.43), Región de Murcia (0.46), Jihozápad (0.78), Andalucía (0.53), Västsverige (0.89), Castilla-La Mancha (0.53), Severovýchod (0.67), Småland med öarna (0.64), Campania (0.58), Pohjois- ja Itä-Suomi (0.68), Sicilia (0.45), Friesland (NL) (0.66), Norra Mellansverige (0.55), Syddanmark (0.54) κ.α. Ισχύει ότι η συνολική δραστηριότητα των υπό μελέτη κλάδων πολιτισμού και δημιουργικότητας είναι λιγότερο ανεπτυγμένη στις εν λόγω Περιφέρειες απ' ότι στη χώρα. Οι Περιφέρειες μάλιστα αυτές αποτελούν πιο αποκεντρωμένες μονάδες γεγονός που συντάσσεται με τα ανωτέρω συμπεράσματα.

Χάρτης 2. Ποσοστιαία Μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής των ετών 2008 και 2012

Επιπλέον, η Περιφέρεια της Τσεχίας Střední Čechy παρουσιάζει συντελεστή συμμετοχής για το 2008 ίσο με τη μονάδα, ($LQ=1$), που σημαίνει ότι στη συγκεκριμένη Περιφέρεια η δημιουργική δραστηριότητα είναι αναπτυγμένη ακριβώς όσο και στο σύνολο της χώρας.

Αντίστοιχα, παρ' ότι υφίστανται διαφοροποιήσεις, η πορεία του συντελεστή συμμετοχής LQ κατά το έτος 2012, σε ότι αφορά στην τιμή του, μπορεί να χαρακτηριστεί ότι εμφανίζει μεγάλη ομοιότητα και βρίσκεται στην ίδια κατεύθυνση και σε παρόμοια επίπεδα τιμών με αυτήν του 2008, ακόμη και στις περιπτώσεις αρνητικής ποσοστιαίας μεταβολής του, επιτρέποντας την επιβεβαίωση των ως άνω συμπερασμάτων τουλάχιστον όσον αφορά τη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς μεταξύ Ευρωπαϊκών πρωτευουσών και μικρότερων ή πιο αποκεντρωμένων Περιφερειών στο σύνολο της Ευρώπης.

Επιπλέον, οι Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, παρά το γεγονός ότι ορισμένοι κλάδοι έχουν πληγεί σε μεγάλο βαθμό, αποδεικνύονται συνολικά πιο ανθεκτικές κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης από τη στιγμή που διατηρούν ως επί το πλείστον μεγάλα ποσοστά συγκέντρωσης στη δημιουργική οικονομία ή ακόμη περισσότερο σημειώνουν αύξηση των ποσοστών αυτών, σε σχέση με τις πιο αποκεντρωμένες Περιφέρειες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μεγαλύτερη αύξηση και μείωση του συντελεστή συμμετοχής για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα σημειώνεται στην Puglia της Ιταλίας και στα Canarias της Ισπανίας αντίστοιχα, αποτέλεσμα που συμβαδίζει με την ποσοστιαία μεταβολή της δημιουργική απασχόλησης στις αντίστοιχες Περιφέρειες.

5.1.4. Διερεύνηση Γραμμικής Συσχέτισης μεταξύ Στατιστικών Μεγεθών

Κατά το στάδιο αυτό της Ανάλυσης επιχειρείται μία διερεύνηση της σύνδεσης μεταξύ ορισμένων σημαντικών στατιστικών μεγεθών, που προέκυψαν από τη μέχρι το σημείο αυτό επεξεργασία, με σκοπό την πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση, τη βαθύτερη κατανόηση και τη σύνδεση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Στην προσπάθεια αυτή χρησιμοποιείται ο Συντελεστής Συσχέτισης του Pearson (R^2), ο οποίος φανερώνει την ύπαρξη ή μη γραμμικής συσχέτισης μεταξύ των εξεταζόμενων μεγεθών καθώς και τον τρόπο με τον οποίο κατανέμονται οι Περιφέρειες γύρω από την καμπύλη συσχέτισης, ενώ τα αποτελέσματα απεικονίζονται εκ νέου γραφικά με τη βοήθεια του προβολικού συστήματος G.I.S.

Επιπλέον, παρουσιάζεται στο παράρτημα ο αναλυτικός πίνακας με βάση τον οποίο δημιουργήθηκαν τα ως άνω γραφήματα (Πίνακας 4, Παράρτημα). Στον πίνακα αυτόν έχουν προστεθεί τρεις νέες στήλες, που παρουσιάζουν αναλυτικά για κάθε ένα

από τα τρία διαγράμματα και για κάθε μία από τις υπό μελέτη Ευρωπαϊκές περιφέρειες, το αντίστοιχο τεταρτημόριο του διαγράμματος στο οποίο ανήκει.

5.1.4.1. 1^η Συσχέτιση

Τα πρώτα δύο μεγέθη, που θα εξετασθούν είναι:

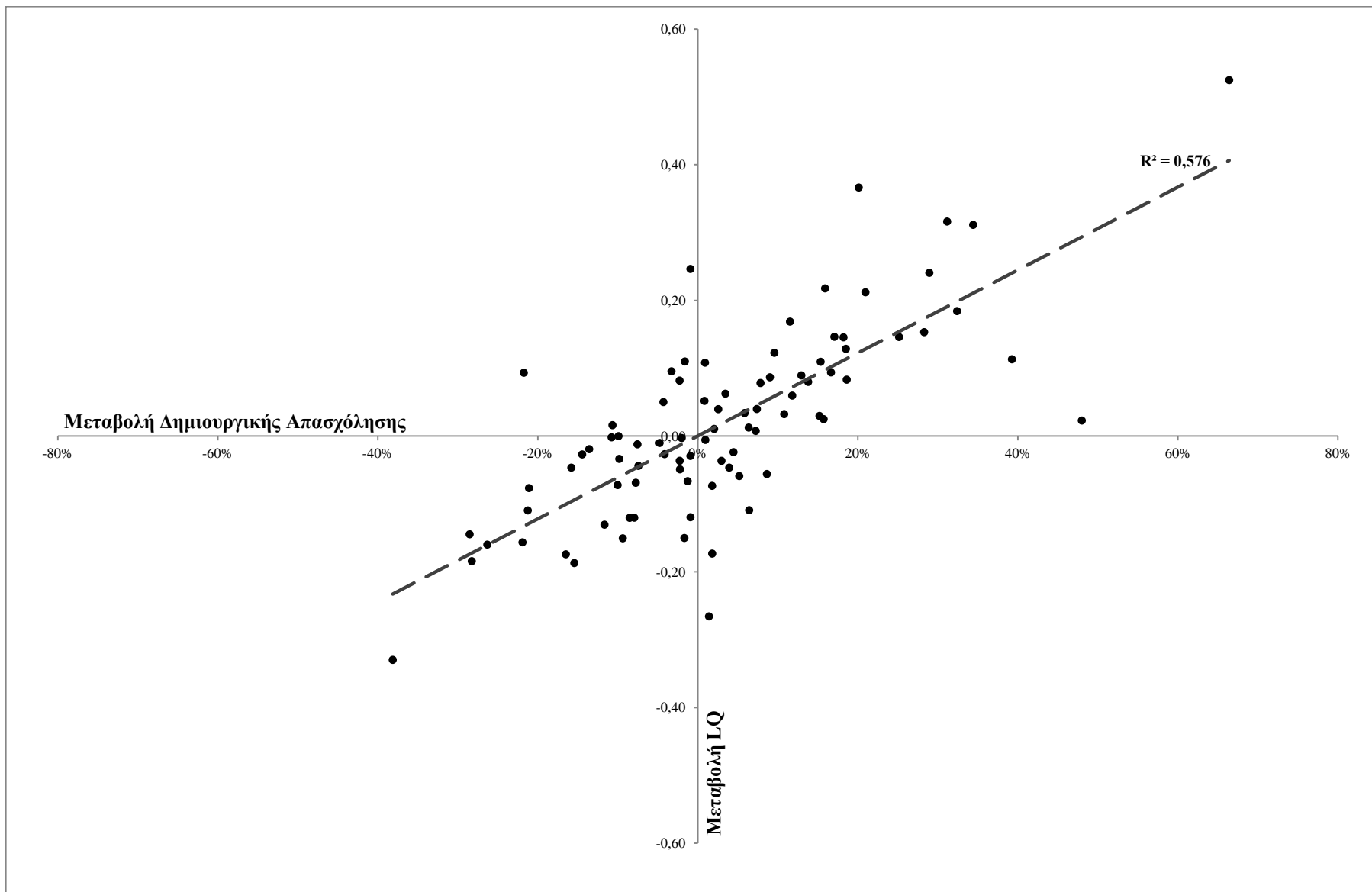
- Η ποσοστιαία μεταβολή του συντελεστή συμμετοχής LQ των ετών 2008 και 2012 και
- Η ποσοστιαία μεταβολή της δημιουργικής απασχόλησης για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Η απεικόνισή των παραπάνω μεγεθών προβάλλεται σε Διάγραμμα Διασποράς (Διάγραμμα 1), ενώ παράλληλα, παρατίθεται και η χαρτογραφική απεικόνιση των Ευρωπαϊκών Περιφερειών με βάση τα τεταρτημόρια του Διαγράμματος 1 (Χάρτης 3), με τη βοήθεια του πληροφοριακού συστήματος G.I.S. Σύμφωνα με το Χάρτη 3, οι Περιφέρειες του 1^{ου} τεταρτημορίου αναπαρίστανται με γαλάζιο χρώμα, του 2^{ου} με γκρι, του 3^{ου} τεταρτημορίου με ελαφρύ κόκκινο χρώμα και του 4^{ου} με βαθύ κόκκινο χρώμα. Η χρωματική αυτή διαβάθμιση με βάση τα τεταρτημόρια ακολουθείται και στα υπόλοιπα διαγράμματα.

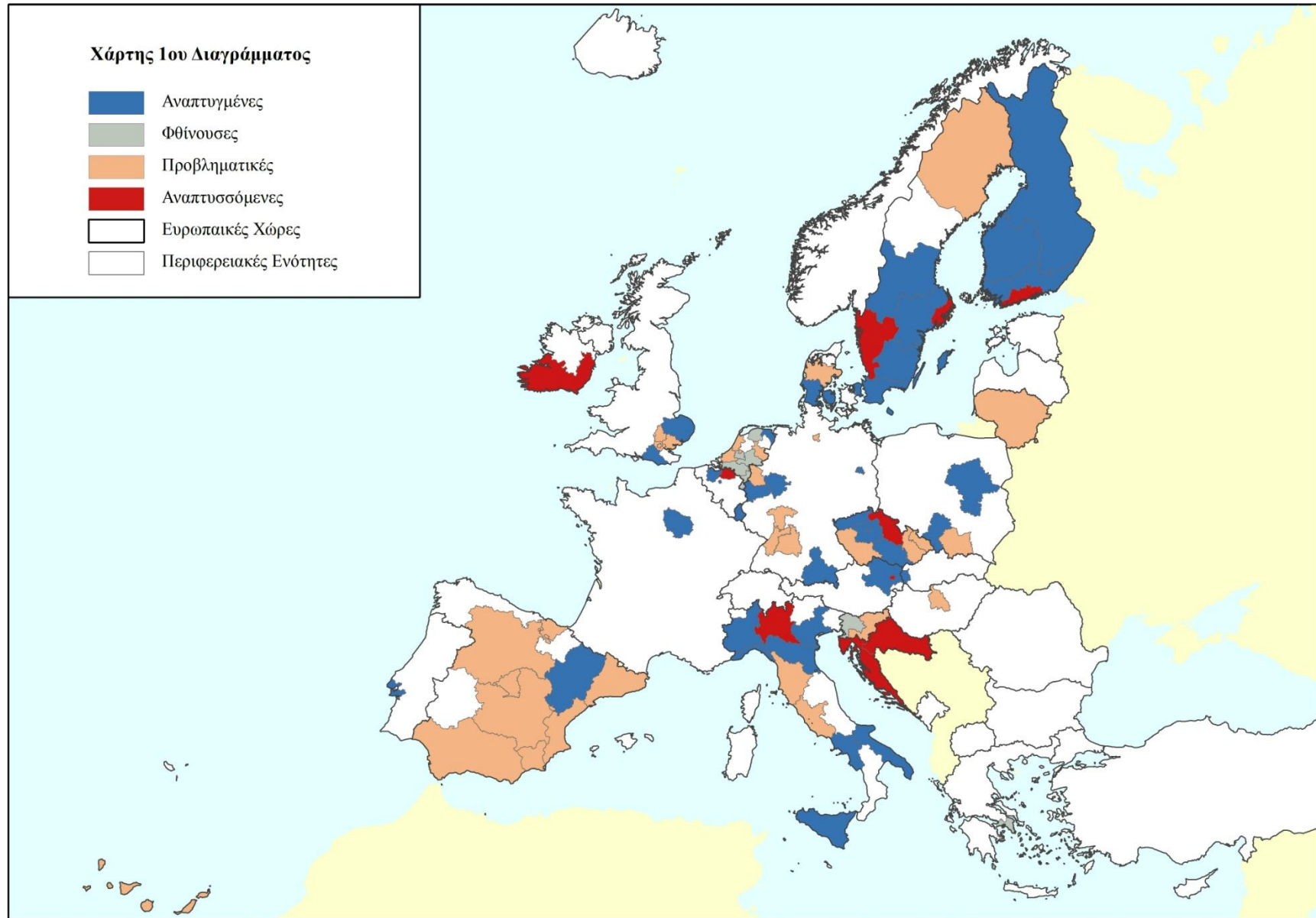
Σύμφωνα με το Διάγραμμα 1, αποδεικνύεται η ύπαρξη μιας θετικής γραμμικής συσχέτισης ($R^2=0.576$), μεταξύ της ποσοστιαίας μεταβολής του συντελεστή συμμετοχής (diff LQ), που αναπαρίσταται στον κάθετο άξονα και της ποσοστιαίας μεταβολής της δημιουργικής απασχόλησης, η οποία αναπαρίσταται στον οριζόντιο άξονα αντίστοιχα.

Αυτό σημαίνει ότι τα δύο μεγέθη συνδέονται μεταξύ τους και ακολουθούν παρόμοια πορεία. Δηλαδή στις αυξομειώσεις της ποσοστιαίας μεταβολής της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία θα ανταποκρίνεται με αντίστοιχο τρόπο η ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ. Άρα στις Ευρωπαϊκές περιφέρειες όπου σημειώνεται αύξηση της ποσοστιαίας μεταβολής στη Δημιουργική Απασχόληση από το έτος 2008 στο έτος 2012, θα παρατηρείται αντίστοιχα αύξηση της ποσοστιαίας μεταβολής του Συντελεστή Συμμετοχής LQ και συνεπώς μεγαλύτερη συγκέντρωση δημιουργικών δραστηριοτήτων για το ίδιο χρονικό διάστημα, γεγονός απολύτως λογικό.

Σύμφωνα λοιπόν με το Διάγραμμα 1 και με βάση το «Αναπτυξιακό» κριτήριο ως εργαλείο προσδιορισμού των περιφερειακών ανισοτήτων, οι Περιφέρειες που ανήκουν στο 1^ο τεταρτημόριο του διαγράμματος και εμφανίζουν τόσο θετική ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ, όσο και θετική ποσοστιαία μεταβολή της δημιουργικής απασχόλησης κατά τα έτη 2008 και 2012 ονομάζονται «Αναπτυγμένες». Αυτό συνεπάγεται ότι από το 2008 έως το 2012 έχει αυξηθεί ο Συντελεστής

Διάγραμμα 1. Ποσοστιαία Κατανομή της Μεταβολής της Δημιουργικής Απασχόλησης και του Συντελεστή Συμμετοχής LQ (με μάρκες κουκίδες εμφανίζονται οι θέσεις των Ευρωπαϊκών Περιφερειακών Ενοτήτων, με διακεκομμένη γραμμή, ο γραμμικός τύπος παλινδρόμησης των δυο τιμών του διαγράμματος και R^2 , ο Συντελεστής Συσχέτισης του Pearson)

Χάρτης 3. Ποσοστιαία Κατανομή της Μεταβολής της Δημιουργικής Απασχόλησης και του Συντελεστή Συμμετοχής LQ

Συμμετοχής LQ, με αποτέλεσμα την αύξηση της συγκέντρωσης στη Δημιουργική Οικονομία, ενώ παράλληλα αυξάνεται και η απασχόληση στη Δημιουργική Οικονομία για το ίδιο χρονικό διάστημα.

Αντίστοιχα, για τις Περιφέρειες που ανήκουν στο 2^ο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 1 ισχύει ότι εμφανίζουν θετική ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ, δηλαδή αύξηση του LQ από το 2008 στο 2012 και συνεπώς αύξηση της συγκέντρωσης στους συγκεκριμένους κλάδους της Δημιουργικής Οικονομίας, ενώ παράλληλα εμφανίζουν μείωση της ποσοστιαίας μεταβολής της δημιουργικής απασχόλησης κατά την περίοδο της κρίσης (2008-2012), δηλαδή μείωση της απασχόλησης στους συγκεκριμένους Κλάδους Πολιτισμού και Δημιουργικότητας. Οι Περιφέρειες αυτές, σύμφωνα με το Αναπτυξιακό κριτήριο, ονομάζονται «Φθίνουσες».

Αναλόγως, στο 3^ο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 1, συγκαταλέγονται εκείνες οι Ευρωπαϊκές Περιφέρειες για τις οποίες ισχύει ότι, από το 2008 στο 2012 σημειώνεται ταυτόχρονα μείωση της ποσοστιαίας μεταβολής του Συντελεστή Συμμετοχής LQ, δηλαδή μείωση της συγκέντρωσης των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Βιομηχανιών καθώς και μείωση της ποσοστιαίας μεταβολής της απασχόλησης στους εξεταζόμενους κλάδους της Δημιουργικής Οικονομίας και ονομάζονται «Προβληματικές».

Επιπροσθέτως, οι Περιφέρειες που περιλαμβάνονται στο 4^ο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 1 εμφανίζουν μεν αρνητική ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ, δηλαδή μείωση της συγκέντρωσης στους συγκεκριμένους κλάδους της Δημιουργικής οικονομίας, ενώ παράλληλα παρουσιάζουν θετική ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία. Αυτό σημαίνει ότι οι Περιφέρειες αυτές εμφανίζουν τάσεις αποσυγκέντρωσης και διάχυσης της δημιουργικής απασχόλησης και ονομάζονται «Αναπτυσσόμενες».

Πιο αναλυτικά, οι Περιφέρειες που ανήκουν στο 1^ο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 1, δηλαδή στις Αναπτυγμένες Περιφέρειες, είναι οι εξής: Limburg (NL), Campania, Aragón, Hovedstaden, Köln, Sicilia, Småland med öarna, Praha, Prov. Oost-Vlaanderen, Oberbayern, Emilia-Romagna, Mazowieckie, Arnsberg, Île de France, Groningen, Pohjois- ja Itä-Suomi, East Anglia, Etelä-Suomi, Région de Bruxelles-Capitale, Norra Mellansverige, Niederösterreich, Syddanmark, Länsi-Suomi, Berlin, Jihovýchod, Sydsverige, Śląskie, Lisboa, Liguria, Střední Čechy, Piemonte, Östra Mellansverige, Severozápad, Veneto, Surrey, East and West Sussex, Bratislavský kraj, Luxembourg, Puglia (Πίνακα 4, Παράρτημα).

Οι Φθίνουσες Περιφέρειες που ανήκουν στο 2^ο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 1 είναι οι εξής: Attiki, Noord-Brabant, Zahodna Slovenija, Friesland (NL), Utrecht, Gelderland.

Αντίστοιχα, οι Ευρωπαϊκές Περιφέρειες που συγκαταλέγονται στο 3^ο τεταρτημόριο των Προβληματικών Περιφερειών είναι οι εξής: Canarias, Moravskoslezsko, Región de Murcia, Overijssel, Castilla y León, Vzhodna Slovenija, Comunidad Valenciana, Střední Morava, Andalucía, Övre Norrland, Cataluña, Castilla-La Mancha, Jihozápad, Zuid-Holland, Stuttgart, Noord-Holland, País Vasco, Inner London, Essex, Outer London, Düsseldorf, Comunidad de Madrid, Közép-Magyarország, Midtjylland, Hamburg, Darmstadt, Małopolskie, Karlsruhe, Lazio, Bedfordshire and Hertfordshire, Lietuva, Toscana, Latvija.

Τέλος, οι Αναπτυσσόμενες Ευρωπαϊκές Περιφέρειες που περιλαμβάνονται στο 4^ο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 1 είναι οι: Severovýchod, Southern and Eastern, Stockholm, Jadranska Hrvatska, Prov. Antwerpen, Helsinki-Uusimaa, Västsverige, Lombardia, Kontinentalna Hrvatska, Wien.

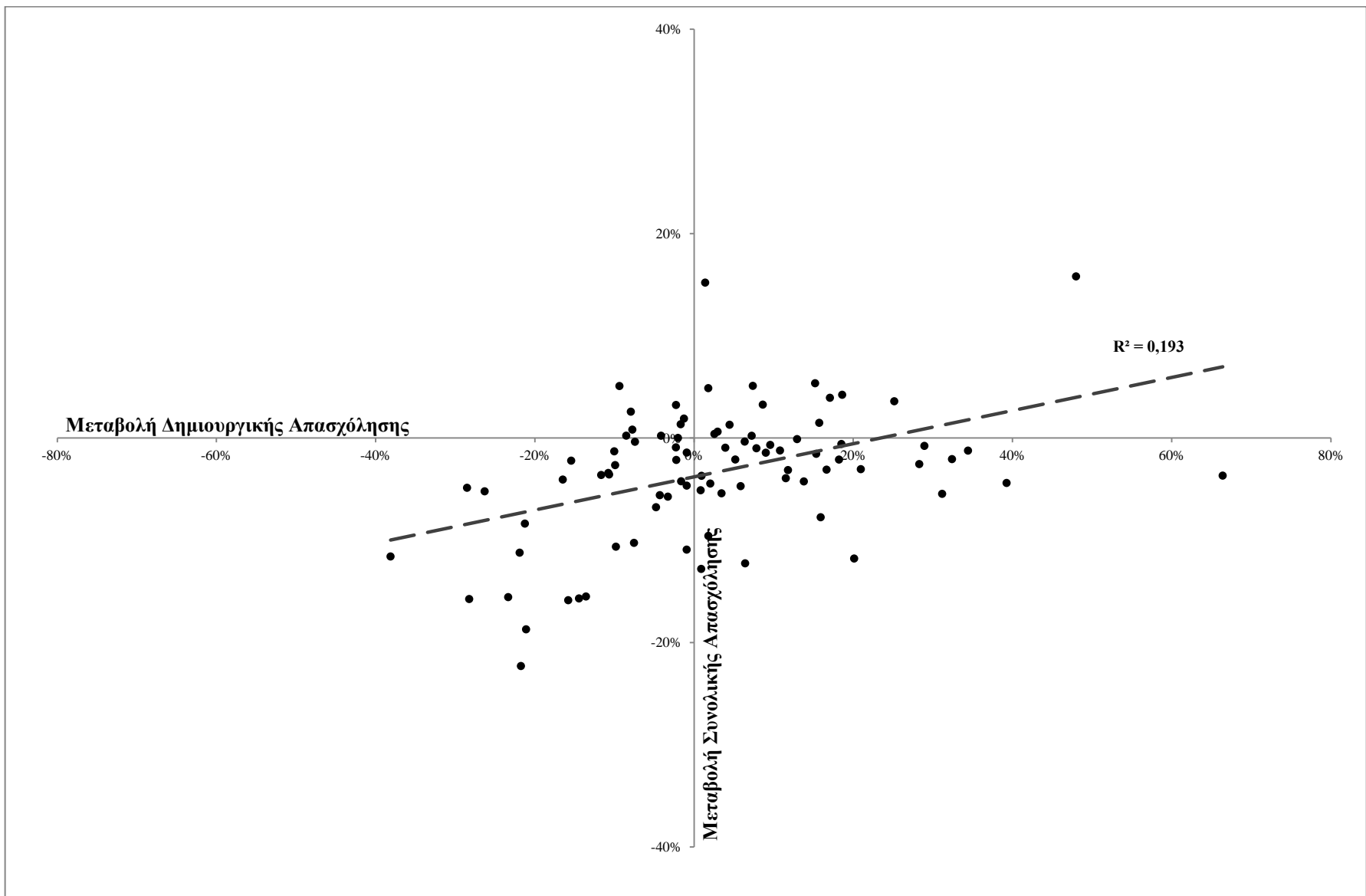
Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι οι περισσότερες Ευρωπαϊκές Περιφέρειες, με βάση τα συγκεκριμένα μεγέθη του Διαγράμματος 1, βρίσκονται στο 1^ο και στο 3^ο τεταρτημόριο. Το γεγονός αυτό φανερώνει ότι, κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, σημειώνονται μεγάλες αντιθέσεις και ανισότητες μεταξύ των Ευρωπαϊκών Περιφερειών. Επιπλέον, οι περισσότερες από τις Περιφέρειες των Ευρωπαϊκών πρωτευουσών-μητροπολιτικών περιοχών συγκαταλέγονται στο 1^ο και 4^ο τεταρτημόριο, των Αναπτυγμένων και Αναπτυσσόμενων Περιφερειών αντίστοιχα, αποδεικνύοντας τη δυναμική τους καθώς και μια ιδιαίτερη και μάλιστα πιο ανθεκτική συμπεριφορά, υπό τις συνθήκες της οικονομικής κρίσης, σε σχέση με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές Περιφέρειες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και Προβληματικές πρωτεύουσες όπως οι: Inner London, Outer London, Comunidad de Madrid και Lazio.

5.1.4.2. 2^η Συσχέτιση

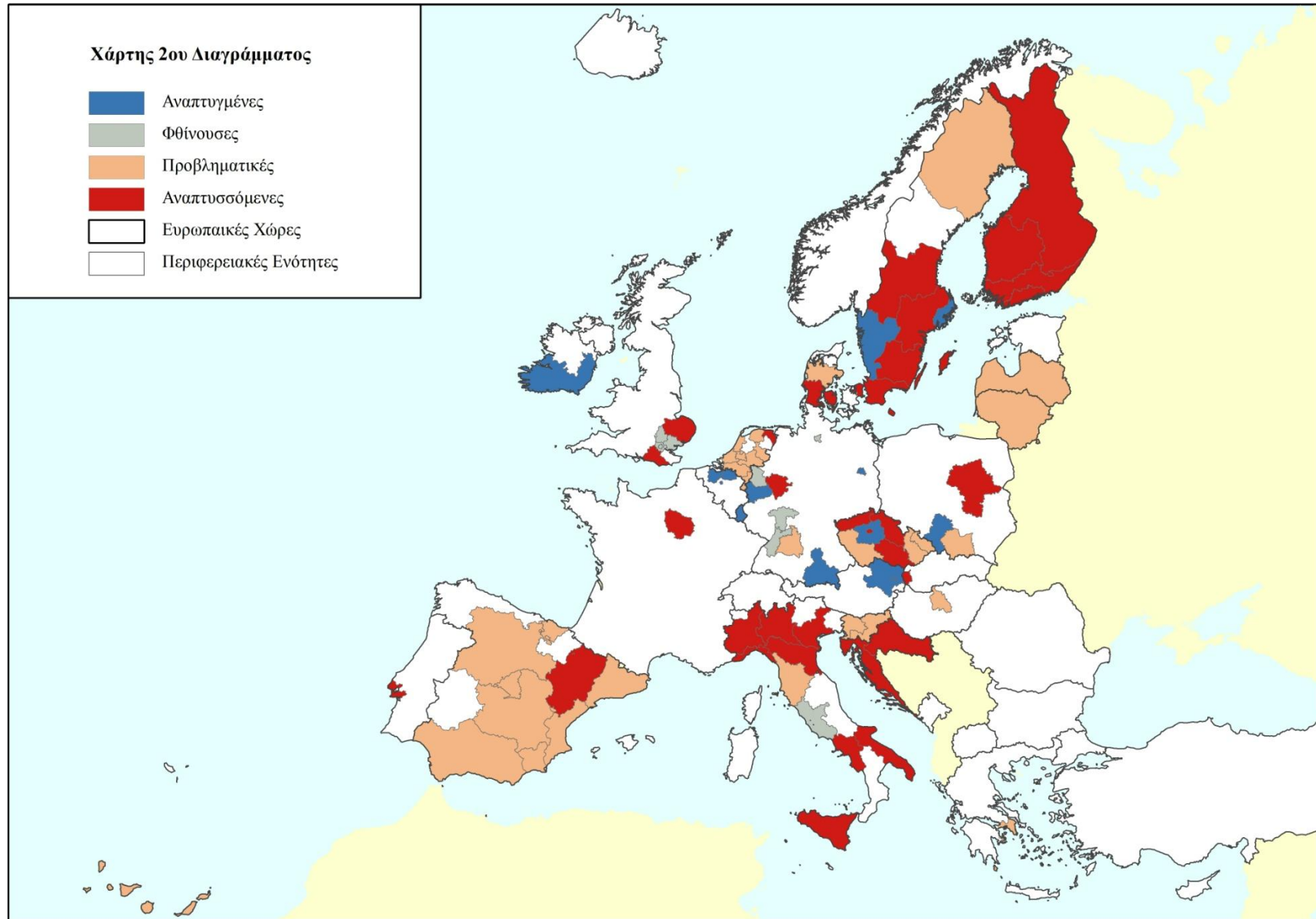
Στη συνέχεια, τα δύο επόμενα μεγέθη για τα οποία επιχειρείται η διερεύνηση της διασύνδεσής τους είναι:

- Η ποσοστιαία μεταβολή της Συνολικής Απασχόλησης και
- Η ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία πάντα για το διάστημα 2008-2012.

Η απεικόνισή των παραπάνω μεγεθών προβάλλεται σε Διάγραμμα Διασποράς (Διάγραμμα 2), ενώ παράλληλα, παρατίθεται και η χαρτογραφική απεικόνιση των Ευρωπαϊκών Περιφερειών με βάση τα τεταρτημόρια του Διαγράμματος 2 (Χάρτης 4). Σύμφωνα με το Διάγραμμα 2, καθίσταται σαφές ότι δεν υφίσταται γραμμική συσχέτιση ($R^2 = 0.193$), μεταξύ της ποσοστιαίας μεταβολής της συνολικής απασχόλησης,

Διάγραμμα 2. Κατανομή των τιμών της Ποσοστιαίας Μεταβολής της Δημιουργικής Απασχόλησης και της Συνολικής Απασχόλησης (με μαύρες κουκίδες εμφανίζονται οι θέσεις των Ευρωπαϊκών Περιφερειακών Ενοτήτων, με διακεκομμένη γραμμή, ο γραμμικός τύπος παλινδρόμησης των δυο τιμών του διαγράμματος και R^2 , ο Συντελεστής Συσχέτισης του Pearson)

Χάρτης 4. Ποσοστιαίας Μεταβολής της Δημιουργικής Απασχόλησης και της Συνολικής Απασχόλησης

η οποία αναπαρίσταται στον κάθετο άξονα και της ποσοστιαίας μεταβολής της απασχόλησης στη δημιουργική οικονομία, που αναπαρίσταται στον οριζόντιο άξονα.

Συνεπώς, τα δύο μεγέθη δε συνδέονται μεταξύ τους, τουλάχιστον γραμμικά, χωρίς το ένα να ανταποκρίνεται στις μεταβολές του άλλου, ακολουθώντας διαφορετική πορεία. Το αποτέλεσμα αυτό ίσως να είναι ένας δείκτης μιας διαφορετικής συμπεριφοράς και εξέλιξης των κλάδων πολιτισμού και δημιουργικότητας σε σχέση με τους υπόλοιπους κλάδους της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας κατά το διάστημα μάλιστα εδραίωσης και κορύφωσης της οικονομικής κρίσης στο Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Έτσι, παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των δύο μεγεθών, υφίσταται η δυνατότητα εξαγωγής χρήσιμων συμπερασμάτων από τη σύγκριση και τη μελέτη του Πίνακα 2 και των αντίστοιχων στοιχείων περί ποσοστιαίας μεταβολής τόσο στη Δημιουργική όσο και στη συνολική οικονομία από το 2008 μέχρι το 2012.

Από τη σύγκριση λοιπόν αυτή προκύπτει ότι, από το σύνολο των Ευρωπαϊκών Περιφερειών του δείγματος, μόνο οι 28 παρουσίασαν είτε μεγαλύτερη αρνητική ποσοστιαία μεταβολή, είτε μικρότερη θετική ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη δημιουργική οικονομία σε σχέση με την απασχόληση στη συνολική οικονομία από το 2008 στο 2012 (Χάρτης 4).

Συνεπώς, στις Περιφέρειες αυτές η δημιουργική οικονομία παρουσιάστηκε πιο αδύναμη και ευάλωτη απέναντι στην οικονομική κρίση απ' ότι η συνολική οικονομία, η οποία αποδείχθηκε πιο ισχυρή.

Πιο συγκεκριμένα, οι Περιφέρειες αυτές είναι οι εξής: Canarias, Southern and Eastern, Övre Norrland, Región de Murcia, Střední Morava, Overijssel, Castilla y León, Inner London, Lazio, Moravskoslezsko, Jihozápad, Essex, Outer London, Vzhodna Slovenija, Comunidad Valenciana, Stockholm, Stuttgart, Düsseldorf, Bedfordshire and Hertfordshire, Małopolskie, Közép-Magyarország, Hamburg, Karlsruhe, Zuid-Holland, Noord-Holland, Noord-Brabant, Utrecht, Darmstadt.

Αντιθέτως, για τις υπόλοιπες Περιφέρειες, που αποτελούν την πλειοψηφία των περιφερειών του δείγματος, η ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης της δημιουργικής οικονομίας σε σχέση με την ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη συνολική οικονομία, από το έτος 2008 στο έτος 2012, παρουσίασε είτε μεγαλύτερη αύξηση, είτε μικρότερη μείωση.

Το αποτέλεσμα αυτό σημαίνει ότι τουλάχιστον για τις Ευρωπαϊκές Περιφέρειες που μελετά η παρούσα εργασία, η δημιουργική οικονομία αποδεικνύεται πιο ισχυρή και λιγότερο ευάλωτη απέναντι στην οικονομική κρίση απ' ότι η συνολική οικονομία, επιβεβαιώνοντας την παραπάνω υπόθεση περί διαφορετικής συμπεριφοράς των Κλάδων Πολιτισμού και Δημιουργικότητας σε σχέση με τους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας στην περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Επιπλέον, η πλειοψηφία των Περιφερειών των Ευρωπαϊκών Πρωτευουσών, εκτός των Lazio, Inner/Outer London, Stockholm, ανήκει στην κατηγορία των Περιφερειών, όπου η Δημιουργική Οικονομία έχει περισσότερο δυναμικό χαρακτήρα απ' ότι η συνολική οικονομία.

Μπορεί επίσης να διαπιστωθεί σύμφωνα με το τεταρτημόριο στο οποίο ανήκει η κάθε Περιφέρεια και με βάση το Αναπτυξιακό κριτήριο ο αναπτυξιακός δυναμισμός κάθε Περιφέρειας (Πίνακας 4, Παράρτημα). Στο 1^ο τεταρτημόριο, όπου η ποσοστιαία μεταβολή τόσο της συνολικής απασχόλησης όσο και της Δημιουργικής απασχόλησης από το 2008 στο 2012 είναι θετικές βρίσκονται οι Αναπτυγμένες Περιφέρειες.

Στις Φθίνουσες Περιφέρειες του 2^{ου} τεταρτημορίου, ισχύει ότι η ποσοστιαία μεταβολή της συνολικής απασχόλησης είναι θετική, ενώ η αντίστοιχη της Δημιουργικής Απασχόλησης αρνητική.

Στις Προβληματικές Περιφέρειες και οι δύο ποσοστιαίες μεταβολές είναι αρνητικές, ενώ στις Αναπτυσσόμενες η ποσοστιαία μεταβολή της συνολικής απασχόλησης είναι αρνητική και η αντίστοιχη της δημιουργικής απασχόλησης θετική.

Άρα, ανάλογα με τη θέση μιας Περιφέρειας μέσα στα τεταρτημόρια του Διαγράμματος 2, σχηματίζεται μια πλήρης εικόνα για την πορεία της απασχόλησης και στα δύο επίπεδα οικονομίας στον καιρό της οικονομικής κρίσης.

Παρατηρείται ότι, η πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών πρωτευουσών μοιράζονται μεταξύ Αναπτυγμένων και Αναπτυσσόμενων Περιφερειών, με κοινό χαρακτηριστικό και των δύο τη θετική ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία, αποδεικνύοντας για ακόμη μία φορά την ιδιαίτερη δυναμική τους σε σχέση με τις περισσότερο αποκεντρωμένες και μικρές Περιφέρειες.

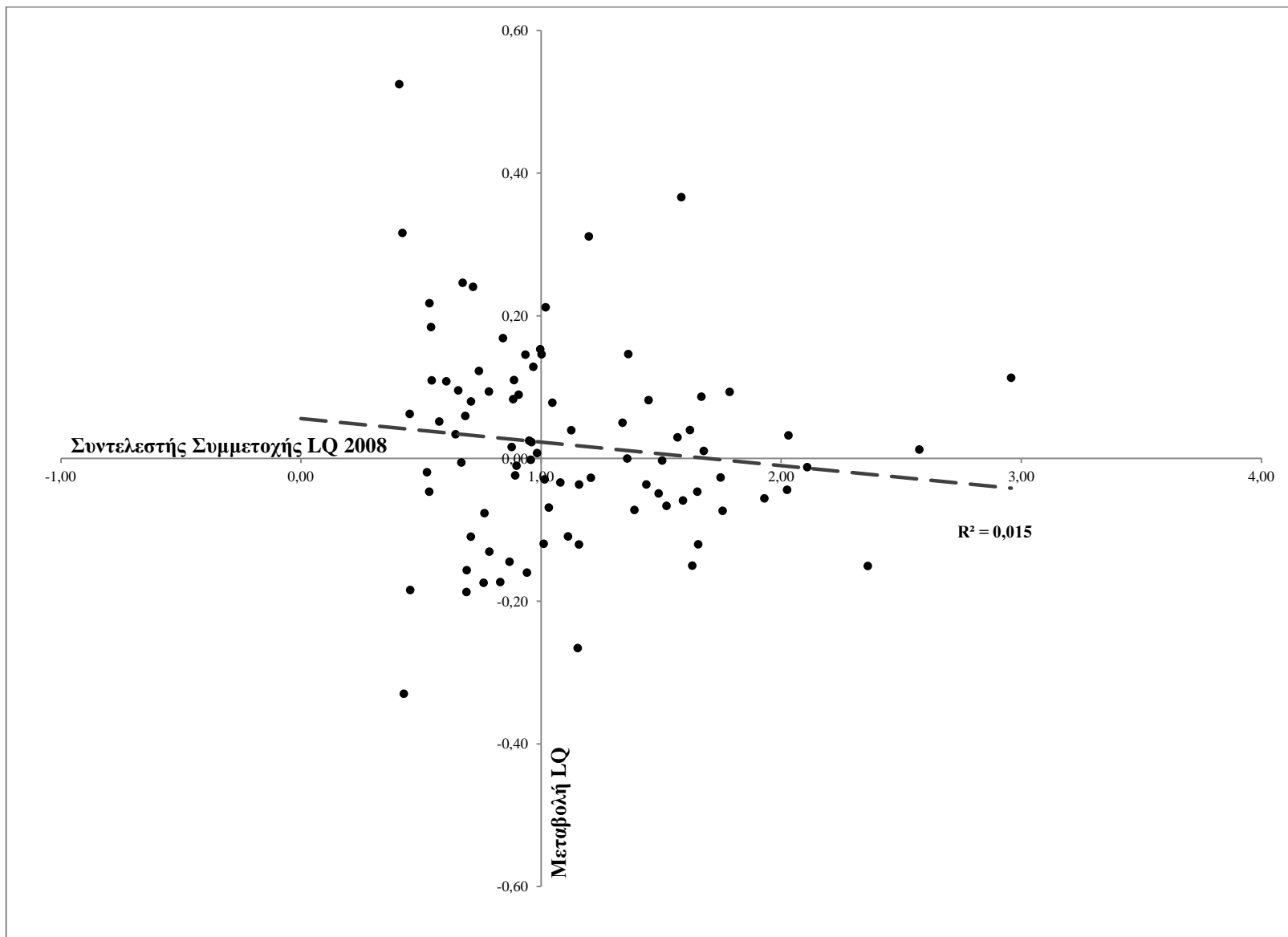
5.1.4.3. 3^η Συσχέτιση

Ακολουθεί η διερεύνηση της ύπαρξης ή μη γραμμικής σχέσης μεταξύ του τρίτου και τελευταίου, όσον αφορά στοιχεία απασχόλησης, ζεύγους μεγεθών.

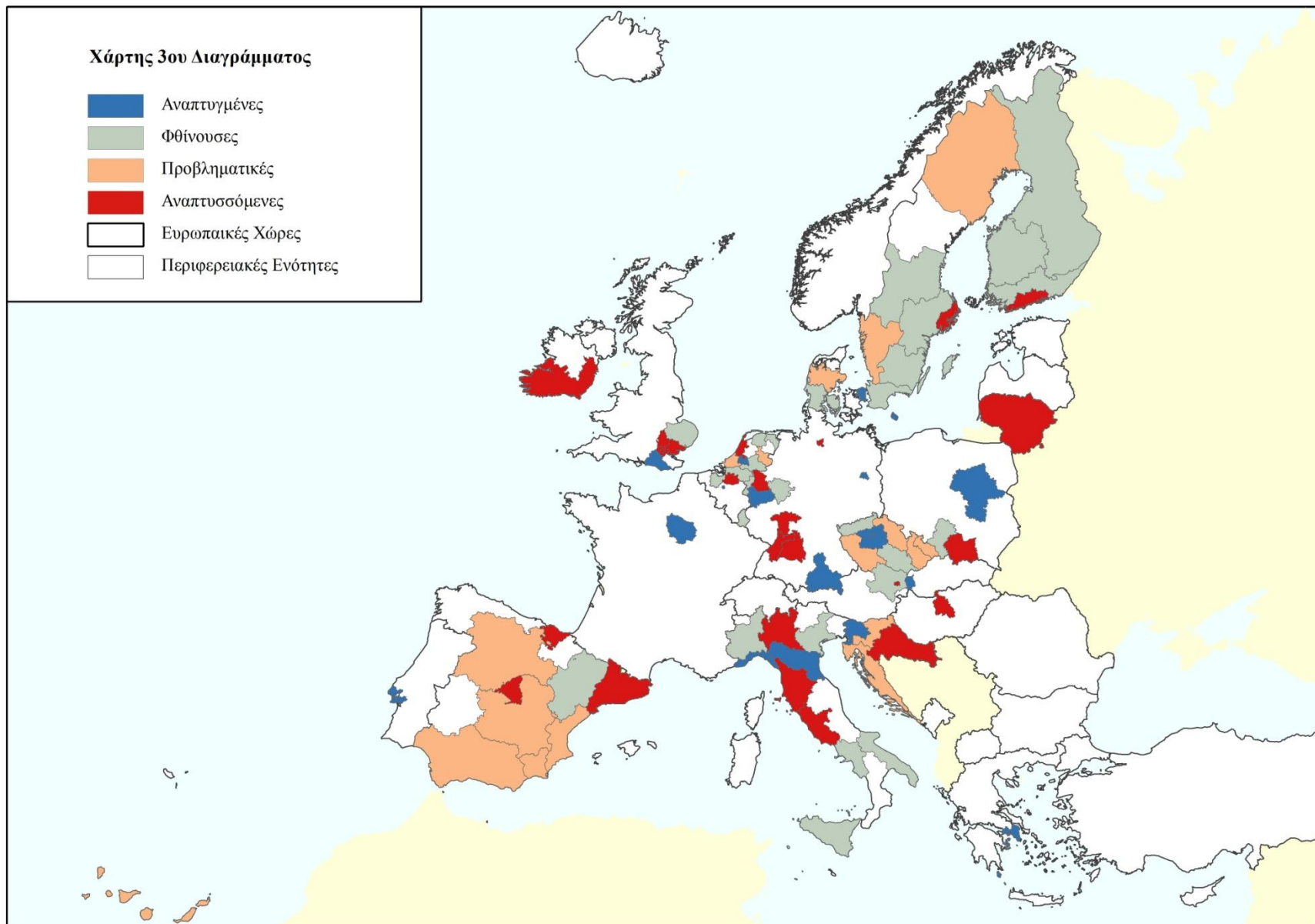
Ειδικότερα το ζεύγος αυτό αποτελείται από:

- Την Ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ για τα έτη 2008-2012 και
- τον Συντελεστή Συμμετοχής για το έτος 2008 (LQ 2008)

Η απεικόνισή των παραπάνω μεγεθών προβάλλεται στο Διάγραμμα 3, ενώ παράλληλα, παρατίθεται και η χαρτογραφική απεικόνιση των Ευρωπαϊκών Περιφερειών με βάση τα τεταρτημόρια του Διαγράμματος 3 (Χάρτης 4). Όπως και προηγουμένως, το Διάγραμμα 3 αποδεικνύει ότι δεν υφίσταται γραμμική σχέση ($R^2=0.015$),

Διάγραμμα 3. Διάγραμμα Κατανομής των τιμών του Συντελεστή Συμμετοχής LQ του έτους 2008 και της Μεταβολής Συντελεστή Συμμετοχής LQ (με μαύρες κουκίδες εμφανίζονται οι θέσεις των Ευρωπαϊκών Περιφερειακών Ενοτήτων, με διακεκομμένη γραμμή, ο γραμμικός τύπος παλινδρόμησης των δυο τιμών του διαγράμματος και R^2 , ο Συντελεστής Συσχέτισης του Pearson)

Χάρτης 5. Κατανομή των τιμών του Συντελεστή Συμμετοχής LQ του έτους 2008 και της Μεταβολής Συντελεστή Συμμετοχής LQ

μεταξύ της ποσοστιαίας μεταβολής του Συντελεστή Συμμετοχής LQ των ετών 2008 και 2012, που αναπαρίσταται στον κάθετο άξονα και του συντελεστή συμμετοχής για το έτος 2008 (LQ 2008), που αναπαρίσταται στον οριζόντιο άξονα του τρίτου διαγράμματος.

Συνεπώς, τα δύο μεγέθη δε συνδέονται, τουλάχιστον γραμμικά μεταξύ τους, παρουσιάζοντας μάλιστα ιδιαίτερα μικρή τιμή του Συντελεστή του Pearson.

Ωστόσο, με βάση το Διάγραμμα 3 και σύμφωνα με το Αναπτυξιακό κριτήριο διάκρισης των Περιφερειών, μπορούν να εξαχθούν ιδιαίτερα χρήσιμα συμπεράσματα, όσον αφορά τον αναπτυξιακό δυναμισμό των Περιφερειών.

Πιο αναλυτικά, σε σχέση με τις συγκεντρώσεις, οι Περιφέρειες που ανήκουν στο 1^ο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 3 και χαρακτηρίζονται από θετική ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ και ταυτόχρονα Συντελεστή Συμμετοχής για το 2008 μεγαλύτερο της μονάδας αποτελούν τις Αναπτυγμένες Περιφέρειες.

Αντίστοιχα, οι Περιφέρειες που ανήκουν στο 2^ο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 3, συνθέτουν την κατηγορία των Φθινουσών Περιφερειών, για τις οποίες ισχύει ότι η ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ είναι θετική, ενώ ο Συντελεστής Συμμετοχής του 2008 (LQ 2008) είναι μικρότερος της μονάδας.

Το 3^ο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 3 περιλαμβάνει τις Περιφέρειες εκείνες για τις οποίες ισχύει ότι η ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ είναι αρνητική και ταυτόχρονα ο Συντελεστής Συμμετοχής του 2008 είναι μικρότερος της μονάδας ($LQ_{2008} < 1$) και οι οποίες ονομάζονται Προβληματικές Περιφέρειες.

Ανάλογα, στο 4^ο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 3 συγκαταλέγονται οι περιφέρειες εκείνες για τις οποίες ισχύει ότι η ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ είναι αρνητική, ενώ ο Συντελεστής Συμμετοχής για το 2008 λαμβάνει τιμές μεγαλύτερες από τη μονάδα ($LQ > 1$), και ονομάζονται Αναπτυσσόμενες Περιφέρειες.

Στη συνέχεια παρατίθεται η κατηγοριοποίηση που προκύπτει με βάση το Αναπτυξιακό κριτήριο (Πίνακας 4, Παράρτημα).

Πιο συγκεκριμένα, οι Αναπτυγμένες Περιφέρειες του 1^{ου} τεταρτημορίου είναι οι εξής: Hovedstaden, Praha, Region de Bruxelles-Capitale, Ile de France, Koln, Oberbayern, Zahodna Slovenija, Emilia Romagna, Utrecht, Mazowieckie, Attiki, Bratislavsky Kraj, Stredni Cechy, Berlin, Liguria, Surrey East and West Sussex, Lisboa.

Οι Ευρωπαϊκές Περιφέρειες του 2^{ου} τεταρτημορίου, που χαρακτηρίζονται ως Φθίνουσες είναι οι: Prov. Oost-Vlaanderen, Noord-Brabant, Luxembourg, Niederosterreich, Smaland med Oarna, Campania, Pohjois-ja Ita-Suomi, Sicilia, Etela-Suomi, Slaskie, East Anglia, Lansu-Suomi, Friesland (NL), Aragon, Norra Mellansverige, Gelder-

land, Arnsberg, Sydsverige, Jihovychod, Piemonte, Groningen, Veneto, Syddanmark, Ostra Mellansverige, Limburg (NL), Severozapad, Puglia.

Οι Προβληματικές Περιφέρειες του 3^{ου} τεταρτημορίου είναι οι εξής: Canarias, Ovre Norland, Region de Murcia, Stredni Morava, Jadranska Hrvatska, Overijssel, Castilla y Leon, Moravskoslezsko, Jihozapad, Vzhodna Slovenija, Comunidad Valenciana, Andalucia, Vastsverige, Castilla- La Mancha, Midtjylland, Severovychod, Zuid-Holland.

Οι Αναπτυσσόμενες Περιφέρειες του 4^{ου} τεταρτημορίου είναι οι: Southern and Eastern, Inner London, Lazio, Essex, Outer London, Toscana, Kontinentalna Hrvatska, Stockholm, Stuttgart, Dusseldorf, Bedfordshire and Hertfordshire, Lombardia, Wien, Malopolskie, Helsinki-Uusimaa, Kozep-Magyarorszag, Prov.Antwerpen, Darmstadt, Pais Vasco, Lietuva, Cataluna, Hamburg, Comunidad de Madrid, Karlsruhe, Noord-Holland.

Παρατηρείται και πάλι το φαινόμενο ότι η πρώτη ομάδα των πλέον δυναμικών Περιφερειών, δηλαδή των Αναπτυγμένων, καθώς και η τέταρτη ομάδα των Αναπτυσσόμενων Περιφερειών, περιέχουν σχεδόν το σύνολο των Ευρωπαϊκών πρωτευουσών-μητροπολιτικών περιοχών, επιβεβαιώνοντας την τάση προς συσπείρωση και συγκέντρωση των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Βιομηχανιών κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα, ενώ οι πιο αποκεντρωμένες Περιφέρειες κατανέμονται στις υπόλοιπες κατηγορίες.

Οι Φθίνουσες Περιφέρειες συγκεντώνονται κυρίως στη Σκανδιναβία και τη Βόρεια Ευρώπη, οι Προβληματικές Περιφέρειες συγκεντρώνονται ως επί το πλείστον στη Νότια Ευρώπη και ιδιαίτερα στην Ισπανία και τη Βαλκανική, ενώ οι Αναπτυσσόμενες Περιφέρειες κυρίως στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, όπως φανερώνει και ο Χάρτης 5.

5.2. Στοιχεία κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (κ.κ. Α.Ε.Π.)

5.2.1. Βάση Δεδομένων

Στον Πίνακα 5 του παραρτήματος, παρουσιάζεται το σύνολο των Ευρωπαϊκών Περιφερειών ανά κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα στοιχεία που αφορούν στο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., για τα έτη 2007, 2008, 2009 και 2012, σε κάθε Περιφέρεια. Τα στατιστικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση όμως, αναφέρονται στα έτη 2008 και 2012 αποκλειστικά, προκειμένου να διερευνηθεί η εξέλιξη του κ.κ. Α.Ε.Π. υπό την επίδραση της οικονομικής κρίσης.

Οι Περιφέρειες του Πίνακα είναι οι συγκεκριμένες Περιφέρειες, που έχουν χρησιμοποιηθεί και ανωτέρω, για τις οποίες ισχύει ότι υφίστανται επίσημα στοιχεία απασχόλησης για τουλάχιστον τέσσερις από τους επιλεγέντες Κλάδους Πολιτισμού και Δημιουργικότητας, ώστε το δείγμα να είναι απολύτως ομοιόμορφο.

5.2.2. Ποσοστιαία Μεταβολή του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (κ.κ. Α.Ε.Π.)

Στο κεφάλαιο αυτό χρησιμοποιούνται πλέον στοιχεία κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., (κ.κ. Α.Ε.Π.), τα οποία αντλήθηκαν κατόπιν σχετικού αιτήματος από τη Eurostat, προκειμένου να γίνει μια προσπάθεια αποτύπωσης της οικονομικής κατάστασης στον Ευρωπαϊκό χώρο, που θα βασίζεται και θα αναφέρεται όχι μόνο σε στοιχεία απασχόλησης, αλλά και σε όρους κ.κ. Α.Ε.Π. (Πίνακας 3), καθώς επίσης και μία προσπάθεια συσχέτισης των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από την ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. με την ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία και την ποσοστιαία μεταβολή του συντελεστή συμμετοχής LQ. Ως χρονικά σημεία αναφοράς παραμένουν τα έτη 2008 και 2012, ώστε να καταδειχθεί η επίδραση της οικονομικής κρίσης στον Ευρωπαϊκό χώρο σε ότι αφορά τα παραπάνω μεγέθη και τους συγκεκριμένους κλάδους που εξετάζει η παρούσα έρευνα.

Πίνακας 3. Η Ποσοστιαία Μεταβολή του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	2008	2012	diffGDP
GR	Αττική	28800	24100	-16,32%
ES	Comunidad Valenciana	21900	19600	-10,50%
ES	Región de Murcia	20400	18500	-9,31%
HR	Jadranska Hrvatska	10900	9900	-9,17%
ES	Andalucía	18600	16900	-9,14%
ES	Canarias	21200	19400	-8,49%
HU	Közép-Magyarország	17700	16200	-8,47%
SI	Zahodna Slovenija	22600	20800	-7,96%
ES	Aragón	26700	24600	-7,87%
PT	Lisboa	24200	22300	-7,85%
ES	Castilla-La Mancha	19700	18200	-7,61%
IE	Southern and Eastern	46000	42500	-7,61%
DE	Köln	38030	35200	-7,44%
DE	Darmstadt	46565	43100	-7,44%
DE	Arnsberg	33060	30600	-7,44%
DE	Hamburg	58233	53900	-7,44%
DE	Berlin	33600	31100	-7,44%
DE	Oberbayern	50670	46900	-7,44%
DE	Düsseldorf	39866	36900	-7,44%
DE	Karlsruhe	40298	37300	-7,44%
DE	Stuttgart	46132	42700	-7,44%
HR	Kontinentalna Hrvatska	11300	10500	-7,08%
ES	Cataluña	28300	26400	-6,71%
CY	0	23900	22500	-5,86%
SI	Vzhodna Slovenija	15500	14600	-5,81%

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	2008	2012	diffGDP
ES	País Vasco	31200	29500	-5,45%
BE	Région de Bruxelles-Capitale / Brussels Hoofdstedelijk Gewest	64914	61400	-5,41%
BE	Prov. Antwerpen	43875	41500	-5,41%
BE	Prov. Oost-Vlaanderen	33831	32000	-5,41%
CZ	Střední Čechy	14500	13800	-4,83%
CZ	Praha	33600	32000	-4,76%
ES	Castilla y León	22400	21400	-4,46%
ES	Comunidad de Madrid	32200	30900	-4,04%
UK	Bedfordshire and Hertfordshire	34100	33000	-3,23%
LV	Latvija	11200	10900	-2,68%
CZ	Severozápad	11900	11700	-1,68%
FI	Helsinki-Uusimaa	48800	48100	-1,43%
UK	Outer London	26800	26600	-0,75%
CZ	Severovýchod	12500	12500	0,00%
DK	Midtjylland	40200	40500	0,75%
FI	Etelä-Suomi	32500	32900	1,23%
NL	Noord-Holland	45801	46400	1,31%
NL	Utrecht	45011	45600	1,31%
NL	Friesland (NL)	27342	27700	1,31%
NL	Zuid-Holland	37805	38300	1,31%
NL	Noord-Brabant	38101	38600	1,31%
NL	Groningen	51920	52600	1,31%
NL	Overijssel	30994	31400	1,31%
NL	Gelderland	31981	32400	1,31%
NL	Limburg (NL)	30599	31000	1,31%
DK	Syddanmark	39000	39600	1,54%
CZ	Střední Morava	12200	12400	1,64%
CZ	Jihovýchod	13800	14100	2,17%
CZ	Jihozápad	13100	13400	2,29%
CZ	Moravskoslezsko	12900	13200	2,33%
PL	Małopolskie	8600	8800	2,33%
FI	Länsi-Suomi	32800	33600	2,44%
FR	Île de France	50900	52200	2,55%
FI	Pohjois- ja Itä-Suomi	29400	30200	2,72%
IT	Veneto	29325	30200	2,98%
IT	Emilia-Romagna	31461	32400	2,98%
IT	Campania	16216	16700	2,98%
IT	Sicilia	16216	16700	2,98%
IT	Piemonte	27771	28600	2,99%
IT	Toscana	27771	28600	2,99%
IT	Lazio	31655	32600	2,99%
IT	Puglia	16410	16900	2,99%
IT	Lombardia	34762	35800	2,99%
IT	Liguria	29033	29900	2,99%
UK	Essex	25000	25800	3,20%
PL	Śląskie	10200	10600	3,92%
AT	Wien	45500	47300	3,96%
UK	East Anglia	28600	29800	4,20%
DK	Hovedstaden	53100	55800	5,08%
AT	Niederösterreich	28900	30800	6,57%
UK	Surrey, East and West Sussex	31900	34100	6,90%
LU	Luxembourg	76700	82400	7,43%
EE	0	12300	13300	8,13%
UK	Inner London	88300	96400	9,17%
PL	Mazowieckie	14600	16000	9,59%
LT	Lietuva	10200	11200	9,80%
SE	Småland med öarna	33700	37700	11,87%

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	2008	2012	diffGDP
SE	Sydsverige	33300	37500	12,61%
SE	Västsverige	37300	42100	12,87%
SE	Norra Mellansverige	31800	36400	14,47%
SK	Bratislavský kraj	28100	32300	14,95%
MT	0	14900	17200	15,44%
SE	Östra Mellansverige	33000	39000	18,18%
SE	Stockholm	52500	62300	18,67%
SE	Övre Norrland	36100	43100	19,39%

Σύμφωνα με τον Πίνακα 3, αρνητική ποσοστιαία μεταβολή από το έτος 2008 στο έτος 2012, σε όρους κ.κ. Α.Ε.Π., παρουσιάζουν Περιφέρειες όπως: Canarias, Región de Murcia, Latvija, Castilla y León, Attiki, Vzhodna Slovenija, Comunidad Valenciana, Andalucía, Cataluña, Castilla-La Mancha, Stuttgart, País Vasco, Outer London, Düsseldorf, Comunidad de Madrid, Közép-Magyarország, Zahodna Slovenija, Hamburg, Darmstadt, Karlsruhe, Bedfordshire and Hertfordshire, Aragón, Southern and Eastern, Jadranska Hrvatska, Köln, Prov. Antwerpen, Helsinki-Uusimaa, Praha, Kontinentalna Hrvatska, Prov. Oost-Vlaanderen, Oberbayern, Arnsberg, Région de Bruxelles-Capitale, Berlin, Lisboa, Cyprous, Střední Čechy και Severozápad, με την Αττική να εμφανίζει τη μεγαλύτερη απώλεια κ.κ. Α.Ε.Π.σε ποσοστό -16,32%.

Αντιθέτως, οι υπόλοιπες Περιφέρειες του δείγματος εμφανίζουν θετική ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. Οι Περιφέρειες αυτές είναι οι εξής: Moravskoslezsko, Overijssel, Střední Morava, Övre Norrland, Jihozápad, Zuid-Holland, Noord-Brabant, Noord-Holland, Inner London, Essex, Midtjylland, Friesland (NL), Utrecht, Małopolskie, Lazio, Gelderland, Lietuva, Limburg (NL), Toscana, Campania, Severovýchod, Stockholm, Hovedstaden, Sicilia, Västsverige, Lombardia, Småland med öarna, Emilia-Romagna, Wien, Mazowieckie, Île de France, Groningen, Pohjois- ja Itä-Suomi, East Anglia, Etelä-Suomi, Norra Mellansverige, Niederösterreich, Syddanmark, Länsi-Suomi, Jihovýchod, Sydsverige, Śląskie, Liguria, Piemonte, Östra Mellansverige, Esthonia, Veneto, Malta, Surrey, East and West Sussex, Bratislavský kraj, Luxembourg και Puglia. Η μεγαλύτερη αύξηση του κ.κ. Α.Ε.Π. σημειώνεται στην Περιφέρεια Övre Norrland με ποσοστό 19,39%.

Στο σημείο αυτό παρατηρείται το γεγονός ότι οι ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και εν γένει οι ευρωπαϊκές μητροπολιτικές περιοχές διαμοιράζονται και στις δύο παραπάνω κατηγορίες με βάση την ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. μεταξύ των ετών 2008 και 2012, με την πλειοψηφία τους όμως να ανήκει στις περιοχές, όπου σημειώνεται μείωση του κ.κ. Α.Ε.Π., γεγονός που αποδεικνύει ότι έχουν επηρεαστεί σημαντικά από την οικονομική κρίση όπως οι Latvija, Attiki, Cataluña, Outer London, Comunidad de Madrid, Southern and Eastern, Helsinki-Uusimaa, Praha, Région de Bruxelles-Capitale, Berlin, Lisboa, Cyprous. Αντιθέτως, σε μητροπολιτικές περιοχές όπως Inner London, Lazio, Stockholm, Wien, Île de France, Bratislavský kraj και

Luxembourg παρατηρείται θετική ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π., που σημαίνει ότι παρά την οικονομική κρίση οι περιοχές αυτές αποδεικνύονται ιδιαίτερα ανθεκτικές και δυναμικές, σε όρους κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., σε σχέση με τις υπόλοιπες.

Στη συνέχεια παρατίθεται ο αντίστοιχος χάρτης (Χάρτης 6), σχεδιασμένος με το πρόγραμμα GIS, της ποσοστιαίας μεταβολής του κ.κ. Α.Ε.Π για τα έτη 2008 και 2012, στον οποίο φαίνεται ανάγλυφα η σημαντική θετική ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π., που έχει σημειωθεί κυρίως στη Σκανδιναβική χερσόνησο σε αντίθεση με χώρες όπως η Ελλάδα και η Ισπανία, όπου έχει σημειωθεί η μεγαλύτερη απώλεια κ.κ. Α.Ε.Π.

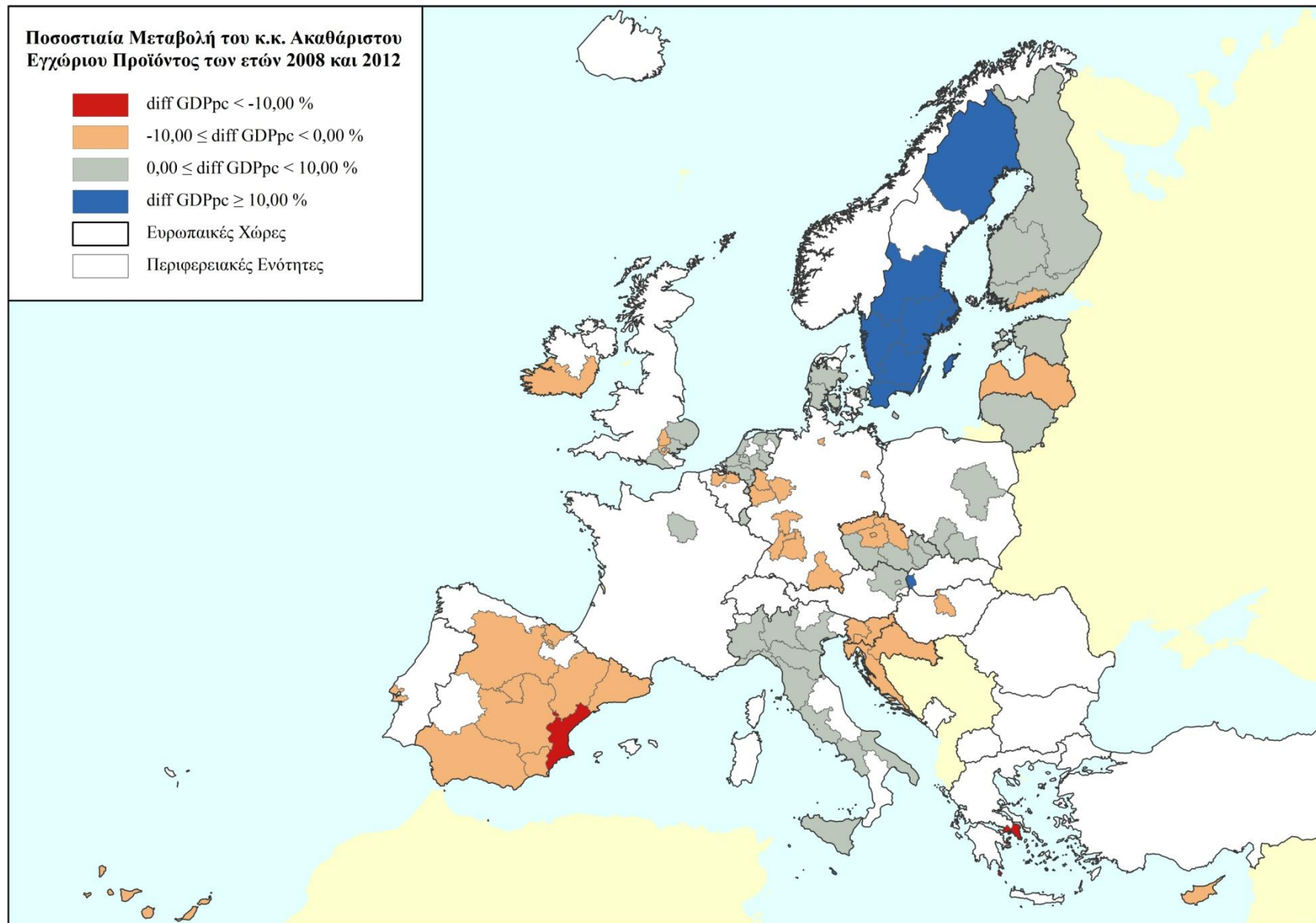
Από τον υπολογισμό του μέσου όρου του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της συνολικής οικονομίας για το σύνολο των περιφερειών για το έτος 2008, προέκυψε ότι ισούται με 30862 σε τρέχουσες τιμές αγοράς (Πίνακας 6 Παράρτημα). Στον Πίνακα αυτό ταυτόχρονα παρουσιάζονται οι περιφέρειες που βρίσκονται κάτω από το μέσο όρο (κόκκινο χρώμα) και οι περιφέρειες που βρίσκονται πάνω από το μέσο όρο (μαύρο χρώμα) καθώς και οι διαφορές της κάθε περιφέρειας από το μέσο όρο σε απόλυτους αριθμούς. Παράλληλα, η ίδια διαδικασία ακολουθείται και για το μέσο όρο του 2012, που ισούται με 31049.

Αρχικά, παρατηρείται μία οριακή αύξηση του μέσου όρου του κ.κ. Α.Ε.Π., με βάση το σύνολο των εξεταζόμενων Περιφερειών, από το έτος 2008 στο έτος 2012, γεγονός που σηματοδοτεί την έναρξη της λήξης της οικονομικής επιβράδυνσης.

Επίσης παρατηρείται ότι για τη συντριπτική πλειοψηφία των περιφερειών, ισχύει ότι αυτές που βρίσκονταν πάνω από το μέσο όρο του 2008 εξακολουθούν να βρίσκονται πάνω από το μέσο όρο του κ.κ. Α.Ε.Π. και κατά το έτος 2012, γεγονός που σημαίνει ότι οι περιφέρειες αυτές δεν έχασαν τη δυναμικότητά τους παρά την οικονομική επιβράδυνση.

Το ίδιο ισχύει και για τις περιφέρειες, οι οποίες βρίσκονταν κάτω από το μέσο όρο του 2008 και εξακολουθούν να βρίσκονται κάτω από το μέσο όρο του 2012, που σημαίνει ότι αν και πολλές από αυτές κατάφεραν να αυξήσουν το κ.κ. Α.Ε.Π. τους στη συνολική οικονομία ανάμεσα στα δύο έτη, η οικονομική κρίση δεν επέτρεψε να πραγματοποιήσουν ένα μεγάλο άλμα σε ότι αφορά την ανάπτυξη μέσω της αύξησης του κ.κ. Α.Ε.Π.

Εξαιρέση αποτελούν οι Περιφέρειες Arnsberg, Pais Vasco και Comunidad de Madrid, οι οποίες ενώ εμφάνιζαν υψηλότερο κ.κ. Α.Ε.Π. από το μέσο όρο για το 2008, στη συνέχεια παρουσιάζουν χαμηλότερο κ.κ. Α.Ε.Π. από το μέσο όρο του έτους 2012, παρουσιάζοντας μια σχετική κάμψη, ενώ το αντίθετο ισχύει για την Περιφέρεια Bratislavsky Kraj.

Χάρτης 6. Ποσοστιαίας Μεταβολής του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος

5.2.3. Διερεύνηση Γραμμικής Συσχέτισης μεταξύ Στατιστικών Μεγεθών

Κατά ανάλογο τρόπο με αυτό της Ενότητας 5.1, επιχειρείται μία διερεύνηση της σύνδεσης μεταξύ ορισμένων σημαντικών στατιστικών μεγεθών, που προέκυψαν από τη μέχρι το σημείο αυτό επεξεργασία του κ.κ. Α.Ε.Π. και της Απασχόλησης, με σκοπό τη περαιτέρω κατανόηση και τη συσχέτιση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Στην προσπάθεια αυτή χρησιμοποιείται ο Συντελεστής Συσχέτισης του *Pearson* (R^2), ο οποίος φανερώνει την ύπαρξη ή μη γραμμικής συσχέτισης μεταξύ των εξεταζόμενων μεγεθών καθώς και τον τρόπο με τον οποίο κατανέμονται οι Περιφέρειες γύρω από την καμπύλη συσχέτισης, ενώ τα αποτελέσματα απεικονίζονται εκ νέου γραφικά με τη βοήθεια του προβολικού συστήματος G.I.S.

Στον Πίνακα 7 του παραρτήματος, παρουσιάζονται η ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π., η ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία, η ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ καθώς επίσης και τα τεταρτημόρια στα οποία ανήκει η κάθε Περιφέρεια του δείγματος σύμφωνα με τα Διαγράμματα 4 και 5.

5.2.3.1. 1^η Συσχέτιση

Στη συνέχεια της ανάλυσης, δεδομένου ότι έχει υπολογισθεί παραπάνω η ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. των ετών 2008 και 2012 για κάθε Περιφέρεια, επιχειρείται η διερεύνηση της ύπαρξης ή μη γραμμικής συσχέτισης μεταξύ αυτής και δύο ακόμη βασικών στατιστικών μεταβλητών και συγκεκριμένα της ποσοστιαίας μεταβολής της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία και της ποσοστιαίας μεταβολής του Συντελεστή Συμμετοχής LQ για το διάστημα 2008-2012 με χρήση του Συντελεστή Συσχέτισης του *Pearson* (R^2).

Τα πρώτα δύο μεγέθη που θα εξετασθούν είναι τα εξής:

- Η ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. για τα έτη 2008-2012 και
- Η ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία για το ίδιο χρονικό διάστημα.

Έτσι, δημιουργήθηκε το Διάγραμμα 4, στον κάθετο άξονα του οποίου αναπαρίσταται η ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. και στον οριζόντιο η ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία, με έτη αναφοράς πάντα τα 2008 και 2012. Με τη βοήθεια του συντελεστή του *Pearson* (R^2) αποδεικνύεται ότι δεν υφίσταται γραμμική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεγεθών καθώς η τιμή του είναι, $R^2=0,1464$.

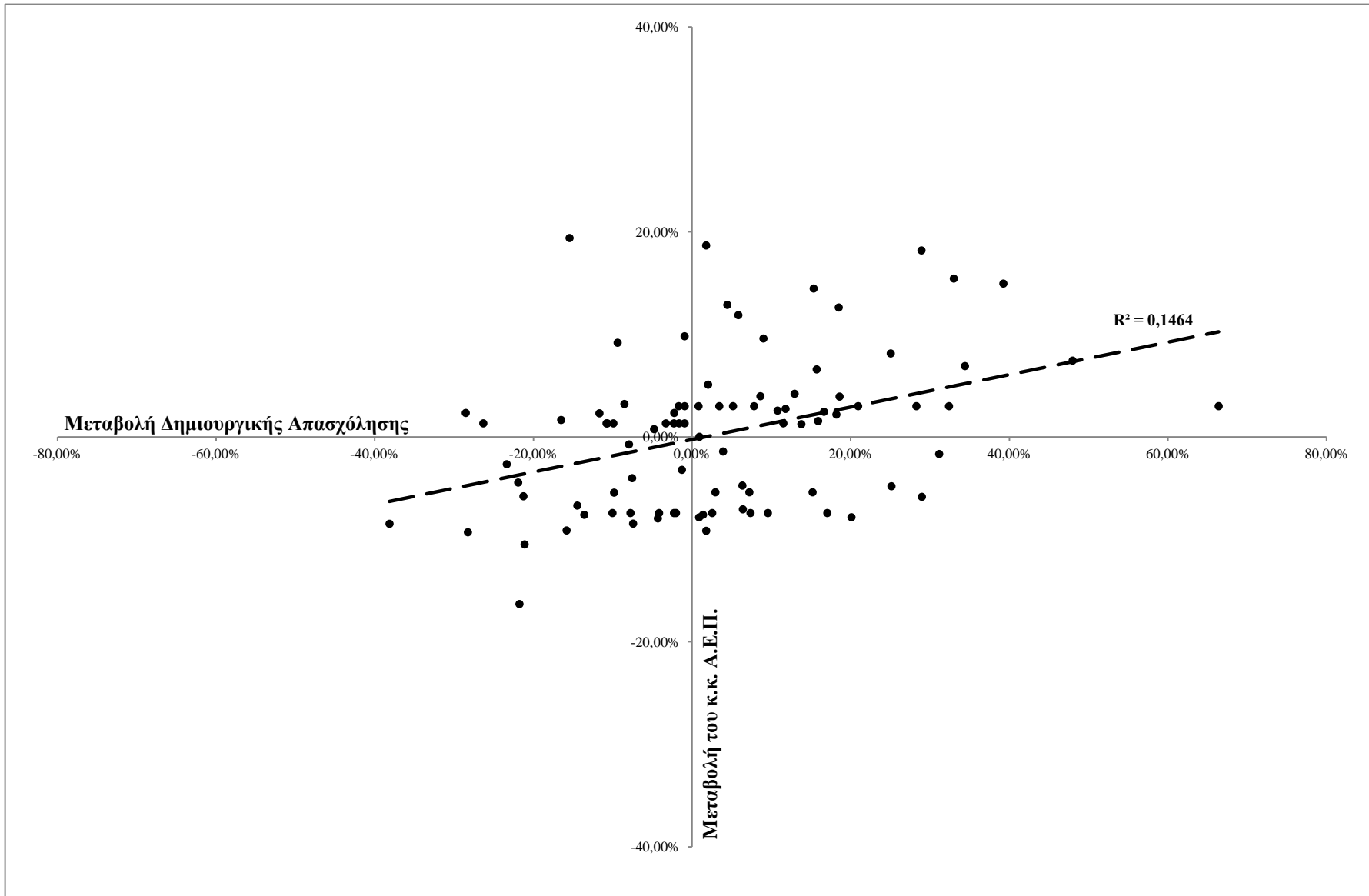
Αυτό σημαίνει ότι η μεταβολή στη δημιουργική απασχόληση κατά το συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο ακολουθεί διαφορετική πορεία και δε συσχετίζεται γραμμικά με τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. από το έτος 2008 στο έτος 2012, στα χρονικά όρια δηλαδή έναρξης και λήξης αντίστοιχα της οικονομικής κρίσης, τουλάχιστον για την πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών κρατών.

Με οδηγό το Διάγραμμα 4 και συγκεκριμένα το τεταρτημόριο στο οποίο εντάσσεται κάθε φορά η εκάστοτε Περιφέρεια, είναι δυνατή η κατανομή και διάκριση των Ευρωπαϊκών Περιφερειών του δείγματος της εργασίας με βάση το Αναπτυξιακό κριτήριο, έτσι ώστε να εξαχθεί μία εικόνα του επιπέδου ανάπτυξης και της δυναμικότητας των Περιφερειών σε σχέση με την ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. και την αντίστοιχη ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία (Πίνακας 7, Παράρτημα).

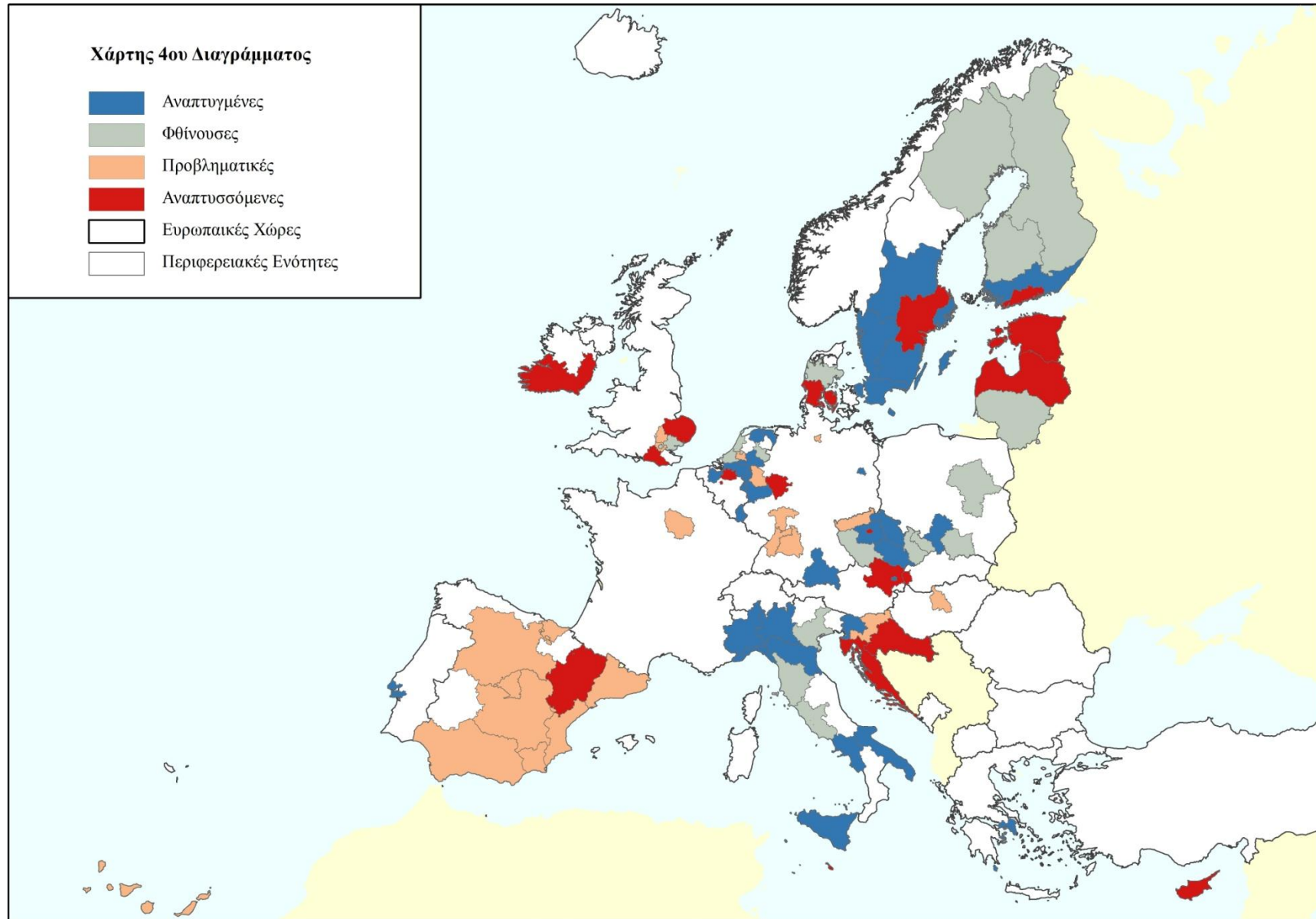
Οι Περιφέρειες που εντάσσονται στο πρώτο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 4 εμφανίζουν τόσο θετική ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π., όσο και θετική ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία για το διάστημα 2008-2012 και μπορούν να χαρακτηριστούν ως «Αναπτυγμένες». Οι Περιφέρειες αυτές είναι οι εξής: Hovedstaden, Luxembourg, Niederösterreich, Île de France, Småland med öarna, Campania, Pohjois- ja Itä-Suomi, Sicilia, Emilia-Romagna, Etelä-Suomi, Śląskie, Mazowieckie, East Anglia, Länsi-Suomi, Norra Mellansverige, Bratislavský kraj, Sydsverige, Jihovýchod, Piemonte, Groningen, Veneto, Liguria, Syddanmark, Östra Mellansverige, Surrey, East and West, Sussex, Puglia, Stockholm, Lombardia, Wien, Västsverige, Severovýchod, Esthonia και Malta.

Στο δεύτερο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 4 ανήκουν εκείνες οι Περιφέρειες για τις οποίες ισχύει ότι η ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. από το έτος 2008 στο έτος 2012 είναι μεν θετική, ωστόσο η ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία για το ίδιο χρονικό διάστημα είναι αρνητική. Οι Περιφέρειες αυτές χαρακτηρίζονται ως «Φθίνουσες» και είναι οι εξής: Noord-Brabant, Utrecht, Friesland (NL), Gelderland, Limburg (NL), Övre Norrland, Střední Morava, Overijssel, Inner London, Lazio, Moravskoslezsko, Jihozápad, Essex, Toscana, Małopolskie, Lietuva, Midtjylland, Zuid-Holland και Noord-Holland.

Οι Περιφέρειες που ανήκουν στο τρίτο τεταρτημόριο και χαρακτηρίζονται ως «Προβληματικές» εμφανίζουν ταυτόχρονα αρνητική ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. και αρνητική ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία. Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται οι εξής Περιφέρειες: Canarias, Región de Murcia, Castilla y León, Outer London, Vzhodna Slovenija, Comunidad Valenciana, Stuttgart, Düsseldorf, Bedfordshire and Hertfordshire, Andalucía, Közép-Magyarország, Darmstadt, País Vasco, Cataluña, Hamburg, Castilla-La Mancha, Comunidad de Madrid, Karlsruhe, Zahodna Slovenija, Attiki και Latvija.

Διάγραμμα 4. Κατανομή των τιμών της Ποσοστιαίας Μεταβολής της Δημιουργικής Απασχόλησης και του κ.κ. Α.Ε.Π. (με μαύρες κουκίδες εμφανίζονται οι θέσεις των Ευρωπαϊκών Περιφερειακών Ενοτήτων, με διακεκομμένη γραμμή, ο γραμμικός τύπος παλινδρόμησης των δυο τιμών του διαγράμματος και R^2 , ο Συντελεστής Συσχέτισης του Pearson)

Χάρτης 7. Ποσοστιαία Μεταβολή της Δημιουργικής Απασχόλησης και του κ.κ. Α.Ε.Π.

Τέλος, στο τέταρτο τεταρτημόριο περιλαμβάνονται οι Περιφέρειες που εμφανίζουν αρνητική ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π., ενώ παράλληλα παρουσιάζουν θετική ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία και καλούνται «Αναπτυσσόμενες». Οι Περιφέρειες αυτές είναι οι: Southern and Eastern, Jadranska Hrvatska, Kontinentalna Hrvatska, Helsinki-Uusimaa, Prov. Antwerpen, Prov. Oost-Vlaanderen, Praha, Région de Bruxelles-Capitale, Köln, Oberbayern, Aragón, Arnsberg, Střední Čechy, Berlin, Severozápad, Lisboa και Cyprus.

Στο σημείο αυτό παρατίθεται ο Χάρτης 7, σχεδιασμένος με το πρόγραμμα GIS, στον οποίο αναπαρίσταται το Διάγραμμα 4. Όπως φαίνεται και στο Χάρτη οι περισσότερες από τις Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες-μητροπολιτικές περιοχές περιλαμβάνονται στο πρώτο και στο τέταρτο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 4, το οποίο σημαίνει ότι οι Ευρωπαϊκές μητροπολιτικές περιοχές παρουσιάζουν έντονη αναπτυξιακή δυναμική, όπως αυτή ορίζεται με βάση το κ.κ. Α.Ε.Π. και τη Δημιουργική απασχόληση παρά την οικονομική επιβράδυνση. Ωστόσο, αρκετές από αυτές περιλαμβάνονται στις «Προβληματικές» Περιφέρειες, όπως οι: Outer London, Cataluña, Comunidad de Madrid και Attiki, ενώ άλλες στις «Φθίνουσες», όπως οι Inner London και Lazio.

5.2.3.2. 2^η Συσχέτιση

Εν συνεχεία, διερευνάται με τη βοήθεια και πάλι του συντελεστή συσχέτισης του Pearson (R^2), η ύπαρξη γραμμικής συσχέτισης μεταξύ των εξής στατιστικών μεγεθών.

- Η ποσοστιαία μεταβολή του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. και
- Η ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ για το χρονικό διάστημα 2008-2012.

Έτσι προκύπτει το Διάγραμμα 5, στον κάθετο άξονα του οποίου αναπαρίσταται η ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π., ενώ στον οριζόντιο άξονα η ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ από το έτος 2008 στο έτος 2012. Όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 5, δεν υφίσταται γραμμική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεγεθών από τη στιγμή που ο συντελεστής του Pearson είναι $R^2=0,027$. Αυτό σημαίνει ότι το κ.κ. Α.Ε.Π. μεταβάλλεται με διαφορετικό τρόπο και όχι γραμμικά σε σχέση με τον τρόπο μεταβολής του Συντελεστή Συμμετοχής LQ.

Με βάση το Διάγραμμα 5 μπορεί να γίνει εκ νέου μια διάκριση-ταξινόμηση των Ευρωπαϊκών Περιφερειών που εξετάζονται στην παρούσα εργασία με κριτήριο το τεταρτημόριο στο οποίο ανήκει κάθε Περιφέρεια, όπως αυτά καθορίζονται από τις ποσοστιαίες μεταβολές του κ.κ. Α.Ε.Π. και του Συντελεστή Συμμετοχής LQ, δηλαδή τους άξονες y και x αντίστοιχα. Η ταξινόμηση αυτή θα στηρίζεται όπως και προηγουμένως στο «Αναπτυξιακό» κριτήριο, παρέχοντας μια αντιπροσωπευτική εικόνα

της αναπτυξιακής δυναμικής των Ευρωπαϊκών Περιφερειών όπως αυτή καθορίζεται στα πλαίσια των δύο ανωτέρω παραγόντων (Πίνακας 7, Παράρτημα).

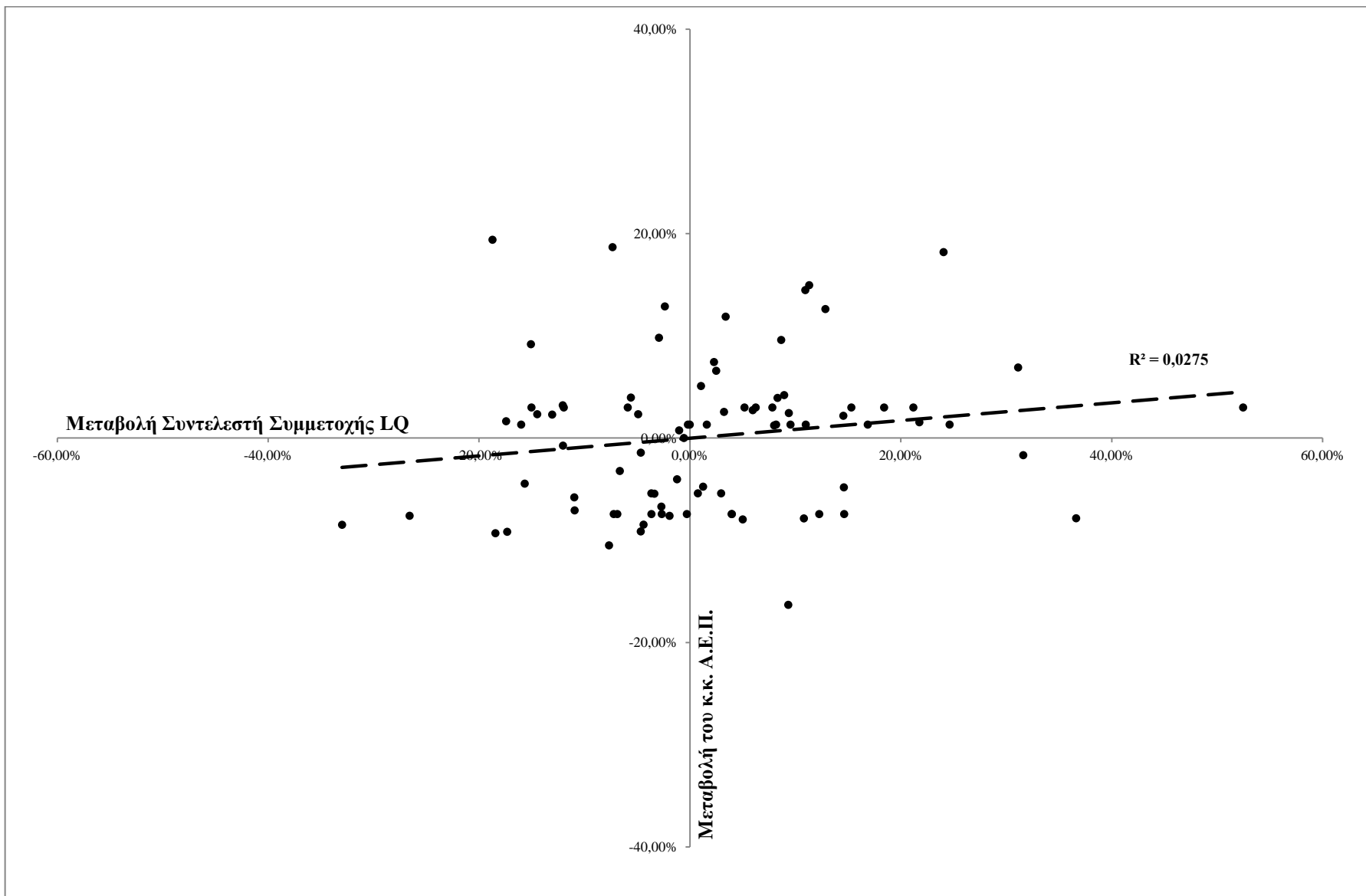
Στο πρώτο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 5, όπου οι ποσοστιαίες μεταβολές τόσο του κ.κ. Α.Ε.Π. όσο και του Συντελεστή Συμμετοχής LQ είναι θετικές περιλαμβάνονται οι λεγόμενες «Αναπτυγμένες» Περιφέρειες, οι οποίες είναι οι εξής: Hovedstaden, Luxembourg, Niederösterreich, Île de France, Småland med öarna, Campania, Pohjois- ja Itä-Suomi, Sicilia, Emilia-Romagna, Etelä-Suomi, Śląskie, Mazowieckie, East Anglia, Länsi-Suomi, Norra Mellansverige, Bratislavský kraj, Sydsverige, Jihovýchod, Piemonte, Groningen, Veneto, Liguria, Syddanmark, Östra Mellansverige, Surrey, East and West Sussex, Puglia, Noord-Brabant, Utrecht, Friesland (NL), Gelderland και Limburg (NL).

Οι Περιφέρειες που συγκαταλέγονται στο δεύτερο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 5 εμφανίζουν θετική ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π., αλλά αρνητική ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ και ονομάζονται «Φθίνουσες». Πιο αναλυτικά οι Περιφέρειες αυτές είναι οι εξής: Stockholm, Lombardia, Wien, Västsverige, Severovýchod, Övre Norrland, Střední Morava, Overijssel, Inner London, Lazio, Moravskoslezsko, Jihozápad, Essex, Toscana, Małopolskie, Lietuva, Midtjylland, Zuid-Holland και Noord-Holland.

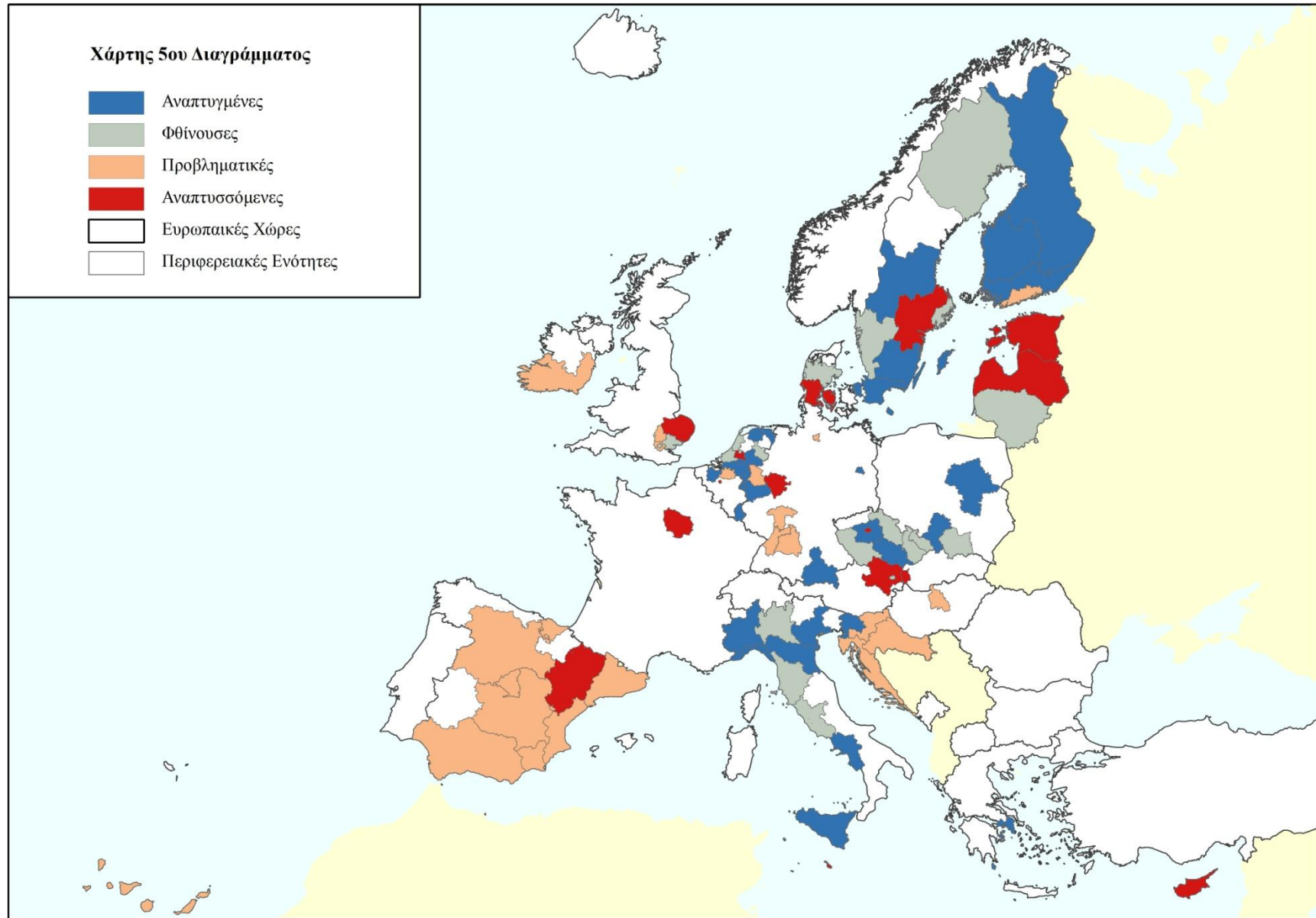
Στις «Προβληματικές» Περιφέρειες του τρίτου τεταρτημορίου του Διαγράμματος 5, όπου τόσο η μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. όσο και η μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ είναι αρνητικές συγκαταλέγονται οι εξής Περιφέρειες: Canarias, Región de Murcia, Castilla y León, Outer London, Vzhodna Slovenija, Comunidad Valenciana, Stuttgart, Düsseldorf, Bedfordshire and Hertfordshire, Andalucía, Közép-Magyarország, Darmstadt, País Vasco, Cataluña, Hamburg, Castilla-La Mancha, Comunidad de Madrid, Karlsruhe, Southern and Eastern, Jadranska Hrvatska, Kontinentalna Hrvatska, Helsinki-Uusimaa και Prov. Antwerpen.

Τέλος, στο τέταρτο τεταρτημόριο του Διαγράμματος 5 εντάσσονται οι «Αναπτυσσόμενες» Περιφέρειες που παρουσιάζουν αρνητική μεν ποσοστιαία μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π., και θετική δε ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής LQ. Αναλυτικότερα, οι Περιφέρειες αυτές είναι οι εξής: Zahodna Slovenija, Attiki, Prov. Oost-Vlaanderen, Praha, Région de Bruxelles-Capitale, Köln, Oberbayern, Aragón, Arnsberg, Střední Čechy, Berlin, Severozápad και Lisboa.

Στη συνέχεια παρατίθεται ο Χάρτης 8, ο οποίος αναπαριστά τη διαμέριση που γίνεται στο Διάγραμμα 5. Όπως φαίνεται παραστατικά και στο χάρτη οι Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες-μητροπολιτικές περιοχές συγκεντρώνονται σχεδόν ομοιόμορφα σε όλα τα τεταρτημόρια του Διαγράμματος 5, που σημαίνει ότι συγκαταλέγονται και στις τέσσερις κατηγορίες Περιφερειών σύμφωνα με το «Αναπτυξιακό» κριτήριο, έτσι ώστε να μην είναι σαφής η δημιουργία μιας τάσης από την πλευρά των Ευρωπαϊκών πρωτευουσών προς κάποια από τις παραπάνω κατηγοριοποιήσεις.

Διάγραμμα 5. Κατανομή των τιμών της Ποσοστιαίας Μεταβολής του κ.κ. Α.Ε.Π. και του Συντελεστή Συμμετοχής LQ (με μαύρες κουκίδες εμφανίζονται οι θέσεις των Ευρωπαϊκών Περιφερειακών Ενοτήτων, με διακεκομμένη γραμμή, ο γραμμικός τύπος παλινδρόμησης των δυο τιμών του διαγράμματος και R^2 , ο Συντελεστής Συσχέτισης του Pearson)

Χάρτης 8. Ποσοστιαία Μεταβολή του κ.κ. Α.Ε.Π. και του Συντελεστή Συμμετοχής ΛQ

Συμπεράσματα

Λαμβάνοντας υπόψη τα στατιστικά στοιχεία καθώς και τους δείκτες, οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν στην προηγούμενη ανάλυση, αλλά και με βάση την ανάγλυφη χαρτογραφική απεικόνιση αυτών, μπορούν να εξαχθούν τα ακόλουθα βασικά συμπεράσματα:

- Όπως αποδεικνύεται, τόσο με βάση την ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης, όσο και με βάση την ποσοστιαία μεταβολή του συντελεστή συμμετοχής, υφίστανται μεγάλες ανισότητες μεταξύ των Ευρωπαϊκών Περιφερειών και κατ' επέκταση των Ευρωπαϊκών κρατών, τονίζοντας τον έντονο Ευρωπαϊκό δυισμό.
- Οι ανισότητες λοιπόν, που επικρατούν σε επίπεδο Ευρώπης σε βασικά οικονομικά μεγέθη όπως το Α.Ε.Π., ο κύκλος εργασιών, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, τόσο στη δημιουργική οικονομία όσο και στους υπόλοιπους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, επιβεβαιώνονται και ισχύουν και σε όρους απασχόλησης.
- Οι Περιφέρειες του Ευρωπαϊκού Βορρά εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης στη δημιουργική οικονομία και μικρότερες αρνητικές μεταβολές αντίστοιχα. Συνεπώς, παρουσίασαν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκών πρωτευουσών και μητροπολιτικών περιοχών όσο και στο σύνολο των Περιφερειών.
- Αντιθέτως, οι Περιφέρειες του Ευρωπαϊκού Νότου εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης στους συγκεκριμένους ΚΠΔ καθώς και μεγαλύτερες αρνητικές ποσοστιαίες μεταβολές. Άρα αποδεικνύονται πιο ευάλωτες στην οικονομική κρίση.
- Σε ότι αφορά τις Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, ορισμένες επηρεάζονται αρκετά από την οικονομική κρίση, παρουσιάζοντας αρνητική ποσοστιαία μεταβολή του Συντελεστή Συμμετοχής, ενώ άλλες αποδεικνύονται περισσότερο ανθεκτικές και παρουσιάζουν αύξηση της συγκέντρωσης πολιτιστικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων.
- Υφίσταται γραμμική συσχέτιση μεταξύ ποσοστιαίας μεταβολής του Συντελεστή Συμμετοχής LQ και της ποσοστιαίας μεταβολής της απασχόλησης στη Δημιουργική Οικονομία.
- Αντιθέτως, δεν υφίσταται γραμμική συσχέτιση στην ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης μεταξύ Δημιουργικής και συνολικής οικονομίας.

- Επίσης, δεν υφίσταται γραμμική συσχέτιση μεταξύ ποσοστιαίας μεταβολής του Συντελεστή Συμμετοχής LQ και του Συντελεστή Συμμετοχής LQ του έτους 2008.
- Αντίστοιχα, με βάση την επεξεργασία των στοιχείων του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., που χρησιμοποιήθηκαν, με χρονικά σημεία αναφοράς τα έτη 2008 και 2012, αποδεικνύεται ότι δεν υφίσταται γραμμική συσχέτιση μεταξύ ποσοστιαίας μεταβολής του κ.κ. Α.Ε.Π. και ποσοστιαίας μεταβολής της απασχόλησης στη Δημιουργική οικονομία, ενώ το ίδιο ισχύει και μεταξύ της ποσοστιαίας μεταβολής του κ.κ. Α.Ε.Π. και της ποσοστιαίας μεταβολής του Συντελεστή Συμμετοχής LQ, ο οποίος υπολογίστηκε με βάση στοιχεία Απασχόλησης.
- Οι διαπεριφερειακές ανισότητες εντείνονται περισσότερο από την τάση συγκέντρωσης των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών στα μεγάλα αστικά κέντρα και δη στις Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και τις μητροπολιτικές περιοχές (capital regions). Υπάρχει δηλαδή αυξητική τάση συγκέντρωσης των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Βιομηχανιών για τις περισσότερες πρωτεύουσες τόσο του Βορρά όσο και του Νότου.
- Συνεπώς οι Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες διαφοροποιούνται και ακολουθούν διαφορετική εξελικτική πορεία σε σχέση με τις πιο αποκεντρωμένες Ευρωπαϊκές περιφέρειες.
- Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται τόσο από τη μελέτη και συγκριτική ανάλυση των στατιστικών στοιχείων, όσο και από τη διερεύνηση της θέσεως της κάθε Περιφέρειας στα τεταρτημόρια των αντίστοιχων Διαγραμμάτων Διασποράς που χρησιμοποιήθηκαν, απ' όπου γίνεται αμεσότερα σαφής και κατανοητή η προνομιά της θέσης των Περιφερειών στις οποίες ανήκουν οι Ευρωπαϊκές Πρωτεύουσες, σε σχέση με τις πιο αποκεντρωμένες περιφέρειες αντικατοπτρίζοντας τη δυναμική τους.
- Με βάση τα Διαγράμματα Διασποράς και σύμφωνα με το «Αναπτυξιακό» κριτήριο, καθίσταται δυνατή η ταξινόμηση των Ευρωπαϊκών Περιφερειών σε τέσσερις βασικές κατηγορίες, με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, καταγράφοντας παραστατικά το δυναμισμό και την αναπτυξιακή προοπτική κάθε Περιφέρειας και προσφέροντας μια χαρακτηριστική εικόνα της υπάρχουσας κατάστασης, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κριτήριο για την άσκηση κρατικών πολιτικών. Έτσι, οι Περιφέρειες διακρίνονται σε *Αναπτυγμένες, Αναπτυσσόμενες, Φθίνουσες και Προβληματικές*.
- Ιδιαιτερότητα επίσης παρουσιάζουν οι δραστηριότητες της δημιουργικής οικονομίας σε σχέση με τις δραστηριότητες-κλάδους της συνολικής οικονομίας εν γένει. Οι ΚΠΔ φαίνεται να ανταποκρίνονται διαφορετικά σε σχέση με τους κλάδους της υπόλοιπης οικονομίας σε ότι αφορά την οικονομική κρίση.

- Με κριτήριο μάλιστα τις ποσοστιαίες μεταβολές της απασχόλησης από το 2008 στο 2012, καθίσταται σαφές ότι οι κλάδοι της Δημιουργικής Οικονομίας ανταποκρίνονται πιο ικανοποιητικά και αποτελεσματικά από την συνολική οικονομία και ότι η Δημιουργική Οικονομία επιδεικνύει μεγαλύτερη αντοχή απέναντι στην οικονομική κρίση σε σχέση με το σύνολο της οικονομίας, τουλάχιστον για τη μεγάλη πλειοψηφία των υπό μελέτη Ευρωπαϊκών Περιφερειών. Βέβαια, είναι αναγκαίο να εξεταστεί η συμπεριφορά και στάση των ίδιων των εργαζομένων στη Δημιουργική Οικονομία απέναντι στην οικονομική κρίση και οι αλλαγές στον εργασιακό τους βίο, ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα, σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα, διότι η μέτρηση και στατιστική επεξεργασία στοιχείων απασχόλησης δεν επαρκεί.
- Τέλος, καθοριστικό ρόλο για τη μελέτη και έρευνα των σχετικών ζητημάτων διαδραματίζει, η έλλειψη για πολλές Ευρωπαϊκές Περιφέρειες έγκυρων στατιστικών στοιχείων καθώς και η σωστή ταξινόμηση των ήδη υπαρχόντων, με τις δύο αυτές παραμέτρους να αποτελούν στην ουσία ανασταλτικούς παράγοντες σχετικά με την προσπάθεια εκτεταμένης γενικεύσεως των συμπερασμάτων.

Ολοκληρώνοντας, είναι φανερό ότι η άνοδος της δημιουργικής τάξης καθώς και η διαρκώς αυξανόμενη σημασία των Κλάδων Πολιτισμού και Δημιουργικότητας, κυρίως στις αναπτυγμένες οικονομίες ανά τον κόσμο, αναδεικνύονται σε ιδιαίτερα σημαντικά ζητήματα. Σπουδαίο ρόλο διαδραματίζει η άποψη ότι οι δείκτες που αφορούν την απασχόληση στους Κλάδους Πολιτισμού και Δημιουργικότητας ακολουθούν ανοδική πορεία, με ρυθμούς μάλιστα πολύ πιο γρήγορους από την υπόλοιπη οικονομία, φανερώνοντας με τον τρόπο αυτό μια μακροχρόνια μεταβολή του διαρθρωτικού ιστού της οικονομίας. Προς την κατεύθυνση αυτή συνηγορεί επίσης η θέση, όσο απλοποιημένη κι αν είναι, ότι οι εργαζόμενοι στις Δημιουργικές Βιομηχανίες είναι λιγότερο ευάλωτοι στις οικονομικές διακυμάνσεις από τους συναδέλφους τους στους τομείς των υπηρεσιών και της μεταποίησης. Προσφέρεται λοιπόν η δυνατότητα να εξετασθεί σε βάθος η ακρίβεια των σχετικών ζητημάτων, με σκοπό την εφαρμογή των κατάλληλων παρεμβατικών πολιτικών, που θα παρέχουν τις αναγκαίες ευκαιρίες για τη πρόοδο και την ανάπτυξη μέσω της Δημιουργικής Οικονομίας.

Βιβλιογραφία

Baily, M., Litan, R., Johnson, M. (2008), *The Origins of the Financial Crisis*. Brookings Institution, Ουάσινγκτον.

Bain, A., McLean, H. (2013), *The artistic precariat*, *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*.

Boschma, R. A., Fritsch, M. (2009), *Creative class and regional growth: Empirical evidence from seven European countries*, *Economic Geography*.

Bradford, N. (2003), *Cities and Communities that Work: innovative Practices, Enabling Policies*. Discussion Paper F/32., Canadian Policy Research Network, Οτάβα.

Clark, T. N. (2004), *The City as Entertainment Machine.*, Elsevier, Οξφόρδη.

Cunningham, S. (2001), *From cultural to creative industries, theory, industry and policy implications*, Culturelink, Ζάγκρεμπ.

Currid-Halkett, E. (2007), *The Warhol Economy: How Fashion, Art, and Music Drive*, Princeton University Press, Νέα Υόρκη.

Currid-Halkett, E. (2009), *Bohemia as subculture; Bohemia as industry: Art, culture and economic development*, *Journal of Planning Literature*.

Currid-Halkett, E., Stolarick, K. (2013), *Baptism by fire: did the creative class generate economic growth during the crisis?* *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*.

DCMS. (1998), *Creative industries mapping document*, Department of Culture, Media and Sport, Λονδίνο.

Donald, B., Lewis, N. (2010), *A new rubric for 'Creative City' potential in Canada's smaller cities*, *Urban Studies*.

European Commission (2011), *Creative Europe - A New Framework Programme for the Cultural and Creative Sectors (2014–2020)*. Communication from the Commission to the European Parliament.

Florida, R. L. (2002a), *Bohemia and Economic Geography*, *Journal of Economic Geography*, Νέα Υόρκη.

Florida, R. L. (2002b), *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*, Perseus Book Group, Νέα Υόρκη.

Florida, R. L. (2005), *Cities and the Creative Class*, Routledge, Νέα Υόρκη.

- French, S., Leyshon, A., Thrift, N. (2009), A very geographical crisis: the making and breaking of the 2007–2008 financial crisis, *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*.
- Gabe, T. M. (2006), Growth of creative occupations in U.S. metropolitan areas: A shift-share analysis, *Growth and Change*.
- Garnham, N. (2000), Afterword: The cultural commodity and cultural policy. *The UK Cultural Sector*, Policy Studies Institute, Λονδίνο.
- Garretsen, H., Kitson, M. and Martin, R. (2009), Spatial circuits of global finance, *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*.
- Glaeser, E. L, Kolko, J., Saiz, A. (2001), Consumer city, *Journal of economic geography*
- Hansen, H. K., Niedomysl, T. (2009), Migration of the creative class: evidence from Sweden, *Journal of Economic Geography*.
- Harvey, D. (1982), *The Limits to Capital*, Basil Blackwell, Οξφόρδη.
- Hesmondhalgh, D. J. (2002), *The Cultural Industries*, Sage, Λονδίνο.
- Howkins, J. (2001), *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*, UK: Penguin, Λονδίνο.
- KEA. (2006), *The economy of culture in Europe*, Study Prepared for the European Commission, Βρυξέλλες.
- Kotkin, J. (2006), *The City: A Global History*. Modern Library.
- Landry, C., Bianchini, F., (1995), *The Creative City*, Demos, Λονδίνο.
- Lazzeretti, L. (2012), Reasons for Clustering of Creative Industries in Italy and Spain, *European Planning Studies*.
- Malanga, S. (2004), The curse of the creative class: Richard Florida's theories are all the rage worldwide. Trouble is, they're plain wrong, *City Journal*.
- Markusen, A. (2006), Urban development and the politics of a creative class: Evidence from a study of artists, *Environment and Planning A*.
- McGranahan, D., Wojan, T. (2007), Recasting the creative class to examine growth processes in rural and urban counties, *Regional Studies*.
- Mellander, C., Florida, R. (2006), The creative class or human capital? Explaining regional development in Sweden, *KTH/CESIS Working Paper Series in Economics and Institutions of Innovation*.

- Miege, B. (1989), *The capitalization of Cultural Production*, International General, Νέα Υόρκη.
- Molotch, H. (1996), *LA as design product: How art works in a regional economy*, *The City: Los Angeles and Urban Theory at the End of the Twentieth Century*, University of California Press.
- Mommaas, H. (2004), *Cultural clusters and the post industrial city: towards the re-mapping of urban cultural policy*, *Urban Studies*.
- Myrdal, G. (1957), *The Political Element in the Development of Economic Theory*, Routledge and Kegan Paul, Λονδίνο.
- Peck, J. (2005), *Struggling with the creative class*, *International Journal of Urban and Regional Research*.
- Power, D. (2002), *Cultural Industries in Sweden: An Assessment of their Place in the Swedish economy*, *Economic Geography*.
- Pratt, A. C. (2008), *Creative cities: The cultural industries and the creative class*, *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*.
- Reimer, S. (2009), *Geographies of production III: knowledge, cultural economies and work (revisited)*, *Progress in Human Geography*.
- Sands, G., Reese, L. (2013), *Fair weather friends? The creative class and economic health of mid-sized US metropolitan areas*, *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*.
- Schumpeter, J. A. (1942) *Capitalism, Socialism, and Democracy*. Harper & Brothers, Νέα Υόρκη.
- Scott, A. J. (2000), *The Cultural Economy of Cities: Essays on the Geography of Image-producing Industries*, Sage Publications Ltd.
- Scott, A. J. (2009), *Social Economy of the Metropolis: Cognitive-Cultural Capitalism and the Global Resurgence of Cities*, Oxford University Press, *Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής*.
- Stolarick, K., Lobo, J., Strumsky, D. (2011), *Are creative metropolitan areas also entrepreneurial?*, *Regional Science Policy & Practice*.
- Storper, M., Scott, A. J. (2009), *Rethinking human capital, creativity and urban growth*, *Journal of Economic Geography*.
- Throsby, D. (2008), *The concentric circles model of the cultural industries*, *Cultural Trends*.
- UNESCO. (2009), *UNESCO framework for Cultural Statistics*, UNESCO, *Καναδάς*.

UNCTAD (2010), Creative Economy: A Feasible Development Option. Available online at: [http:// unctad.org/es/Docs/ditctab20103_en.pdf](http://unctad.org/es/Docs/ditctab20103_en.pdf) accessed 17th January 2013.

WIPO. (2003), Guide on Surveying the Economic Contribution of Copyright-Based Industries, WIPO, Γενεύη.

Wojan, T. R., Lambert, D. M., McGranahan, D. A.(2007), Emoting with their feet: Bohemian attraction to creative milieu, Journal of Economic Geography.

Αυδίκος, Β. (2014), Οι Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες στην Ελλάδα. Επίκεντρο, Αθήνα.

Καραβέλη, Ε. (2009), Ανισότητες, συγκεντρώσεις και νέα οικονομική γεωγραφία, Gutenberg-Δαρδάνος, Αθήνα.

Παπαδασκαλόπουλος, Αθ. (2000), Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης, Παπαζήσης, Αθήνα.

Παπαδασκαλόπουλος, Αθ., Χριστοφάκης, Μ. (2009), Περιφερειακός Προγραμματισμός. Β' Έκδοση, Παπαζήσης, Αθήνα.

Πετράκος, Γ., Ψυχάρης Γ. (2004), Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Κριτική, Αθήνα.

Παράρτημα

Πίνακας 1. Η Βάση Δεδομένων

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας																				
		18		58		62		90		91		73		741		742		59		60		
		2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	
LV	Latvija	5201285	23108075	46678225	33546925	9448815	8354285	7.42372	6.78796	8.377035	6.1118									2320275	20348725	
AT	Niederösterreich	4.8715	5.1210775			7.5591425	10.3709525	3.532435	3.0512475			3.3134025	3.764055									
AT	Oberösterreich					5.073185	9.0624575	2.8326125	3.194305			3.3231825	3.29367									
AT	Salzburg					1.8860775	3.1009275															
AT	Steiermark					2.8879475	5.23296															
AT	Wien	5.2870825	2.943115	4.19078	6.20026	11.98207	17.2873625	12.524205	12.9078325	4.5004775	3.926535	8.0333925	7.2683525							5.4400475	4.171785	
BE	Prov. Antwerpen	8.0297975	4.4439375	2.73538	1.9409825	9.74351	13.1962625	2.8297175	3.3325275	2.2091825	3.38965											
BE	Prov. Brabant Wallon					3.8919725	4.1545725															
BE	Prov. Hainaut					3.58408	4.4137825															
BE	Prov. Liège					4.044185	3.80328	1.1969525	2.5912475													
BE	Prov. Limburg (BE)					4.1395275	4.489145	1.01625	2.076635													
BE	Prov. Oost-Vlaanderen	5.37851	4.2169575	2.127365	3.23505	7.067475	9.060125	2.078135	1.8972825	2.0741325	1.67105											
BE	Prov. Vlaams-Brabant	2.4205025	2.0533025	2.628985	2.4332525	9.2186175	13.73682															
BE	Prov. West-Vlaanderen	4.65678	3.8459925			3.74371	4.8184725															
BE	Région de Bruxelles-Capitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest	2.2087425	1.702185	2,9354425	2,3289525	7.020215	9.6591775	4.20966	5.244595	1.99662	2.228835								2,70789	3,19829		
BG	Yugozapaden	6.45768	4.1204425	5.7636425	5.4846275	14.07925	16.26859														6.1072275	6.753665
CY	0	2.2507025	1.2937175	0.51728	0.911445	2.364865	3.7408675	1.044605	1.2597725	0.174955	0.9861475										2.024135	1.521445
CZ	Praha	7.21485	4.6077525	9.6187875	10,3183775	13.12189	14.9220825	10.126165	10.59545	5.5842525	7.73901	8.588195	9.52008	0.5679825	2.7195975	1.1982825	0.7702475	4.85913	2.4449	4.5924525	2.5806525	
CZ	Střední Čechy	4.2795275	4.47325	2.213635	1.51352	4.63687	8.4254325	2.12854	2.76915	2.8209975	3.36651	3.8261525	4.3612175		0.30381	0.5020025	0.3789	1,239203	0.22886	0.649895		
CZ	Jihozápad	3.4666875	2.1032675	1,178945	1,3936375	4.1327225	4.30338	2.53971	2.1467	2.192715	2.09351	1.910335	1.5803925									
CZ	Severozápad	1.4937875	1.077625	0.8758875	0,7475325	1.33693	1.3633375	0.68565	0.96268	1.661605	3.18219	1.2448275	2.2360825									
CZ	Severovýchod	2.69717	1.76684	2.1552875	1,7361075	3.0405525	4.8356575	2.6995625	2.1006	2.864205	2.64403	2.2270375	2.7484825	0.15369	0.940495	0.4113075	0.79867					
CZ	Jihovýchod	4.66721	3.9635775	2.48921	2,6009075	7.218225	12.162765	2.6906625	3.92742	2.94489	2.14603	4.2149025	3.83483	0.260685	1.0164625	1.011	0.69054			1.454735	0.5340825	
CZ	Střední Morava	2.1107275	2.046795	1.8240425	1.5219	4.5653225	2.9971575	1.5889575	1.14417	1.4002975	2.2812	3.1369	2.22211									
CZ	Moravskoslezsko	2.041255	2.042235			5.920825	4.986205	2.931415		2.4710325	1.72236	1.0768525	1.57191									
DE	Stuttgart	18.21571	14.1718475	37,5620575	29,1499375	26.5860425	30.7652975					9.513785	8.57921									
DE	Karlsruhe	9.6017875	7.2746225	22,8695325	24,809845	25.7808875	28.09671					8.45853	5.181105									
DE	Freiburg	9.309525	8.823835	16,96133	11,2687075	7.258305	11.752755															
DE	Tübingen	4.806835	5.0277	12,38305	9,87552	8.7480375	10.9326025															
DE	Oberbayern	14.1718475	13.498295	36,8519625	36,2620175	54.993025	63.7707475					11.4117325	12.5638325	3.10878	5.490885				7,729043	10,92413	10.2002775	6.225755
DE	Oberpfalz					4.30252	5.2459575															
DE	Niederbayern			6,1513525	5,357575																	
DE	Mittelfranken	10.2374225	6.813595	7,5114875	12,671435	12.849485	15.275435															
DE	Unterfranken	6.4355675	4.9924125	6,9183	6,35545	5.9539425	7.796965															

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας																				
		18		58		62		90		91		73		741		742		59		60		
		2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	
DE	Schwaben	8.5872825	7.5647375	12.180175	14.5934575	6.5250025	8.66568															
DE	Berlin	6.0698625	7.92909	25.12614	27.050305	24.7316675	32.599265					12.3997325	12.40743	3.9851625	10.54771			12.98859	18.13498	8.4621875	9.8515675	
DE	Brandenburg			8.06196	8.41535	5.652965	8.87305															
DE	Hamburg	5.2823225	6.5531425	14.9347225	13.3568225	15.732595	16.744045					14.05342	11.2733275									
DE	Darmstadt	14.611565	9.4170175	23.1268775	21.5282925	34.3570525	42.0795675					14.3616975	11.4701575									
DE	Gießen			5.28225	5.4848925	3.8844675	5.444845															
DE	Mecklenburg-Vorpommern			4.74087	5.1591725																	
DE	Braunschweig			5.082795	5.8583775	4.2826475	5.9576075															
DE	Hannover	5.0853575	5.5538	8.9419725	8.362585	9.723185	12.8439725															
DE	Lüneburg			7.669075	8.2091475	4.749625	9.24459															
DE	Weser-Ems			5.37012	5.575285	3.9916425	7.3085025															
DE	Düsseldorf	13.51432	12.46686	20.85975	15.4727575	28.58095	31.970095					16.559035	13.4381275									
DE	Köln	14.64113	10.10253	22.4397625	23.69424	25.6202525	30.754345					11.8968025	11.9503275							8.15738	10.812915	
DE	Münster	6.2881825	5.2334825	8.8668325	11.3952225	10.00721	11.8935775															
DE	Detmold	13.3583125	10.7689975	8.3360775	10.1592225	9.24906	12.780675															
DE	Arnsberg	8.8440675	7.03876	10.715805	14.7846425	13.5621	16.942295					7.0052825	5.2013775									
DE	Koblenz			8.89216	7.977045	5.65454	8.20435															
DE	Rheinessen-Pfalz			11.256955	7.892145	13.240165	13.1548775															
DE	Saarland					5.8802925	6.22631															
DE	Dresden			6.61172	6.1192025	5.8649275	8.13236															
DE	Leipzig			5.767765	4.817875	4.7376725	6.4605325															
DE	Sachsen-Anhalt			5.1662075	4.1909575																	
DE	Schleswig-Holstein	13.418195	9.190985	16.338425	14.3433825	13.481145	17.0054825															
DE	Thüringen	4.5698825	6.903235	8.03342	5.052955	6.091745	7.982355															
DK	Hovedstaden			12.38799	9.98792	29.2403575	32.0198375	7.891905	7.61886	7.398925	8.4523925							4.093488	4.333533	5.80023	4.8445775	
DK	Sjælland			3.084005	2.2054925	6.9795575	5.902935			2.0827425	2.276805											
DK	Syddanmark	2.5881625	2.4147475	1.876345	2.0956075	4.9878875	6.7199925			2.697255	2.852185											
DK	Midtjylland	3.97541	2.64269	3.449295	3.044595	9.657645	10.6203175			4.9723325	4.693145											
DK	Nordjylland					4.9574325	4.5122825															
EE	0	4.017215	3.59111	3.75948	4.400275	6.5387375	8.5753925	2.4399075	3.570205	4.3405975	6.2436775			0.65552	0.9018225			0.350883	1.13549	1.1597625	1.31139	
ES	Galicía	3.21976	2.8038	3.683845	3.2161775	6.54123	7.210265							1.9123725	0.94917	1.213955	0.4192575	2.996723	1.541703	1.4228525	1.7934075	
ES	Principado de Asturias	0.6334625	1.143335			4.2212475	4.224815					1.3075375	0.2127775	0.7378675	0.5387					1.3296375		
ES	Cantabria					1.827685	1.8549925															
ES	País Vasco	5.23554	3.44763	3.6557625	3.935595	13.464625	14.1648775					4.68408	2.83712	2.5813275	2.09924			1.828683	1.923735	2.941625	2.1272375	
ES	Comunidad Foral de Navarra	3.869155	1.7128625	1.1516325	0.9792	1.289425	1.987655															
ES	La Rioja											0.5829025	0.255185	0.35734	0.1188075	0.21141	0.0737075					
ES	Aragón	2.59222	0.96908	1.6541775	0.83112	4.16979	6.865665					0.9605325	0.794415	1.0682575	0.99307							
ES	Comunidad de Madrid	20.79982	13.9986025	24.737665	22.022995	94.6471375	89.1804825			10.41364	6.09516	25.01776	31.06613	9.976905	8.5064725			13.41294	19.37973	14.8435475	10.37193	
ES	Castilla y León	5.788675	1.891955	2.15706	1.5981025	6.619375	7.1322725			2.61224	2.67949	2.5980575	2.1413375	1.5392225	0.54375			1.35427	1.02697	1.3579225	1.7716225	

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας																				
		18		58		62		90		91		73		741		742		59		60		
		2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	
ES	Castilla-La Mancha	3.5595375	2.441425	1.847445	1.04719	3.95615	3.76944			0.88811	2.1747	1.8132975	0.99457	0.6046775	0.5585925	0.505515	0.54303					
ES	Extremadura					1.601335	1.715305					0.85821	0.6452425	0.6199425	0.1307125	0.353455	0.1950925					
ES	Cataluña	27.8828325	20.234935	22.426605	11.986855	42.24584	46.277405			4.6243	7.75706	18.212965	12.4550975	13.7921225	8.5111925	5.59653	3.8230125	7.98841	5.366168	8.461215	5.9917875	
ES	Comunidad Valenciana	10.632655	8.3909225	5.39514	3.5465175	13.3150825	12.0376125	11.20263	9.17867			6.3600875	3.8555	1.2092525	2.137025	2.102955	2.2667625	3.439645	2.576178	3.03957	3.7034275	
ES	Illes Balears	1.721015	1.275125	1.675885	1.36751	2.435905	2.8935975							0.7555	1.2202725							
ES	Andalucía	11.9369975	7.301975	6.1974325	2.797405	13.68393	19.2207075	6.56656	3.89845	2.50929	2.5625	9.0859775	6.297595	2.278995	0.9617425			3.839928	3.577333	7.5169	4.7101	
ES	Región de Murcia	2.8303675	1.9024475	1.22188	0.4574325	1.39328	1.72039					1.611525	0.9836825									
ES	Canarias	2.0665	1.1852775	2.1528775	0,88	2.171825	2.7931925					2.4910475	1.4287075					1,111758	0,24974			
FI	Länsi-Suomi	2.4956425	2.2948025	3.6228875	4.719135	8.6624175	9.49656	3.14923	3.87041	2.33279	3.25384											
FI	Helsinki-Uusimaa	5.5659725	4.1551075	9.051925	10.49406	26.1622225	28.1833225	9.98817	8.81049	4.20342	5.48506							3,300615	2,37923	3,56302	4,38272	
FI	Etelä-Suomi	3.1031525	2.0484375	2.224005	2.2059	5.9198025	7.8928175	2.56251	3.60871	2.01567	2.25261											
FI	Pohjois- ja Itä-Suomi	2.29103	2.2857625	2.7692975	3.22415	6.4012925	5.9143425			1.98289	3.60676				0.22172	0.3027825						
FR	Île de France	23.54875	15.38325	55,223	64,29025	128,9755	151,186	57,094	64,615	22,611	23,009							36,3655	48,20625	24,235	16,461	
FR	Centre					5,19575	8,2795															
FR	Bretagne			11,81225	6,0635	3,76625	7,8965															
FR	Midi-Pyrénées			9,982	5,9335	9,7395	22,9675															
FR	Nord - Pas-de-Calais	9,6165	9,35425			11,0535	12,40025															
FR	Bas-Rhin					5,9515	7,554															
FR	Pays de la Loire	12,85725	7,21775			9,2235	22,7085															
FR	Aquitaine					7,46925	7,87725															
FR	Rhône-Alpes	9,68525	10,32325	13,0925	6,98125	28,07	39,78075															
FR	Auvergne					8,5375	6,37775															
FR	Languedoc-Roussillon					1,63775	5,89															
FR	Provence-Alpes-Côte d'Azur			7,9305	4,144	16,811	18,749					8,75	6,30175									
GR	Peloponnisos																				0,1368975	
GR	Kentriki Makedonia	5,15814	1,77329			3,052695	1,99416															
GR	Attiki	30,3872725	11,305905	5,9718175	10,5929	10,1564675	13,312075	8,5521675	6,2061375			9,2409975	8,9044325							9,0024525	4,2942475	
HR	Jadranska Hrvatska	1,7457125	0,94068	2,908065	1,7489875	1,214185	1,71256	1,3075275	1,189205	1,2413925	2,9773375											
HR	Kontinentalna Hrvatska	5,4513375	3,4853375	6,7241175	5,13978	4,004195	9,47629	4,7145875	3,8690375	3,4397875	3,9248725							3,526718	0,708165	5,6827275	4,8180775	
HU	Közép-Magyarország	11,1554975	7,572155	14,5400975	10,236575	27,69217	29,50977	15,8385175	15,6483275	7,9099975	8,4420125							4,171418	3,635998	5,111575	4,965255	
HU	Dél-Dunántúl					1,36475	2,6752525															
HU	Észak-Alföld					2,1364125	3,3149275															
HU	Dél-Alföld					1,21067	3,676345															
IE	Border, Midland and Western					3,5783375	6,35974	2,59124	2,005665													
IE	Southern and Eastern	8,2309875	5,6084025	4,2714225	2,8829475	30,04806	37,179715	12,25116	10,6618675	3,14237	2,4201325							2,309225	2,962718	3,2508	4,27117	
IT	Piemonte	1431715	9434	1069845	5015275	199475	26550075	6.807575	6.874125	2.554125	4.063525	5.40175		4.547975		2.0659	2438575	253255				
IT	Liguria	0.97425	2208925			8417325	9311425	2.407425	1.546175	1.2929	2.76715											
IT	Lombardia	396073	27649975	3695185	34217175	6636205	6357805	14.405225	20.178875	6.5097	7.678675	19.01655		17.48215		5.07905	830955	196831	2629075	2870675		
IT	Abruzzo	2028775	1833325			260085	23312					1.057575		0.538025								

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας																				
		18		58		62		90		91		73		741		742		59		60		
		2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	
IT	Campania	5304675	348915	28294	195285	73588	9857025	5.765225	3.67575	2.0789	4.55455											
IT	Puglia	2964225	4088575	2219125	203565	3781375	7537875	2.80565	3.8455			2.079325				1.30435						
IT	Calabria	1719625	18582			2005075	3069425															
IT	Sicilia	1955775	368095			5723325	32171	2.674125	3.7461	3.366025	3.54885											
IT	Sardegna					3077075	29743			2.306775	3.438225		1.02235		2.2047							
IT	Provincia Autonoma di Bolzano/Bozen					11372	1711625															
IT	Trento					2148975	2317725						0.48315		0.4754		0.332225					
IT	Veneto	12128325	161762	4457775	5078225	20802225	2020635	5.622075	4.685	3.744275	4.1384		5.016		5.41715		1.086225					
IT	Friuli-Venezia Giulia	233895	161345			3393625	31376	1.774775	2.48675													
IT	Emilia-Romagna	134491	1139935	599185	72501	16938075	20867825	9.150225	8.702	3.399525	4.541775				6.500225							
IT	Toscana	8218025	59186	482575	4398675	1354605	12893775	7.27855	10.30565	3.943525	2.2977		1.65115		6.51025		2.5019					
IT	Umbria	32047	21792			263665	313685						0.560625		0.562725							
IT	Marche	457655	3094875			3901325	56016															
IT	Lazio	16283125	88564	10742425	848895	43656125	39095675	11.785825	12.66705	3.55335	6.0923		9.375025							47228	397995	
LT	Lietuva			73212225	4836545	62367675	1097688	6.5951925	7.14733	9.3427	7.7080775	4.9233125	3.4303625									
LU	Luxembourg			0.831275	1116735	1681135	32384175	0.9706025	1.09128	0.514195	0.7088	0.5208425	0.53043	0.182135	0.1969375					0.62403	0.5115175	
MT	0	1.76075	1.48925	0.4055	0.60275	1.84275	3.66625	0.3905	0.41975	0.7565	0.678			0.36275	0.51775	0.2285	0.10925	0.38375	0.4845			
NL	Groningen					5.622545	4.6033775	1.79928	2.90582	0.97151	1.70932	0.9372875	1.187645									
NL	Friesland (NL)			2,628205	2,0485975	3,304595	2,6927675	1,05514	1,64601			2,1849275	2,4838325									
NL	Drenthe	0.9019625	1.53035			4.7423775	3.136865					1.153035	2.0998375									
NL	Overijssel	3.0258875	2.616255	6.052825	2.5641	10.15873	7.21195	4.31497	3.46016	1.80088	1.93454	2.5397525	2.7664825									
NL	Gelderland	4.8444075	3.3021275	6,7910825	6,2191175	18,2194875	18,4183975	6,91053	8,13456	3,18324	3,91229	6,377355	5,58726									
NL	Flevoland					6,0480875	5,0710025					0,998315	1,6629375			0,1305875	0,211065					
NL	Utrecht	2,9579575	1,7138725	6,87656	3,955375	22,6845025	23,6530875	4,6954	7,48382	2,99242	2,48365				0,6095325	1,0545525	3,779125	3,255493				
NL	Noord-Holland	7,0754825	4,3037125	17,79485	15,33848	31,00668	29,2583	21,13961	22,29232	5,11341	5,50631	15,0520175	10,8480675					9,16597	12,00683			
NL	Zuid-Holland	7,710185	5,2329775	10,1685375	7,6743075	41,1605425	33,4744	12,44887	16,2353	4,64651	5,94781	10,6491025	8,8665325					2,64152	2,803253			
NL	Zeeland					1,922115	0,8427425															
NL	Noord-Brabant	6,2853675	4,1387975	7,544225	4,805615	24,05677	20,8365075	7,52703	9,37027	2,63305	3,76955					1,2813225	2,2225425	1,15062	1,88432			
NL	Limburg (NL)	2,4788375	2,0662525	3,00884	2,246435	7,4197175	6,6847325	3,27563	5,03489							0,317065	0,9715					
PL	Łódzkie	7,7064475	7,125565			4,7125875	8,161895					4,4849925	4,2319325									
PL	Podkarpackie												1,1161825									
PL	Mazowieckie	22,71429	16,680735	13,424415	19,8265475	23,7099375	38,31457	18,1178375	13,546445	13,7669825	11,631435						9,273745	8,244543	11,747845	11,599435		
PL	Małopolskie	9,5303275	10,421985			14,03333	13,35935	7,74928	6,3317575	6,3238875	6,683275											
PL	Śląskie	6,0486225	5,966735			12,43722	18,7750575	7,0535825	7,21813	5,6249625	5,001735											
PL	Wielkopolskie	4,464355	7,9970825			5,29174	7,69994			4,7829225	5,269575											
PL	Dolnośląskie					9,8916425	11,24702															
PL	Pomorskie					5,8839	8,658635															
PT	Norte	8,1530675	6,0348625			5,93221	6,492685					43,374,075	2,84279									

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας																			
		18		58		62		90		91		73		741		742		59		60	
		2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012
PT	Lisboa	10.4671175	6.34575	12.7913025	6.322145	0.622	18.8663575	7.95349	6.7018125									4.734485	5.447655	4.248305	7.521035
RO	Nord-Est												1.3565725	1.853575							
RO	București - Ilfov			8.51639	12.2892325	11.194865	11.113755														
SE	Stockholm	3.99428	3.528345	16.3430425	14.1393375	36.3428	44.6059175	14.1058975	12.55764	7.2302875	5.2096625	11.8829075	11.4647325	5.00727	4.65118			7.217103	9.297845	3.1470875	3.6921025
SE	Östra Mellansverige	1.70267	2.32163	4.40844	5.2646925	11.256745	15.115725	2.16003	3.666745	2.98932	3.6295225	3.6360275	3.7224025	0.5186275	0.7506125						
SE	Småland med öarna	1.8100125	2.1374525	2.5242825	2.5584425	4.1238175	4.4358	1.34125	1.241995												
SE	Sydsverige	2.317335	2.12244	7.73007	6.1305	10.6099475	16.321015	3.3722025	4.4695875	2.74492	2.6844525									0.28147	1.18714
SE	Västsverige	3.768635	3.7411975	6.3715075	5.02509	16.02636	18.02416	4.47975	5.18643	3.6935525	3.892785			2.580065	3.610415						
SE	Norra Mellansverige			1.9543775	1.7273475	3.278355	4.843455	1.0478025	1.7876975	1.46491	1.1001125	1.96146	1.7369975	0.5646275	0.36537		0.127335				
SE	Mellersta Norrland					3.2787575	2.4320975			0.798605	1.0644525					0.1964525	0.074085				
SE	Övre Norrland			1.2421975	1.08092	3.0808375	2.6604275			1.184305	1.4330025	1.2122425	0.5085075								
SI	Vzhodna Slovenija	3.0544725	1.8486925	2.12592	1.2115475	3.1485975	3.643995	1.618955	1.2546875	2.3979275	1.76359									1.3724475	0.7110925
SI	Zahodna Slovenija	3.3796975	3.44209	4.43577	2.15161	7.0903225	7.424725	2.97799	3.75768	3.1101525	3.3141925							0.36105	0.978833	2.68561	3.06337
SK	Bratislavský kraj	3.4646825	3.7920825	5.35938	4.6352525	5.0444425	10.601695	2.20492	3.352085												
SK	Západné Slovensko					2.81332	6.217295														
SK	Stredné Slovensko			0.67972	2.0817575	5.66901	5.1417275														
SK	Východné Slovensko					4.3012875	4.9673475														
UK	Bedfordshire and Hertfordshire	7.22	5.16725	5.941	5.762	27.76275	27.753							339675	50745	6078	46695				
UK	Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire	5.27075	4.15475	12.44175	21.68525	53.0065	53.63025														
UK	D2	4.3975	8.53175			10.01125	21.4695														
UK	Greater Manchester					16.828	8.3415														
UK	Lancashire					11.24675	11.768														
UK	D5	2.47725	5.14525			6.757	4.9615														
UK	Derbyshire and Nottinghamshire	6.824	7.4225			15.9465	14.532														
UK	Dorset and Somerset					9.88225	7.3555														
UK	East Anglia	8.27975	7.32075	8.10875	8.1975	17.62675	20.64475							18245	4313	214625	178275	0.9095	208575		
UK	Essex	10.00525	5.10525	5.67675	7.5705	14.131	12.5195							247425	434125	15185	35145				
UK	Gloucestershire, Wiltshire and Bristol/Bath area	8.477	6.68425	7.692	4.56925	22.351	26.144											3.1515	4.41725		
UK	Hampshire and Isle of Wight	4.68975	4.8425	4.5425	6.0035	29.6735	23.23925														
UK	Herefordshire, Worcestershire and Warwickshire					11.84675	10.096														
UK	Inner London	5.2685	4.4545	28.83875	36.569	44.5085	33.88575	44.72256	25.45408	10.73331	8.39812	2398525	3447525	1557825	1707325			32.529	28.90925		13.5095
UK	K4					6.67375	4.2485														
UK	Kent	6.532	5.6575	6.25575	5.34	11.4075	10.952														
UK	West Wales and The Valleys					7.27	5.46425							109275	102075						
UK	East Wales					5.577	6.18775														
UK	Leicestershire, Rutland and Northamptonshire	6.4265	4.35625	2.3155	4.63275	10.2625	13.1275														

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας																					
		18		58		62		90		91		73		741		742		59		60			
		2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012		
UK	Lincolnshire					5.4575	3.22075																
UK	Eastern Scotland					13.883	19.18025																
UK	South Western Scotland					11.07775	11.76175																
UK	North Eastern Scotland					2.071	4.23875																
UK	Northern Ireland					9.363	6.99225									0.89075	170925						
UK	Northumberland and Tyne and Wear					7.9025	6.52775																
UK	Outer London	13.2095	9.788	23.393	18.5165	72.684	74.443	23.51126	16.53178					1670325	183485	10116	1314425			23.5095	19.39025		14.89175
UK	Shropshire and Staffordshire					8.3195	11.667																
UK	South Yorkshire					6.01125	7.34975																
UK	Surrey, East and West Sussex	6.27125	6.19575	11.76375	16.49825	32.74125	45.547							442475	5954					5.3565	4.53275		
UK	Tees Valley and Durham					4.86775	4.81175							12105									
UK	West Midlands	6.95425	5.97	2.72625	4.89425									11755	10805								
UK	West Yorkshire	11.19025	7.29725			9.5435	14.69175																

Πίνακας 2. Η ποσοστιαία Μεταβολή της Δημιουργικής Απασχόλησης

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας												Μεταβολή (%)						Συνολική Απασχόληση		Συνολική Μεταβολή % 2008-2012
		18		58		62		90		91		73		18	58	62	90	91	73	2008	2012	
		2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012									
LV	Latvija	5201	2310	4667	3354	9448	8354	7423	6787	8377	6111			-55,59%	-28,13%	-11,58%	-8,57%	-27,05%		35116	26916	-23,35%
AT	Niederösterreich	4871	5121			7559	10370	3532	3051			3313	3764	5,13%		37,19%	-13,62%		13,61%	19275	22306	15,73%
AT	Wien	5287	2943	4190	6200	11982	17287	12524	12907	4500	3926	8033	7268	-44,34%	47,97%	44,27%	3,06%	-12,76%	-9,52%	46516	50531	8,63%
BE	Prov. Antwerpen	8029	4443	2735	1940	9743	13196	2829	3332	2209	3389			-44,66%	-29,07%	35,44%	17,78%	53,42%		25545	26300	2,96%
BE	Prov. Oost-Vlaanderen	5378	4216	2127	3235	7067	9060	2078	1897	2074	1671			-21,61%	52,09%	28,20%	-8,71%	-19,43%		18724	20079	7,24%
BE	Région de Bruxelles-Capitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest	2208	1702	2935	2328	7020	9659	4209	5244	1996	2228			-22,92%	-20,68%	37,59%	24,59%	11,62%		18368	21161	15,21%
CY	0	2250	1293	517	911	2364	3740	1044	1259	174	986			-42,53%	76,21%	58,21%	20,59%	466,67%		6349	8189	28,98%
CZ	Praha	7214	4607	9618	10318	13121	14922	10126	10595	5584	7739	8588	9520	-36,14%	7,28%	13,73%	4,63%	38,59%	10,85%	54251	57701	6,36%
CZ	Střední Čechy	4279	4473	2213	1513	4636	8425	2128	2769	2820	3366	3826	4361	4,53%	-31,63%	81,73%	30,12%	19,36%	13,98%	19902	24907	25,15%
CZ	Jihozápad	3466	2103	1178	1393	4132	4303	2539	2146	2192	2093	1910	1580	-39,32%	18,25%	4,14%	-15,48%	-4,52%	-17,28%	15417	13618	-11,67%
CZ	Severozápad	1493	1077	875	747	1336	1363	685	962	1661	3182	1244	2236	-27,86%	-14,63%	2,02%	40,44%	91,57%	79,74%	7294	9567	31,16%
CZ	Severovýchod	2697	1766	2155	1736	3040	4835	2699	2100	2864	2644	2227	2748	-34,52%	-19,44%	59,05%	-22,19%	-7,68%	23,39%	15682	15829	0,94%
CZ	Jihovýchod	4667	3963	2489	2600	7218	12162	2690	3927	2944	2146	4214	3834	-15,08%	4,46%	68,50%	45,99%	-27,11%	-9,02%	24222	28632	18,21%
CZ	Střední Morava	2110	2046	1824	1521	4565	2997	1588	1144	1400	2281	3136	2222	-3,03%	-16,61%	-34,35%	-27,96%	62,93%	-29,15%	14623	12211	-16,49%
CZ	Moravskoslezsko	2041	2042			5920	4986	2931		2471	1722	1076	1571	0,05%		-15,78%	-100,00%	-30,31%	46,00%	14439	10321	-28,52%
DE	Stuttgart	18215	14171	37562	29149	26586	30765					9513	8579	-22,20%	-22,40%	15,72%			-9,82%	91876	82664	-10,03%

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας											Μεταβολή (%)						Συνολική Απασχόληση		Συνολική Μεταβολή % 2008-2012		
		18		58		62		90		91		73		18	58	62	90	91	73	2008		2012	
		2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012										
DE	Karlsruhe	9601	7274	22869	24809	25780	28096					8458	5181	-24,24%	8,48%	8,98%			-38,74%	66708	65360	-2,02%	
DE	Oberbayern	14171	13498	36851	36262	54993	63770					11411	12563	-4,75%	-1,60%	15,96%			10,10%	117426	126093	7,38%	
DE	Berlin	6069	7929	25126	27050	24731	32599					12399	12407	30,65%	7,66%	31,81%			0,06%	68325	79985	17,07%	
DE	Hamburg	5282	6553	14934	13356	15732	16744					14053	11273	24,06%	-10,57%	6,43%			-19,78%	50001	47926	-4,15%	
DE	Darmstadt	14611	9417	23126	21528	34357	42079					14361	11470	-35,55%	-6,91%	22,48%			-20,13%	86455	84494	-2,27%	
DE	Düsseldorf	13514	12466	20859	15472	28580	31970					16559	13438	-7,75%	-25,83%	11,86%			-18,85%	79512	73346	-7,75%	
DE	Köln	14641	10102	22439	23694	25620	30754					11896	11950	-31,00%	5,59%	20,04%			0,45%	74596	76500	2,55%	
DE	Arnsberg	8844	7038	10715	14784	13562	16942					7005	5201	-20,42%	37,97%	24,92%			-25,75%	40126	43965	9,57%	
DK	Hovedstaden			12387	9987	29240	32019	7891	7618	7398	8452				-19,38%	9,50%	-3,46%	14,25%		56916	58076	2,04%	
DK	Syddanmark	2588	2414	1876	2095	4987	6719				2697	2852			-6,72%	11,67%	34,73%		5,75%	12148	14080	15,90%	
DK	Midtjylland	3975	2642	3449	3044	9657	10620				4972	4693			-33,53%	-11,74%	9,97%		-5,61%	22053	20999	-4,78%	
EE	0	4017	3591	3759	4400	6538	8575	2439	3570	4340	6243			-10,60%	17,05%	31,16%	46,37%	43,85%		21093	26379	25,06%	
ES	Pais Vasco	5235	3447	3655	3935	13464	14164					4684	2837	-34,15%	7,66%	5,20%			-39,43%	27038	24383	-9,82%	
ES	Aragón	2592	969	1654	831	4169	6865					960	794	-62,62%	-49,76%	64,67%			-17,29%	9375	9459	0,90%	
ES	Comunidad de Madrid	20799	13998	24737	22022	94647	89180			10413	6095	25017	31066	-32,70%	-10,98%	-5,78%		-41,47%	24,18%	175613	162361	-7,55%	
ES	Castilla y León	5788	1891	2157	1598	6619	7132				2612	2679	2598	2141	-67,33%	-25,92%	7,75%		2,57%	-17,59%	19774	15441	-21,91%
ES	Castilla-La Mancha	3559	2441	1847	1047	3956	3769				888	2174	1813	994	-31,41%	-43,31%	-4,73%		144,82%	-45,17%	12063	10425	-13,58%
ES	Cataluña	27882	20234	22426	11986	42245	46277				4624	7757	18212	12455	-27,43%	-46,55%	9,54%		67,76%	-31,61%	115389	98709	-14,46%
ES	Comunidad Valenciana	10632	8390	5395	3546	13315	12037	11202	9178			6360	3855	-21,09%	-34,27%	-9,60%	-18,07%		-39,39%	46904	37006	-21,10%	
ES	Andalucía	11936	7301	6197	2797	13683	19220	6566	3898	2509	2562	9085	6297	-38,83%	-54,87%	40,47%	-40,63%	2,11%	-30,69%	49976	42075	-15,81%	
ES	Región de Murcia	2830	1902	1221	457	1393	1720					1611	983	-32,79%	-62,57%	23,47%			-38,98%	7055	5062	-28,25%	
ES	Canarias	2066	1185	2152	88	2171	2793					2491	1428	-42,64%	-95,91%	28,65%			-42,67%	8880	5494	-38,13%	
FI	Länsi-Suomi	2495	2294	3622	4719	8662	9496	3149	3870	2332	3253			-8,06%	30,29%	9,63%	22,90%	39,49%		20260	23632	16,64%	
FI	Helsinki-Uusimaa	5565	4155	9051	10494	26162	28183	9988	8810	4203	5485			-25,34%	15,94%	7,72%	-11,79%	30,50%		54969	57127	3,93%	
FI	Etelä-Suomi	3103	2048	2224	2205	5919	7892	2562	3608	2015	2252			-34,00%	-0,85%	33,33%	40,83%	11,76%		15823	18005	13,79%	
FI	Pohjois- ja Itä-Suomi	2291	2285	2769	3224	6401	5914			1982	3606			-0,26%	16,43%	-7,61%		81,94%		13443	15029	11,80%	
FR	Île de France	23548	15383	55223	64290	128975	151186	57094	64615	22611	23009			-34,67%	16,42%	17,22%	13,17%	1,76%		287451	318483	10,80%	
GR	Attiki	30387	11305	5971	10592	10156	13312	8552	6206			9240	8904	-62,80%	77,39%	31,08%	-27,43%		-3,64%	64306	50319	-21,75%	
HR	Jadranska Hrvatska	1745	940	2908	1748	1214	1712	1307	1189	1241	2977			-46,13%	-39,89%	41,02%	-9,03%	139,89%		8415	8566	1,79%	
HR	Kontinentalna Hrvatska	5451	3485	6724	5139	4004	9476	4714	3869	3439	3924			-36,07%	-23,57%	136,66%	-17,93%	14,10%		24332	25893	6,42%	
HU	Közép-Magyarország	11155	7572	14540	10236	27692	29509	15838	15648	7909	8442			-32,12%	-29,60%	6,56%	-1,20%	6,74%		77134	71407	-7,42%	
IE	Southern and Eastern	8230	5608	4271	2882	30048	37179	12251	10661	3142	2420			-31,86%	-32,52%	23,73%	-12,98%	-22,98%		57942	58750	1,39%	
IT	Piemonte	14317	9434	1069	5015	19947	26550	6807	6874	2554	4063			5401	-34,11%	369,13%	33,10%	0,98%	59,08%	44694	57337	28,29%	
IT	Liguria	974	2208			8417	9311	2407	1546	1292	2767				126,69%		10,62%	-35,77%	114,16%	13090	15832	20,95%	
IT	Lombardia	39607	27649	36951	34217	66362	63578	14405	20178	6509	7678			19016	-30,19%	-7,40%	-4,20%	40,08%	17,96%	163834	172316	5,18%	
IT	Campania	5304	3489	2829	1952	7358	9857	5765	3675	2078	4554				-34,22%	-31,00%	33,96%	-36,25%	119,15%	23334	23527	0,83%	
IT	Puglia	2964	4088	2219	2035	3781	7537	2805	3845					2079	37,92%	-8,29%	99,34%	37,08%		11769	19584	66,40%	
IT	Sicilia	1955	3680			5723	3217	2674	3746	3366	3548				88,24%		-43,79%	40,09%	5,41%		13718	14191	3,45%

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας											Μεταβολή (%)						Συνολική Απασχόληση		Συνολική Μεταβολή % 2008-2012		
		18		58		62		90		91		73		18	58	62	90	91	73	2008		2012	
		2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012										
IT	Veneto	12128	16176	4457	5078	2080	2020	5622	4685	3744	4138		5016	33,38%	13,93%	-2,88%	-16,67%	10,52%		28031	37113	32,40%	
IT	Emilia-Romagna	13449	11399	5991	7250	16938	20867	9150	8702	3399	4541			-15,24%	21,01%	23,20%	-4,90%	33,60%		48927	52759	7,83%	
IT	Toscana	8218	5918	4825	4398	13546	12893	7278	10305	3943	2297		1651	-27,99%	-8,85%	-4,82%	41,59%	-41,74%		37810	37462	-0,92%	
IT	Lazio	16283	8856	10742	8488	43656	39095	11785	12667	3553	6092		9375	-45,61%	-20,98%	-10,45%	7,48%	71,46%		86019	84573	-1,68%	
LT	Lietuva			7321	4836	6236	10976	6595	7147	9342	7708	4923	3430		-33,94%	76,01%	8,37%	-17,49%	-30,33%	34417	34097	-0,93%	
LU	Luxembourg			831	1116	1681	3238	970	1091	514	708	520	530		34,30%	92,62%	12,47%	37,74%	1,92%	4516	6683	47,98%	
MT	0	1760	1489	405	602	1842	3666	390	419	756	678			-15,40%	48,64%	99,02%	7,44%	-10,32%		5153	6854	33,01%	
NL	Groningen					5622	4603	1799	2905	971	1709	937	1187				-18,13%	61,48%	76,00%	26,68%	9329	10404	11,52%
NL	Friesland (NL)			2628	2048	3304	2692	1055	1646			2184	2483				-22,07%	-18,52%	56,02%		9171	8869	-3,29%
NL	Overijssel	3025	2616	6052	2564	10158	7211	4314	3460	1800	1934	2539	2766	-13,52%	-57,63%	-29,01%	-19,80%	7,44%	8,94%	27888	20551	-26,31%	
NL	Gelderland	4844	3302	6791	6219	18219	18418	6910	8134	3183	3912	6377	5587	-31,83%	-8,42%	1,09%	17,71%	22,90%	-12,39%	46324	45572	-1,62%	
NL	Utrecht	2957	1713	6876	3955	22684	23653	4695	7483	2992	2483			-42,07%	-42,48%	4,27%	59,38%	-17,01%		40204	39287	-2,28%	
NL	Noord-Holland	7075	4303	17794	15338	31006	29258	21139	22292	5113	5506	15052	10848	-39,18%	-13,80%	-5,64%	5,45%	7,69%	-27,93%	97179	87545	-9,91%	
NL	Zuid-Holland	7710	5232	10168	7674	41160	33474	12448	16235	4646	5947	10649	8866	-32,14%	-24,53%	-18,67%	30,42%	28,00%	-16,74%	86781	77428	-10,78%	
NL	Noord-Brabant	6285	4138	7544	4805	24056	20836	7527	9370	2633	3769			-34,16%	-36,31%	-13,39%	24,49%	43,14%		48045	42918	-10,67%	
NL	Limburg (NL)	2478	2066	3008	2246	7419	6684	3275	5034					-16,63%	-25,33%	-9,91%	53,71%			16180	16030	-0,93%	
PL	Mazowieckie	22714	16680	13424	19826	23709	38314	18117	13546	13766	11631			-26,57%	47,69%	61,60%	-25,23%	-15,51%		91730	99997	9,01%	
PL	Małopolskie	9530	10421			14033	13359	7749	6331	6323	6683			9,35%		-4,80%	-18,30%	5,69%		37635	36794	-2,23%	
PL	Śląskie	6048	5966			12437	18775	7053	7218	5624	5001			-1,36%		50,96%	2,34%	-11,08%		31162	36960	18,61%	
PT	Lisboa	10467	6345	12791	6322	622	18866	7953	6701					-39,38%	-50,57%	2933,12%	-15,74%			31833	38234	20,11%	
SE	Stockholm	3994	3528	16343	14139	36342	44605	14105	12557	7230	5209	11882	11464	-11,67%	-13,49%	22,74%	-10,97%	-27,95%	-3,52%	89896	91502	1,79%	
SE	Östra Mellansverige	1702	2321	4408	5264	11256	15115	2160	3666	2989	3629	3636	3722	36,37%	19,42%	34,28%	69,72%	21,41%	2,37%	26151	33717	28,93%	
SE	Småland med öarna	1810	2137	2524	2558	4123	4435	1341	1241					18,07%	1,35%	7,57%	-7,46%			9798	10371	5,85%	
SE	Sydsverige	2317	2122	7730	6130	10609	16321	3372	4469	2744	2684			-8,42%	-20,70%	53,84%	32,53%	-2,19%		26772	31726	18,50%	
SE	Västsverige	3768	3741	6371	5025	16026	18024	4479	5186	3693	3892			-0,72%	-21,13%	12,47%	15,78%	5,39%		34337	35868	4,46%	
SE	Norra Mellansverige			1954	1727	3278	4843	1047	1787	1464	1100	1961	1736		-11,62%	47,74%	70,68%	-24,86%	-11,47%	9704	11193	15,34%	
SE	Övre Norrland			1242	1080	3080	2660			1184	1433	1212	508		-13,04%	-13,64%		21,03%	-58,09%	6718	5681	-15,44%	
SI	Vzhodna Slovenija	3054	1848	2125	1211	3148	3643	1618	1254	2397	1763			-39,49%	-43,01%	15,72%	-22,50%	-26,45%		12342	9719	-21,25%	
SI	Zahodna Slovenija	3379	3442	4435	2151	7090	7424	2977	3757	3110	3314			1,86%	-51,50%	4,71%	26,20%	6,56%		20991	20088	-4,30%	
SK	Bratislavský kraj	3464	3792	5359	4635	5044	10601	2204	3352					9,47%	-13,51%	110,17%	52,09%			16071	22380	39,26%	
UK	Bedfordshire and Hertfordshire	7220	5167	5941	5762	27762	27753					3396	5074	-28,43%	-3,01%	-0,03%			49,41%	44319	43756	-1,27%	
UK	East Anglia	8279	7320	8108	8197	17626	20644					1824	4313	-11,58%	1,10%	17,12%			136,46%	35837	40474	12,94%	
UK	Essex	10005	5105	5676	7570	14131	12519					2474	4341	-48,98%	33,37%	-11,41%			75,46%	32286	29535	-8,52%	
UK	Inner London	5268	4454	28838	36569	44508	33885	44722	25454	10733	8398	23985	34475	-15,45%	26,81%	-23,87%	-43,08%	-21,76%	43,74%	158054	143235	-9,38%	
UK	Outer London	13209	9788	23393	18516	72684	74443	23511	16531			16703	18348	-25,90%	-20,85%	2,42%	-29,69%		9,85%	149500	137626	-7,94%	
UK	Surrey, East and West Sussex	6271	6195	11763	16498	32741	45547					4424	5954	-1,21%	40,25%	39,11%			34,58%	55199	74194	34,41%	

Πίνακας 3. Ομαδοποίηση με βάση τα στοιχεία της Συνολικής Απασχόλησης

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Συνολική Απασχόληση 2008	Διαφορά από το Μ.Ο. του 2008	Συνολική Απασχόληση 2012	Διαφορά από το Μ.Ο. του 2012	Συνολική Μεταβολή (%) 2008-2012
IT	Puglia	11769	-33074	19584	-25635	66,40%
LU	Luxembourg	4516	-40327	6683	-38536	47,98%
SK	Bratislavský kraj	16071	-28772	22380	-22839	39,26%
UK	Surrey, East and West Sussex	55199	10356	74194	28975	34,41%
MT	0	5153	-39690	6854	-38365	33,01%
IT	Veneto	28031	-16812	37113	-8106	32,40%
CZ	Severozápad	7294	-37549	9567	-35652	31,16%
CY	0	6349	-38494	8189	-37030	28,98%
SE	Östra Mellansverige	26151	-18692	33717	-11502	28,93%
IT	Piemonte	44694	-149	57337	12118	28,29%
CZ	Střední Čechy	19902	-24941	24907	-20312	25,15%
EE	0	21093	-23750	26379	-18840	25,06%
IT	Liguria	13090	-31753	15832	-29387	20,95%
PT	Lisboa	31833	-13010	38234	-6985	20,11%
PL	Śląskie	31162	-13681	36960	-8259	18,61%
SE	Sydsverige	26772	-18071	31726	-13493	18,50%
CZ	Jihovýchod	24222	-20621	28632	-16587	18,21%
DE	Berlin	68325	23482	79985	34766	17,07%
FI	Länsi-Suomi	20260	-24583	23632	-21587	16,64%
DK	Syddanmark	12148	-32695	14080	-31139	15,90%
AT	Niederösterreich	19275	-25568	22306	-22913	15,73%
SE	Norra Mellansverige	9704	-35139	11193	-34026	15,34%
BE	Région de Bruxelles-Capitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest	18368	-26475	21161	-24058	15,21%
FI	Etelä-Suomi	15823	-29020	18005	-27214	13,79%
UK	East Anglia	35837	-9006	40474	-4745	12,94%
FI	Pohjois- ja Itä-Suomi	13443	-31400	15029	-30190	11,80%
NL	Groningen	9329	-35514	10404	-34815	11,52%
FR	Île de France	287451	242608	318483	273264	10,80%
DE	Arnsberg	40126	-4717	43965	-1254	9,57%
PL	Mazowieckie	91730	46887	99997	54778	9,01%
AT	Wien	46516	1673	50531	5312	8,63%
IT	Emilia-Romagna	48927	4084	52759	7540	7,83%
DE	Oberbayern	117426	72583	126093	80874	7,38%
BE	Prov. Oost-Vlaanderen	18724	-26119	20079	-25140	7,24%
HR	Kontinentalna Hrvatska	24332	-20511	25893	-19326	6,42%
CZ	Praha	54251	9408	57701	12482	6,36%
SE	Småland med öarna	9798	-35045	10371	-34848	5,85%
IT	Lombardia	163834	118991	172316	127097	5,18%
SE	Västsverige	34337	-10506	35868	-9351	4,46%
FI	Helsinki-Uusimaa	54969	10126	57127	11908	3,93%
IT	Sicilia	13718	-31125	14191	-31028	3,45%
BE	Prov. Antwerpen	25545	-19298	26300	-18919	2,96%
DE	Köln	74596	29753	76500	31281	2,55%
DK	Hovedstaden	56916	12073	58076	12857	2,04%
HR	Jadranska Hrvatska	8415	-36428	8566	-36653	1,79%
SE	Stockholm	89896	45053	91502	46283	1,79%
IE	Southern and Eastern	57942	13099	58750	13531	1,39%
CZ	Severovýchod	15682	-29161	15829	-29390	0,94%
ES	Aragón	9375	-35468	9459	-35760	0,90%
IT	Campania	23334	-21509	23527	-21692	0,83%
IT	Toscana	37810	-7033	37462	-7757	-0,92%

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	Συνολική Απασχόληση 2008	Διαφορά από το Μ.Ο. του 2008	Συνολική Απασχόληση 2012	Διαφορά από το Μ.Ο. του 2012	Συνολική Μεταβολή (%) 2008-2012
NL	Limburg (NL)	16180	-28663	16030	-29189	-0,93%
LT	Lietuva	34417	-10426	34097	-11122	-0,93%
UK	Bedfordshire and Hertfordshire	44319	-524	43756	-1463	-1,27%
NL	Gelderland	46324	1481	45572	353	-1,62%
IT	Lazio	86019	41176	84573	39354	-1,68%
DE	Karlsruhe	66708	21865	65360	20141	-2,02%
PL	Małopolskie	37635	-7208	36794	-8425	-2,23%
DE	Darmstadt	86455	41612	84494	39275	-2,27%
NL	Utrecht	40204	-4639	39287	-5932	-2,28%
NL	Friesland (NL)	9171	-35672	8869	-36350	-3,29%
DE	Hamburg	50001	5158	47926	2707	-4,15%
SI	Zahodna Slovenija	20991	-23852	20088	-25131	-4,30%
DK	Midtjylland	22053	-22790	20999	-24220	-4,78%
HU	Közép-Magyarország	77134	32291	71407	26188	-7,42%
ES	Comunidad de Madrid	175613	130770	162361	117142	-7,55%
DE	Düsseldorf	79512	34669	73346	28127	-7,75%
UK	Outer London	149500	104657	137626	92407	-7,94%
UK	Essex	32286	-12557	29535	-15684	-8,52%
UK	Inner London	158054	113211	143235	98016	-9,38%
ES	País Vasco	27038	-17805	24383	-20836	-9,82%
NL	Noord-Holland	97179	52336	87545	42326	-9,91%
DE	Stuttgart	91876	47033	82664	37445	-10,03%
NL	Noord-Brabant	48045	3202	42918	-2301	-10,67%
NL	Zuid-Holland	86781	41938	77428	32209	-10,78%
CZ	Jihozápad	15417	-29426	13618	-31601	-11,67%
ES	Castilla-La Mancha	12063	-32780	10425	-34794	-13,58%
ES	Cataluña	115389	70546	98709	53490	-14,46%
SE	Övre Norrland	6718	-38125	5681	-39538	-15,44%
ES	Andalucía	49976	5133	42075	-3144	-15,81%
CZ	Střední Morava	14623	-30220	12211	-33008	-16,49%
ES	Comunidad Valenciana	46904	2061	37006	-8213	-21,10%
SI	Vzhodna Slovenija	12342	-32501	9719	-35500	-21,25%
GR	Αττική	64306	19463	50319	5100	-21,75%
ES	Castilla y León	19774	-25069	15441	-29778	-21,91%
LV	Latvija	35116	-9727	26916	-18303	-23,35%
NL	Overijssel	27888	-16955	20551	-24668	-26,31%
ES	Región de Murcia	7055	-37788	5062	-40157	-28,25%
CZ	Moravskoslezsko	14439	-30404	10321	-34898	-28,52%
ES	Canarias	8880	-35963	5494	-39725	-38,13%

Πίνακας 4. Περιφερειακές Ενότητες και Τεταρτημώρια

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	LQ 2008	LQ 2012	diff LQ	Μεταβολή (%) 2008-2012		Διάγραμμα		
					Δημιουργική Οικονομία	Συνολική Οικονομία	1°	2°	3°
ES	Canarias	0,43	0,29	-32,99%	-38,13%	-11,59%	3	3	3
IE	Southern and Eastern	1,15	0,85	-26,58%	1,39%	15,20%	4	1	4
SE	Ovre Norrland	0,69	0,56	-18,72%	-15,44%	-2,22%	3	3	3
ES	Region de Murcia	0,46	0,37	-18,44%	-28,25%	-15,75%	3	3	3
CZ	Stredni Morava	0,76	0,63	-17,43%	-16,49%	-4,06%	3	3	3
HR	Jadranska Hrvatska	0,83	0,69	-17,33%	1,79%	-9,58%	4	4	3
NL	Overijssel	0,94	0,79	-16,00%	-26,31%	-5,21%	3	3	3
ES	Castilla y Leon	0,69	0,58	-15,67%	-21,91%	-11,22%	3	3	3

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	LQ 2008	LQ 2012	diff LQ	Μεταβολή (%) 2008-2012		Διάγραμμα		
					Δημιουργική Οικονομία	Συνολική Οικονομία	1°	2°	3°
UK	Inner London	2,36	2,01	-15,08%	-9,38%	5,09%	3	2	4
IT	Lazio	1,63	1,39	-15,03%	-1,68%	1,35%	3	2	4
CZ	Moravskoslezsko	0,87	0,74	-14,48%	-28,52%	-4,87%	3	3	3
CZ	Jihozapad	0,78	0,68	-13,06%	-11,67%	-3,62%	3	3	3
UK	Essex	1,16	1,02	-12,06%	-8,52%	0,23%	3	2	4
UK	Outer London	1,65	1,46	-12,04%	-7,94%	2,58%	3	2	4
IT	Toscana	1,01	0,89	-11,96%	-0,92%	-1,42%	3	3	4
SI	Vzhodna Slovenija	0,71	0,63	-10,97%	-21,25%	-8,37%	3	3	3
HR	Kontinentalna Hrvatska	1,11	0,99	-10,93%	6,42%	-12,26%	4	4	4
ES	Comunidad Valenciana	0,76	0,71	-7,67%	-21,10%	-18,71%	3	3	3
SE	Stockholm	1,76	1,63	-7,34%	1,79%	4,88%	4	1	4
DE	Stuttgart	1,39	1,29	-7,22%	-10,03%	-1,30%	3	3	4
DE	Dusseldorf	1,03	0,96	-6,88%	-7,75%	0,82%	3	2	4
UK	Bedfordshire and Hertfordshire	1,52	1,42	-6,65%	-1,27%	1,90%	3	2	4
IT	Lombardia	1,59	1,50	-5,90%	5,18%	-2,10%	4	4	4
AT	Wien	1,93	1,82	-5,60%	8,63%	3,27%	4	1	4
PL	Malopolskie	1,49	1,42	-4,91%	-2,23%	-2,14%	3	3	4
ES	Andalucia	0,53	0,51	-4,66%	-15,81%	-15,87%	3	3	3
FI	Helsinki-Uusimaa	1,65	1,57	-4,66%	3,93%	-0,95%	4	4	4
HU	Kozep-Magyarország	2,03	1,94	-4,40%	-7,42%	-0,37%	3	3	4
BE	Prov. Antwerpen	1,16	1,12	-3,66%	2,96%	0,62%	4	1	4
DE	Darmstadt	1,44	1,39	-3,65%	-2,27%	3,23%	3	2	4
ES	Pais Vasco	1,08	1,04	-3,37%	-9,82%	-10,63%	3	3	4
LT	Lietuva	1,02	0,99	-2,93%	-0,93%	-10,92%	3	3	4
ES	Cataluna	1,21	1,18	-2,71%	-14,46%	-15,69%	3	3	4
DE	Hamburg	1,75	1,70	-2,67%	-4,15%	0,22%	3	2	4
SE	Vastsverige	0,89	0,87	-2,38%	4,46%	1,30%	4	1	3
ES	Castilla-La Mancha	0,53	0,52	-1,93%	-13,58%	-15,50%	3	3	3
ES	Comunidad de Madrid	2,11	2,08	-1,22%	-7,55%	-10,26%	3	3	4
DK	Midtjylland	0,90	0,89	-1,02%	-4,78%	-6,77%	3	3	3
CZ	Severovýchod	0,67	0,66	-0,57%	0,94%	-3,70%	4	4	3
DE	Karlsruhe	1,50	1,50	-0,29%	-2,02%	0,01%	3	2	4
NL	Zuid-Holland	0,96	0,96	-0,19%	-10,78%	-3,42%	3	3	3
NL	Noord-Holland	1,36	1,36	-0,01%	-9,91%	-2,65%	2	3	4
LV	Latvija	0,00	0,00	0,00%	-23,35%	-15,56%		3	
EE	Eesti	0,00	0,00	0,00%	25,06%	0,00%			
CY	Kipros / Kibris	0,00	0,00	0,00%	28,98%	0,00%			
MT	Malta	0,00	0,00	0,00%	33,01%	0,00%			
BE	Prov. Oost-Vlaanderen	0,98	0,99	0,75%	7,24%	0,22%	1	1	2
DK	Hovedstaden	1,68	1,70	1,05%	2,04%	-4,45%	1	4	1
CZ	Praha	2,58	2,61	1,25%	6,36%	-0,35%	1	4	1
NL	Noord-Brabant	0,88	0,89	1,60%	-10,67%	-3,57%	2	3	2
LU	Luxembourg	0,96	0,98	2,28%	47,98%	15,81%	1	1	2
AT	Niederosterreich	0,95	0,97	2,49%	15,73%	1,49%	1	1	2
BE	Region de Bruxelles-Capitale / Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1,57	1,62	2,96%	15,21%	5,36%	1	1	1
FR	Ile de France	2,03	2,10	3,23%	10,80%	-1,22%	1	4	1
SE	Smaland med oarna	0,64	0,67	3,39%	5,85%	-4,71%	1	4	2
DE	Koln	1,13	1,17	3,96%	2,55%	0,40%	1	1	1
DE	Oberbayern	1,62	1,69	3,98%	7,38%	5,10%	1	1	1
SI	Zahodna Slovenija	1,34	1,41	5,01%	-4,30%	-5,59%	2	3	1
IT	Campania	0,58	0,61	5,18%	0,83%	-5,11%	1	4	2
FI	Pohjois- ja Ita-Suomi	0,68	0,73	5,96%	11,80%	-3,14%	1	4	2
IT	Sicilia	0,45	0,48	6,24%	3,45%	-5,41%	1	4	2
IT	Emilia-Romagna	1,05	1,13	7,82%	7,83%	-1,00%	1	4	1
FI	Etela-Suomi	0,71	0,77	7,99%	13,79%	-4,25%	1	4	2

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	LQ 2008	LQ 2012	diff LQ	Μεταβολή (%) 2008-2012		Διάγραμμα		
					Δημιουργική Οικονομία	Συνολική Οικονομία	1°	2°	3°
NL	Utrecht	1,45	1,57	8,17%	-2,28%	-0,92%	2	3	1
PL	Slaskie	0,88	0,96	8,31%	18,61%	4,23%	1	1	2
PL	Mazowieckie	1,67	1,81	8,66%	9,01%	-1,44%	1	4	1
UK	East Anglia	0,91	0,99	8,94%	12,94%	-0,11%	1	4	2
EL	Attiki	1,79	1,95	9,33%	-21,75%	-22,30%	2	3	1
FI	Lansi-Suomi	0,78	0,86	9,38%	16,64%	-3,09%	1	4	2
NL	Friesland (NL)	0,66	0,72	9,54%	-3,29%	-5,74%	2	3	2
ES	Aragon	0,61	0,67	10,81%	0,90%	-12,80%	1	4	2
SE	Norra Mellansverige	0,55	0,60	10,94%	15,34%	-1,54%	1	4	2
NL	Gelderland	0,89	0,99	10,99%	-1,62%	-4,23%	2	3	2
SK	Bratislavsky kraj	2,96	3,29	11,31%	39,26%	-4,40%	1	4	1
DE	Arnsberg	0,74	0,83	12,27%	9,57%	-0,67%	1	4	2
SE	Sydsverige	0,97	1,09	12,85%	18,50%	-0,59%	1	4	2
CZ	Jihovýchod	0,94	1,07	14,55%	18,21%	-2,11%	1	4	2
CZ	Stredni Cechy	1,00	1,15	14,60%	25,15%	3,59%	1	1	1
DE	Berlin	1,36	1,56	14,63%	17,07%	3,94%	1	1	1
IT	Piemonte	1,00	1,15	15,31%	28,29%	-2,55%	1	4	2
NL	Groningen	0,84	0,98	16,87%	11,52%	-3,93%	1	4	2
IT	Veneto	0,54	0,64	18,42%	32,40%	-2,06%	1	4	2
IT	Liguria	1,02	1,24	21,19%	20,95%	-3,05%	1	4	1
DK	Syddanmark	0,54	0,65	21,76%	15,90%	-7,75%	1	4	2
SE	Ostra Mellansverige	0,72	0,89	24,05%	28,93%	-0,77%	1	4	2
NL	Limburg (NL)	0,67	0,84	24,63%	-0,93%	-4,66%	1	3	2
UK	Surrey, East and West Sussex	1,20	1,57	31,13%	34,41%	-1,23%	1	4	1
CZ	Severozapad	0,42	0,56	31,61%	31,16%	-5,46%	1	4	2
PT	Lisboa	1,58	2,16	36,63%	20,11%	-11,79%	1	4	1
IT	Puglia	0,41	0,62	52,46%	66,40%	-3,68%	1	4	2

Πίνακας 5. Βάση Δεδομένων

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	κ.κ. Α.Ε.Π.			
		2007	2008	2009	2012
AT	Niederösterreich	27.900	28.900	28.000	30.800
AT	Wien	44.100	45.500	45.000	47.300
BE	Prov. Antwerpen		43875	37.800	41.500
BE	Prov. Oost-Vlaanderen		33831	29.200	32.000
BE	Région de Bruxelles-Capitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest		64914	60.000	61.400
CY	0	22.700	23.900	22.800	22.500
CZ	Praha	29.100	33.600	30.500	32.000
CZ	Střední Čechy	12.600	14.500	12.800	13.800
CZ	Jihozápad	11.800	13.100	12.400	13.400
CZ	Severozápad	10.400	11.900	11.300	11.700
CZ	Severovýchod	11.000	12.500	11.500	12.500
CZ	Jihovýchod	11.800	13.800	12.700	14.100
CZ	Střední Morava	10.300	12.200	11.200	12.400
CZ	Moravskoslezsko	11.000	12.900	11.500	13.200
DE	Stuttgart		46132		42.700
DE	Karlsruhe		40298		37.300
DE	Oberbayern		50670		46.900
DE	Berlin		33600		31.100
DE	Hamburg		58233		53.900
DE	Darmstadt		46565		43.100
DE	Düsseldorf		39866		36.900
DE	Köln		38030		35.200

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	κ.κ. Α.Ε.Π.			
		2007	2008	2009	2012
DE	Arnsberg		33060		30.600
DK	Hovedstaden	51.300	53.100	51.300	55.800
DK	Syddanmark	38.100	39.000	37.000	39.600
DK	Midtjylland	39.200	40.200	38.900	40.500
EE	0	12.100	12.300	10.600	13.300
ES	País Vasco	30.300	31.200	29.800	29.500
ES	Aragón	26.100	26.700	25.400	24.600
ES	Comunidad de Madrid	31.600	32.200	31.400	30.900
ES	Castilla y León	22.100	22.400	21.800	21.400
ES	Castilla-La Mancha	19.300	19.700	18.900	18.200
ES	Cataluña	28.100	28.300	27.100	26.400
ES	Comunidad Valenciana	21.600	21.900	20.600	19.600
ES	Andalucía	18.500	18.600	17.700	16.900
ES	Región de Murcia	19.900	20.400	19.200	18.500
ES	Canarias	21.200	21.200	20.000	19.400
FI	Länsi-Suomi	31.600	32.800	30.300	33.600
FI	Helsinki-Uusimaa	47.200	48.800	46.400	48.100
FI	Etelä-Suomi	31.800	32.500	29.700	32.900
FI	Pohjois- ja Itä-Suomi	28.400	29.400	26.700	30.200
FR	Île de France	47.500	50.900	48.800	52.200
GR	Αττική	27.700	28.800	28.600	24.100
HR	Jadranska Hrvatska	10.100	10.900	10.100	9.900
HR	Kontinentalna Hrvatska	10.200	11.300	10.600	10.500
HU	Közép-Magyarország	16.700	17.700	15.600	16.200
IE	Southern and Eastern	49.700	46.000	41.200	42.500
IT	Piemonte		27771		28.600
IT	Liguria		29033		29.900
IT	Lombardia		34762		35.800
IT	Campania		16216		16.700
IT	Puglia		16410		16.900
IT	Sicilia		16216		16.700
IT	Veneto		29325		30.200
IT	Emilia-Romagna		31461		32.400
IT	Toscana		27771		28.600
IT	Lazio		31655		32.600
LT	Lietuva	9.000	10.200	8.500	11.200
LU	Luxembourg	74.800	76.700	72.400	82.400
LV	Latvija	10.300	11.200	8.800	10.900
MT	0	14.100	14.900	14.900	17.200
NL	Groningen		51920		52.600
NL	Friesland (NL)		27342		27.700
NL	Overijssel		30994		31.400
NL	Gelderland		31981		32.400
NL	Utrecht		45011		45.600
NL	Noord-Holland		45801		46.400
NL	Zuid-Holland		37805		38.300
NL	Noord-Brabant		38101		38.600
NL	Limburg (NL)		30599		31.000
PL	Mazowieckie	12.700	14.600	12.900	16.000
PL	Małopolskie	7.300	8.600	7.300	8.800
PL	Śląskie	8.700	10.200	8.800	10.600
PT	Lisboa	23.700	24.200	23.700	22.300
SE	Stockholm	53.800	52.500	47.900	62.300
SE	Östra Mellansverige	33.800	33.000	28.700	39.000
SE	Småland med öarna	34.000	33.700	27.700	37.700
SE	Sydsverige	35.600	33.300	28.600	37.500
SE	Västsverige	37.500	37.300	31.800	42.100

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	κ.κ. Α.Ε.Π.			
		2007	2008	2009	2012
SE	Norra Mellansverige	32.300	31.800	27.100	36.400
SE	Övre Norrland	35.000	36.100	29.100	43.100
SI	Vzhodna Slovenija	14.200	15.500	14.500	14.600
SI	Zahodna Slovenija	21.100	22.600	21.400	20.800
SK	Bratislavský kraj	24.600	28.100	28.900	32.300
UK	Bedfordshire and Hertfordshire	37.800	34.100	29.100	33.000
UK	East Anglia	32.900	28.600	24.700	29.800
UK	Essex	29.300	25.000	21.700	25.800
UK	Inner London	99.600	88.300	77.100	96.400
UK	Outer London	30.700	26.800	22.300	26.600
UK	Surrey, East and West Sussex	36.100	31.900	27.600	34.100

Πίνακας 6. Ομαδοποίηση με βάση τα στοιχεία του κ.κ. Α.Ε.Π.

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	2008	Διαφορά από το Μ.Ο. του 2008	2012	Διαφορά από το Μ.Ο. του 2012	diffGDP
GR	Attiki	28800	-2062	24100	-6949	-16,32%
ES	Comunidad Valenciana	21900	-8962	19600	-11449	-10,50%
ES	Región de Murcia	20400	-10462	18500	-12549	-9,31%
HR	Jadranska Hrvatska	10900	-19962	9900	-21149	-9,17%
ES	Andalucía	18600	-12262	16900	-14149	-9,14%
ES	Canarias	21200	-9662	19400	-11649	-8,49%
HU	Közép-Magyarország	17700	-13162	16200	-14849	-8,47%
SI	Zahodna Slovenija	22600	-8262	20800	-10249	-7,96%
ES	Aragón	26700	-4162	24600	-6449	-7,87%
PT	Lisboa	24200	-6662	22300	-8749	-7,85%
ES	Castilla-La Mancha	19700	-11162	18200	-12849	-7,61%
IE	Southern and Eastern	46000	15138	42500	11451	-7,61%
DE	Köln	38030	7168	35200	4151	-7,44%
DE	Darmstadt	46565	15703	43100	12051	-7,44%
DE	Arnsberg	33060	2198	30600	-449	-7,44%
DE	Hamburg	58233	27371	53900	22851	-7,44%
DE	Berlin	33600	2738	31100	51	-7,44%
DE	Oberbayern	50670	19808	46900	15851	-7,44%
DE	Düsseldorf	39866	9004	36900	5851	-7,44%
DE	Karlsruhe	40298	9436	37300	6251	-7,44%
DE	Stuttgart	46132	15270	42700	11651	-7,44%
HR	Kontinentalna Hrvatska	11300	-19562	10500	-20549	-7,08%
ES	Cataluña	28300	-2562	26400	-4649	-6,71%
CY	0	23900	-6962	22500	-8549	-5,86%
SI	Vzhodna Slovenija	15500	-15362	14600	-16449	-5,81%
ES	País Vasco	31200	338	29500	-1549	-5,45%
BE	Région de Bruxelles-Capitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest	64914	34052	61400	30351	-5,41%
BE	Prov. Antwerpen	43875	13013	41500	10451	-5,41%
BE	Prov. Oost-Vlaanderen	33831	2969	32000	951	-5,41%
CZ	Střední Čechy	14500	-16362	13800	-17249	-4,83%
CZ	Praha	33600	2738	32000	951	-4,76%
ES	Castilla y León	22400	-8462	21400	-9649	-4,46%
ES	Comunidad de Madrid	32200	1338	30900	-149	-4,04%
UK	Bedfordshire and Hertfordshire	34100	3238	33000	1951	-3,23%
LV	Latvija	11200	-19662	10900	-20149	-2,68%
CZ	Severozápad	11900	-18962	11700	-19349	-1,68%
FI	Helsinki-Uusimaa	48800	17938	48100	17051	-1,43%

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	2008	Διαφορά από το Μ.Ο. του 2008	2012	Διαφορά από το Μ.Ο. του 2012	diffGDP
UK	Outer London	26800	-4062	26600	-4449	-0,75%
CZ	Severovýchod	12500	-18362	12500	-18549	0,00%
DK	Midtjylland	40200	9338	40500	9451	0,75%
FI	Etelä-Suomi	32500	1638	32900	1851	1,23%
NL	Noord-Holland	45801	14939	46400	15351	1,31%
NL	Utrecht	45011	14149	45600	14551	1,31%
NL	Friesland (NL)	27342	-3520	27700	-3349	1,31%
NL	Zuid-Holland	37805	6943	38300	7251	1,31%
NL	Noord-Brabant	38101	7239	38600	7551	1,31%
NL	Groningen	51920	21058	52600	21551	1,31%
NL	Overijssel	30994	132	31400	351	1,31%
NL	Gelderland	31981	1119	32400	1351	1,31%
NL	Limburg (NL)	30599	-263	31000	-49	1,31%
DK	Syddanmark	39000	8138	39600	8551	1,54%
CZ	Střední Morava	12200	-18662	12400	-18649	1,64%
CZ	Jihovýchod	13800	-17062	14100	-16949	2,17%
CZ	Jihozápad	13100	-17762	13400	-17649	2,29%
CZ	Moravskoslezsko	12900	-17962	13200	-17849	2,33%
PL	Małopolskie	8600	-22262	8800	-22249	2,33%
FI	Länsi-Suomi	32800	1938	33600	2551	2,44%
FR	Île de France	50900	20038	52200	21151	2,55%
FI	Pohjois- ja Itä-Suomi	29400	-1462	30200	-849	2,72%
IT	Veneto	29325	-1537	30200	-849	2,98%
IT	Emilia-Romagna	31461	599	32400	1351	2,98%
IT	Campania	16216	-14646	16700	-14349	2,98%
IT	Sicilia	16216	-14646	16700	-14349	2,98%
IT	Piemonte	27771	-3091	28600	-2449	2,99%
IT	Toscana	27771	-3091	28600	-2449	2,99%
IT	Lazio	31655	793	32600	1551	2,99%
IT	Puglia	16410	-14452	16900	-14149	2,99%
IT	Lombardia	34762	3900	35800	4751	2,99%
IT	Liguria	29033	-1829	29900	-1149	2,99%
UK	Essex	25000	-5862	25800	-5249	3,20%
PL	Śląskie	10200	-20662	10600	-20449	3,92%
AT	Wien	45500	14638	47300	16251	3,96%
UK	East Anglia	28600	-2262	29800	-1249	4,20%
DK	Hovedstaden	53100	22238	55800	24751	5,08%
AT	Niederösterreich	28900	-1962	30800	-249	6,57%
UK	Surrey, East and West Sussex	31900	1038	34100	3051	6,90%
LU	Luxembourg	76700	45838	82400	51351	7,43%
EE	0	12300	-18562	13300	-17749	8,13%
UK	Inner London	88300	57438	96400	65351	9,17%
PL	Mazowieckie	14600	-16262	16000	-15049	9,59%
LT	Lietuva	10200	-20662	11200	-19849	9,80%
SE	Småland med öarna	33700	2838	37700	6651	11,87%
SE	Sydsverige	33300	2438	37500	6451	12,61%
SE	Västsverige	37300	6438	42100	11051	12,87%
SE	Norra Mellansverige	31800	938	36400	5351	14,47%
SK	Bratislavský kraj	28100	-2762	32300	1251	14,95%
MT	0	14900	-15962	17200	-13849	15,44%
SE	Östra Mellansverige	33000	2138	39000	7951	18,18%
SE	Stockholm	52500	21638	62300	31251	18,67%
SE	Övre Norrland	36100	5238	43100	12051	19,39%

Πίνακας 7. Περιφερειακές Ενότητες και Τεταρτημόρια

Χώ- ρα	Περιφερειακές Ενότητες	diff GDP	Μεταβολή (%) 2008- 2012 στη Δημιουργι- κή Οικονομία	diff LQ	Διάγραμμα	
					4 ^ο	5 ^ο
GR	Attiki	-16,32%	-21,75%	9,33%	3	4
ES	Comunidad Valenciana	-10,50%	-21,10%	-7,67%	3	3
ES	Región de Murcia	-9,31%	-28,25%	-18,44%	3	3
HR	Jadranska Hrvatska	-9,17%	1,79%	-17,33%	4	3
ES	Andalucía	-9,14%	-15,81%	-4,66%	3	3
ES	Canarias	-8,49%	-38,13%	-32,99%	3	3
HU	Közép-Magyarország	-8,47%	-7,42%	-4,40%	3	3
SI	Zahodna Slovenija	-7,96%	-4,30%	5,01%	3	4
ES	Aragón	-7,87%	0,90%	10,81%	4	4
PT	Lisboa	-7,85%	20,11%	36,63%	4	4
ES	Castilla-La Mancha	-7,61%	-13,58%	-1,93%	3	3
IE	Southern and Eastern	-7,61%	1,39%	-26,58%	4	3
DE	Köln	-7,44%	2,55%	3,96%	4	4
DE	Darmstadt	-7,44%	-2,27%	-3,65%	3	3
DE	Arnsberg	-7,44%	9,57%	12,27%	4	4
DE	Hamburg	-7,44%	-4,15%	-2,67%	3	3
DE	Berlin	-7,44%	17,07%	14,63%	4	4
DE	Oberbayern	-7,44%	7,38%	3,98%	4	4
DE	Düsseldorf	-7,44%	-7,75%	-6,88%	3	3
DE	Karlsruhe	-7,44%	-2,02%	-0,29%	3	3
DE	Stuttgart	-7,44%	-10,03%	-7,22%	3	3
HR	Kontinentalna Hrvatska	-7,08%	6,42%	-10,93%	4	3
ES	Cataluña	-6,71%	-14,46%	-2,71%	3	3
CY	0	-5,86%	28,98%		4	
SI	Vzhodna Slovenija	-5,81%	-21,25%	-10,97%	3	3
ES	País Vasco	-5,45%	-9,82%	-3,37%	3	3
BE	Région de Bruxelles-Capitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest	-5,41%	15,21%	2,96%	4	4
BE	Prov. Antwerpen	-5,41%	2,96%	-3,66%	4	3
BE	Prov. Oost-Vlaanderen	-5,41%	7,24%	0,75%	4	4
CZ	Střední Čechy	-4,83%	25,15%	14,60%	4	4
CZ	Praha	-4,76%	6,36%	1,25%	4	4
ES	Castilla y León	-4,46%	-21,91%	-15,67%	3	3
ES	Comunidad de Madrid	-4,04%	-7,55%	-1,22%	3	3
UK	Bedfordshire and Hertfordshire	-3,23%	-1,27%	-6,65%	3	3
LV	Latvija	-2,68%	-23,35%		3	
CZ	Severozápad	-1,68%	31,16%	31,61%	4	4
FI	Helsinki-Uusimaa	-1,43%	3,93%	-4,66%	4	3
UK	Outer London	-0,75%	-7,94%	-12,04%	3	3
CZ	Severovýchod	0,00%	0,94%	-0,57%	1	2
DK	Midtjylland	0,75%	-4,78%	-1,02%	2	2
FI	Etelä-Suomi	1,23%	13,79%	7,99%	1	1
NL	Noord-Holland	1,31%	-9,91%	-0,01%	2	2
NL	Utrecht	1,31%	-2,28%	8,17%	2	1
NL	Friesland (NL)	1,31%	-3,29%	9,54%	2	1
NL	Zuid-Holland	1,31%	-10,78%	-0,19%	2	2
NL	Noord-Brabant	1,31%	-10,67%	1,60%	2	1
NL	Groningen	1,31%	11,52%	16,87%	1	1
NL	Overijssel	1,31%	-26,31%	-16,00%	2	2
NL	Gelderland	1,31%	-1,62%	10,99%	2	1
NL	Limburg (NL)	1,31%	-0,93%	24,63%	2	1
DK	Syddanmark	1,54%	15,90%	21,76%	1	1
CZ	Střední Morava	1,64%	-16,49%	-17,43%	2	2
CZ	Jihovýchod	2,17%	18,21%	14,55%	1	1
CZ	Jihozápad	2,29%	-11,67%	-13,06%	2	2

Χώρα	Περιφερειακές Ενότητες	diff GDP	Μεταβολή (%) 2008-2012 στη Δημιουργική Οικονομία	diff LQ	Διάγραμμα	
					4°	5°
CZ	Moravskoslezsko	2,33%	-28,52%	-14,48%	2	2
PL	Małopolskie	2,33%	-2,23%	-4,91%	2	2
FI	Länsi-Suomi	2,44%	16,64%	9,38%	1	1
FR	Île de France	2,55%	10,80%	3,23%	1	1
FI	Pohjois- ja Itä-Suomi	2,72%	11,80%	5,96%	1	1
IT	Veneto	2,98%	32,40%	18,42%	1	1
IT	Emilia-Romagna	2,98%	7,83%	7,82%	1	1
IT	Campania	2,98%	0,83%	5,18%	1	1
IT	Sicilia	2,98%	3,45%	6,24%	1	1
IT	Piemonte	2,99%	28,29%	15,31%	1	1
IT	Toscana	2,99%	-0,92%	-11,96%	2	2
IT	Lazio	2,99%	-1,68%	-15,03%	2	2
IT	Puglia	2,99%	66,40%	52,46%	1	1
IT	Lombardia	2,99%	5,18%	-5,90%	1	2
IT	Liguria	2,99%	20,95%	21,19%	1	1
UK	Essex	3,20%	-8,52%	-12,06%	2	2
PL	Śląskie	3,92%	18,61%	8,31%	1	1
AT	Wien	3,96%	8,63%	-5,60%	1	2
UK	East Anglia	4,20%	12,94%	8,94%	1	1
DK	Hovedstaden	5,08%	2,04%	1,05%	1	1
AT	Niederösterreich	6,57%	15,73%	2,49%	1	1
UK	Surrey, East and West Sussex	6,90%	34,41%	31,13%	1	1
LU	Luxembourg	7,43%	47,98%	2,28%	1	1
EE	0	8,13%	25,06%		1	
UK	Inner London	9,17%	-9,38%	-15,08%	2	2
PL	Mazowieckie	9,59%	9,01%	8,66%	1	1
LT	Lietuva	9,80%	-0,93%	-2,93%	2	2
SE	Småland med öarna	11,87%	5,85%	3,39%	1	1
SE	Sydsverige	12,61%	18,50%	12,85%	1	1
SE	Västsverige	12,87%	4,46%	-2,38%	1	2
SE	Norra Mellansverige	14,47%	15,34%	10,94%	1	1
SK	Bratislavský kraj	14,95%	39,26%	11,31%	1	1
MT	0	15,44%	33,01%		1	
SE	Östra Mellansverige	18,18%	28,93%	24,05%	1	1
SE	Stockholm	18,67%	1,79%	-7,34%	1	2
SE	Övre Norrland	19,39%	-15,44%	-18,72%	2	2